



ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΗΣ - ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Διπλωματική Εργασία:

"Η ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ"

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: Μαρία Κουρουτζίδου (Α.Μ. : 2298)

Καθηγητής : Χρήστος Δετσαρίδης

- Κομοτηνή, Δεκέμβριος 2018 -

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Εισαγωγικά.....	4
Κεφ. 1 ^ο Η αναγκαστική εκτέλεση και τα σχετικά συνταγματικά δικαιώματα.....	5
1.1 Έννοια και λειτουργία της αναγκαστικής εκτέλεσης.....	5
1.2 Τα σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση δικαιώματα.....	6
Κεφ. 2ο Το ζήτημα της αναγκαστικής εξέλιξης σε βάρος του Δημοσίου – Ιστορική Εξέλιξη.....	10
2.1 Το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο.....	11
2.2 Συγκριτική επισκόπηση.....	12
2.3 Οι νομοθετικές ρυθμίσεις προ της αναθεώρησης του Συντάγματος το 2001.....	16
2.4 Οι θέσεις της Επιστήμης και της Νομολογίας επί του ανεκτέλεστου των αποφάσεων των δικαστηρίων κατά του Δημοσίου.....	18
2.5 Η επίδραση των Διεθνών Κανόνων Δικαίου.....	26
Κεφ. 3ο Το ισχύον νομικό πλαίσιο για την αναγκαστική εκτέλεση.....	29
3.1 Η συνταγματική αναθεώρηση του 2001.....	29
3.2 Η μεταστροφή της νομολογίας του Αρείου Πάγου – Ειδικά η 21/2001 απόφαση της Ολομέλειας.....	30
3.3 Το ισχύον νομικό πλαίσιο μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001.....	32
Κεφ. 4 ^ο Το ζήτημα των εκτελεστών τίτλων.....	39
4.1 Το ζήτημα των εκτελεστών τίτλων – Ο Ν.3068/2002 και η αναθεώρηση του.....	39
4.2 Ειδικά η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής σε βάρος του δημοσίου.....	41
4.3 Ο θεσμός της διαταγής πληρωμής στη διοικητική δίκη.....	59
Κεφ. 5 ^ο Το ζήτημα της δικονομικής ωριμότητας της απόφασης.....	62
5.1 Το ζήτημα της δικονομικής ωριμότητας της απόφασης.....	62
5.2 Το ζήτημα της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του Δημοσίου.....	66
Κεφ. 6ο Το ζήτημα του αντικειμένου της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου – Πράγματα και απαιτήσεις εκτός συναλλαγής.....	73
Επίλογος: Τελικές επισημάνσεις και συμπεράσματα.....	80

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΠ	Άρειος Πάγος
βλ. σχετ.	βλέπε σχετικώς
ενδ.	ενδεικτικώς
εδ.	εδάφιο
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Εισ.ν.ΑΚ	Εισαγωγικός Νόμος του Αστικού Κώδικα
Εκδ.	Εκδόσεις
επ.	επόμενα
ΕΣ	Ελεγκτικό Συνέδριο
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΘΠΔΔ	Θεωρία και Πράξη Διοικητικού Δικαίου
ΚΔΔ.	Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας
λ.χ.	λόγου χάριν
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΝΠΔΔ	Νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικά πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ό.π.	όπου παραπάνω
παρ.	παράγραφος
Ολ.	Ολομέλεια
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοικήσεως
Σ	Σύνταγμα
ΣτΕ	Συμβούλιο Επικρατείας
ΦΕΚ	Φύλλο "Εφημερίδος της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας"

I. Εισαγωγικά

Είναι γνωστός ο ρόλος του κράτους ως γενικού εγγυητή της νομιμότητας, που σε πραγμάτωση της δικαστικής κρίσης, παρεμβαίνει μέσω του μηχανισμού της αναγκαστικής εκτέλεσης, προς συμμόρφωση των ιδιωτών και προς αποκατάσταση της νομιμότητας και της ασφάλειας στις συναλλαγές. Εγείρονται ωστόσο ερωτήματα και προβληματισμοί, όταν δεδομένης της σύγχρονης οικονομικής δράσης του κράτους, βρίσκεται το ίδιο στη θέση του οφειλέτη σε βάρος του οποίου επισπεύδεται αναγκαστική εκτέλεση. Όταν δηλαδή στο πρόσωπο του δημοσίου τυγχάνει να ταυτίζονται παράλληλα, η λειτουργία του ως όργανο εκτέλεσης της δικαστικής απόφασης, αλλά και η ιδιότητά του ως συναλασσόμενος και μάλιστα αφερέγγυος, που δεν συμμορφώνεται με την δικαστική κρίση και σε βάρος του οποίου ζητείται αναγκαστική εκτέλεση.

Η σύγχυση που επέρχεται από την διττή αυτή φύση της δράσης του κράτους ήταν και ένας από τους κύριους λόγους, που στο εθνικό μας δίκαιο επί μακρόν επικρατούσε η αντίληψη ότι δεν είναι νοητή η αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου, αντίληψη η οποία αποτυπώθηκε και νομοθετικά το πρώτον στην ελληνική έννομη τάξη με τη διάταξη του άρθρου 8 Ν.2097/1952, στο οποίο ορίζονταν ότι *«Κατά του Δημοσίου δεν συγχωρείται αναγκαστική εκτέλεσις δικαστικών αποφάσεων (πολιτικών ή ποινικών δικαστηρίων ή Συμβουλίου Επικρατείας ή Ελεγκτικού Συνεδρίου) επί δικαζουσών χρηματικής οφειλάς ή δικαστική δαπάνη εις βάρος αυτού και εν γένει παντός εκτελεστού δικαιογράφου αναγνωριστικού τοιούτων οφειλών»*. Στη νομοθετική μας παράδοση, άλλωστε, περιλαμβάνονταν ανέκαθεν διατάξεις, που αναγνώριζαν δικονομικά και άλλα προνόμια υπέρ του δημοσίου και εν γένει καθιστούσαν εμφανή την προνομιακή μεταχείρισή του έναντι των ιδιωτών – πολιτών, ιδιαίτερα στις μεταξύ τους οικονομικές διαφορές και μάλιστα πολλοί κατατάσσουν την εν προκειμένω απαγορευτική διάταξη σε ένα από αυτά τα προνόμια.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι αφενός η εξέταση και ανάλυση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου της αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ο.Τ.Α. και των νομικών προσώπων που ανήκουν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, της ιστορική εξέλιξη μέχρι την πρόβλεψη ρητής διάταξης στο Σύνταγμα για το επιτρεπτό, της μεταστροφής της νομολογίας και μετέπειτα της νομοθεσίας, στην οποία συνετέλεσε η αλληλεπίδραση των διεθνών κανόνων δικαίου

αλλά και αφετέρου η σκιαγράφηση των ορίων - περιορισμών που έχουν τεθεί στην εκτέλεση με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον και την προτεραιότητα εκπλήρωσης των δημόσιων λειτουργιών και αναγκών μεταξύ του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος στην έννομη προστασία του δανειστή και της προστατευμένης προστασίας της περιουσίας του Δημοσίου. Γίνεται συγκριτική επισκόπηση με διατάξεις άλλων ευρωπαϊκών έννομων τάξεων. Εξετάζεται επιπλέον η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής σε βάρος του Δημοσίου και γίνεται μια προσπάθεια διάκρισης της περιουσίας του Δημοσίου σε ιδιωτική και δημόσια.

Και ναι μεν η διάταξη του Ν. 2097/1952, που απαγόρευε ρητά την αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του δημοσίου δεν είναι πλέον σε ισχύ και έχει κατοχυρωθεί συνταγματικά πλέον η δυνατότητα επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους, ωστόσο το διακύβευμα παραμένει παρόν, λαμβανομένων υπόψη των προβλεπόμενων νομοθετικών περιορισμών – εξαιρέσεων. Ποιοι είναι οι εκτελεστοί τίτλοι, βάσει των οποίων μπορεί να επισπευθεί εκτέλεση σε βάρος του δημοσίου, τι μπορεί να είναι αντικείμενο εκτέλεσης, καθώς και ποιο το επίπεδο δικονομικής ωριμότητας της δικαστικής απόφασης, είναι μερικά από τα ζητήματα που αναλύονται στη συνέχεια.

Κεφ. 1^ο Η αναγκαστική εκτέλεση και τα σχετικά συνταγματικά δικαιώματα

1.1 Έννοια και λειτουργία της αναγκαστικής εκτελέσεως

Ως αναγκαστική εκτέλεση νοείται *«η με τη συνδρομή των κρατικών οργάνων αναγκαστική πραγμάτωση της ενσαρκούμενης σε εκτελεστό τίτλο ουσιαστικής αξίωσης»*¹. Κατά την απονομή της δικαιοσύνης, προηγείται το πρώτο στάδιο της διαγνωστικής διαδικασίας, κατά το οποίο επιδιώκεται η έκδοση δικαστικής αποφάσεως που να ανταποκρίνεται στην ορθή έννοια του δικαίου και την αλήθεια των πραγμάτων και έπεται το δεύτερο στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης, με το οποίο επιδιώκεται η υλική πραγμάτωση της δικαστικής κρίσης. Η έννοια της δικαστικής ικανοποίησης δεν παραμένει απλά θεωρητική ως αποτέλεσμα διάγνωσης μιας έννομης σχέσης, αλλά αποκτά υλικότητα μέσω της ενεργοποίησης ενός ολόκληρου κρατικού μηχανισμού επιβολής σε βάρος του αφερέγγυου οφειλέτη, που δεν

¹ Γ.Νικολόπουλος, Αναγκαστική Εκτέλεση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 2002

συμμορφώνεται εκούσια προς τη δικαστική κρίση, όπως ακριβώς επιτάσσει ένα κράτος δικαίου.

Ως εκ τούτου ο ρόλος της αναγκαστικής εκτέλεσης είναι καθοριστικός, διότι η εκούσια συμμόρφωση προς το διατακτικό των δικαστικών αποφάσεων επιτυγχάνεται πολύ συχνά κάτω από την απειλή των μέσων της εκτελέσεως. Από κοινωνιολογική άποψη η αναγκαιότητα της αναγκαστικής εκτελέσεως ως μορφή έννομης προστασίας εντοπίζεται επομένως και στην ηθική πίεση που με αυτήν ασκείται για την εκούσια εκπλήρωση των υποχρεώσεων.

1.2 Τα σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση δικαιώματα

Η αναγκαστική εκτέλεση γίνεται σήμερα αντιληπτή ως μία από τις τρεις μορφές **παροχής της έννομης προστασίας**, που γνωρίζει και τη συνταγματική κατοχύρωση του **αρθ. 20 Σ.** Και ειδικότερα, τις μορφές παροχής έννομης προστασίας συναποτελούν η αξίωση του πολίτη για έκδοση απόφασης σχετικής με την δημιουργηθείσα επίμαχη σχέση, η δυνατότητα του με δικαστική παρέμβαση να προστατευθεί από τους κινδύνους που συνεπάγεται η καθυστέρηση λήψης απόφασης κατά την κύρια τακτική διαδικασία και τέλος η απαίτηση αναγκαστικής εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων αλλά και κάθε άλλου προβλεπόμενου εκτελεστού τίτλου. Η αξίωση αυτή του πολίτη, επιβάλλει στα όργανα του κράτους να του παρέχουν το νομικό πλαίσιο, αλλά και την ουσιαστική δυνατότητα προκειμένου να λάβει εξαναγκαστικά μέτρα, ώστε να ικανοποιήσει την διαγνωσθείσα από τα δικαστήρια έννομη σχέση σε περίπτωση, που η διοίκηση δεν συμμορφώνεται κατά παράβαση της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 95 παρ. 5 Συντ. στις εκδοθείσες δικαστικές αποφάσεις. Διότι μόνο κατ'αυτό τον τρόπο η δικαστική προστασία είναι πλήρης και αποτελεσματική, εκπληρώνει τον σκοπό της ως άνω συνταγματικής επιταγής και βρίσκεται σε πλήρη αρμονία με την αρχή του κράτους δικαίου. Ειδάλλως η δικαστική προστασία θα παρέμενε σε επίπεδο διακήρυξης αρχών, και δεν θα μπορούσε να γίνει λόγος για πλήρη, έγκαιρη και αποτελεσματική παροχή δικαστικής προστασίας, όταν το ισχύον νομικό πλαίσιο απλά προέβλεπε τη διάγνωση των εννόμων σχέσεων, χωρίς παράλληλα να δίδει τη δυνατότητα της εκτέλεσης. Έτσι ακόμα και όταν πρόκειται για αξίωση σε βάρος του κράτους, η υποχρέωση παροχής εξουσίας εκτέλεσης δεν μπορεί να παρουσιάζει

έλλειμμα, αφού μια τέτοια θεώρηση έρχεται σε απόλυτη αντίθεση προς την προστατευτική λειτουργία του άρθρου 20 παρ. 1 Συντ.

Την ίδια στιγμή η ικανοποίηση της συνταγματικά κατοχυρωμένης αξίωσης αναγκαστικής εκτέλεσης του επισπεύδοντος δανειστή, προϋποθέτει αναγκαστικά την κρατική επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα του οφειλέτη και δη σε δικαιώματα συνταγματικά κατοχυρωμένα, όπως **το δικαίωμα στην ιδιοκτησία κατ'άρθ. 17 Σ²**, δεδομένου ότι ως μέσο εκτέλεσης χρησιμοποιείται η δέσμευση και ουσιαστικά η αναγκαστική απαλλοτρίωση των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη. Στην περίπτωση αυτή κρίνεται αναπόφευκτη η στάθμιση και οριοθέτηση των ατομικών δικαιωμάτων, σχετικοποιώντας, όχι όμως αναιρώντας το περιεχόμενό τους. Έτσι κατά την σύγκρουση των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και προκειμένου να επιτευχθούν οι αναγκαίες εξισορροπήσεις με κριτήρια αντικειμενικά, χρησιμοποιείται ως μέτρο η αρχή της αναλογικότητας. Καθώς εν προκειμένω από τη μία πλευρά πρέπει να προστατευθεί το ατομικό δικαίωμα του επισπεύδοντος δανειστή στην παροχή έννομης προστασίας, με την ειδικότερη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης και από την άλλη τα δικαιώματα του οφειλέτη.

Όταν μάλιστα η αναγκαστική εκτέλεση επιχειρείται κατά του δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α., ανακύπτει ζήτημα δυσαναλογίας μέσου προς επιδιωκόμενο σκοπό, καθώς πέραν των άλλων υπεισέρχεται και το δημόσιο συμφέρον. Ωστόσο κρίνεται αναγκαίο να αναφερθεί ότι δεν μπορούν να είναι συνταγματικά ανεκτοί, αδικαιολόγητοι νομοθετικοί περιορισμοί, όταν αυτοί φθάνουν στο βαθμό να αναιρούν το δικαίωμα στη δικαστική προστασία, ματαιώνοντας την ικανοποίηση της αξίωσης εκτέλεσης.

Αναφορικά τώρα με το κατά πόσο μπορεί να είναι φορέας του δικαιώματος στην ιδιοκτησία κατ'άρθ. 17 Σ, το *stricto sensu* δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και οι Ο.Τ.Α., πρέπει να σημειωθούν τα ακόλουθα. Το Δημόσιο δεν μπορεί να θεωρηθεί φορέας αυτού του δικαιώματος, ενώ για τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους Ο.Τ.Α. υπάρχει διχογνωμία τόσο στη νομολογία όσο και στη θεωρία για το αν και σε ποιά έκταση μπορούν να είναι φορείς του εν λόγω δικαιώματος.

Στη νομολογία με την Α.Π. 1/1982 κρίθηκε ότι η συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας έχει εφαρμογή *..και εις περίπτωσιν αφαιρείται η χρήσις και εκμετάλλευσις πράγματος ανήκοντος εις την ιδιωτικήν κτήσιν νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου,*

²Γέσιου- Φαλτσή Π. – ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ, Εκδ. Σάκκουλα, 1998, σελ. 62

υπέρ άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου³, αναγνωρίζοντας κατ'αυτό τον τρόπο τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους Ο.Τ.Α. ως φορείς του δικαιώματος αναφορικά με την ιδιωτική περιουσία τους. Ενώ επιπλέον στην απόφαση της Ολομέλειας 283/1995 ΣΤΕ αναφέρεται ότι ..Επειδή, ο νομοθέτης ιδρύοντας νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είναι ελεύθερος να προβαίνει στην αναδιοργάνωσή τους ή την αναρρύθμιση των πόρων τους, με το σκοπό την προσαρμογή τους, μέσα στα γενικότερα πλαίσια της κρατικής οργάνωσης, προς τις συνθήκες και τις ανάγκες που επικρατούν κάθε φορά. Κατά την αναδιοργάνωση αυτή ή την αναρρύθμιση των πόρων τους ο νομοθέτης καθόλου δεν εμποδίζεται να ρυθμίσει και τα της τύχης της περιουσίας που έχει διατεθεί στα νομικά αυτά πρόσωπα ή την οποία τα πρόσωπα αυτά έχουν, εν τω μεταξύ, αποκτήσει. Και τούτο γιατί η περιουσία αυτή έχει αναγνωρισθεί στα πιο πάνω νομικά πρόσωπα όχι με την έννοια της ατομικής ιδιοκτησίας αλλά με το σκοπό να εξυπηρετούνται με αυτή ή με τους πόρους από αυτή οι κρατικοί σκοποί για την εξυπηρέτηση των οποίων έχουν συσταθεί τα νομικά αυτά πρόσωπα. Συνεπώς δεν συντρέχει για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου η προστασία του άρθρου 17 του Συντάγματος ούτε εμποδίζεται η ρύθμιση της τύχης της περιουσίας τους από άλλες συνταγματικές διατάξεις. Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω αναγνωρίζεται η προστασία της ιδιοκτησίας όχι όμως με την έννοια της ατομικής ιδιοκτησίας του αρθ. 17 Σ, αλλά για την εξυπηρέτηση των σκοπών για τους οποίους συστάθηκαν.

Στη θεωρία επίσης διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις. Κατά τον **Βροντάκη**, σκοπός και λειτουργικός προορισμός των ατομικών δικαιωμάτων είναι η προστασία της ανθρώπινης ελευθερίας και αξιοπρέπειας και ως εκ τούτου δεν δύναται τα Ν.Π.Δ.Δ. να είναι υποκείμενα τέτοιων δικαιωμάτων, παρά μόνο όταν η σύσταση και η δράση τους αποτελούν εκδήλωση συνταγματικά προστατευόμενης ελευθερίας φυσικών προσώπων, όπως π.χ. στην περίπτωση των Πανεπιστημίων για την άσκηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Σύμφωνα με τον **Δαγτόγλου**, τα Ν.Π.Δ.Δ. και οι Ο.Τ.Α. απολαμβάνουν την προστασία του αρθ. 17 Σ όσον αφορά την ιδιωτική περιουσία τους και μόνο, καθώς δεν νοείται συνταγματική προστασία της δημόσιας περιουσίας. Κατά τον **Χρυσόγono** και τον **Τάχο**, δεν προστατεύεται μάλιστα γενικά η ιδιωτική ιδιοκτησία όλων αδιακρίτως των Ν.Π.Δ.Δ., αλλά κυρίως εκείνων για τα οποία υφίσταται συνταγματική κατοχύρωση θεσμικής εγγύησης, όπως οι Ο.Τ.Α., τα Α.Ε.Ι., η ιδιοκτησία

³ΑΠ (Ολομ) 1/1982, ΝΟΒ/1982, σελ. 1240

της Εκκλησίας της Ελλάδας, αλλά και η ιδιοκτησία των φορέων κοινωνικής ασφάλισης. Φορείς του δικαιώματος της ιδιοκτησίας είναι ξεκάθαρα τα Ν.Π.Ι.Δ., τα οποία ανήκουν καθ'ολοκληρίαν στο Δημόσιο ή σε Ν.Π.Δ.Δ., έστω και αν αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Ως εκ τούτου καταλήγουμε στη διάκριση μεταξύ της ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας των Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α., όπου στη δημόσια περιουσία ή κτήση ανήκουν τα πράγματα που εξυπηρετούν αυτούσια κάποιο δημόσιο σκοπό, υπόκεινται σε ειδικό καθεστώς δημοσίου δικαίου και εξαιρούνται από τις συναλλαγές, ενώ στην ιδιωτική περιουσία τους ανήκουν πράγματα που δεν εξυπηρετούν άμεσα κάποιο δημόσιο σκοπό αλλά έμμεσα την οικονομική τους εκμετάλλευση. Στη συνέχεια της παρούσας θα αναφερθούμε πιο αναλυτικά στο ανωτέρω ζήτημα.

Τέλος, **η αρχή της ισότητας**, δεν είναι δυνατό να εφαρμοσθεί πλήρως στις σχέσεις Διοίκησης και διοικουμένου, ενόψει του ύπατου σκοπού οργάνωσης και δράσης της, δηλαδή της θεραπείας του δημοσίου συμφέροντος. Έτσι, ακόμη και σε συμβατικές σχέσεις τόσο του δημοσίου δικαίου – διοικητικές συμβάσεις, όσο και του ιδιωτικού δικαίου – συμβάσεις με αντισυμβαλλόμενο την Διοίκηση ως Δημόσιο, είναι σαφής η προνομιακή μεταχείριση της Διοίκησης από τον κοινό νομοθέτη. Η εν λόγω ανισότητα γίνεται ίσως περισσότερο έκδηλη με την νομοθετική καθιέρωση των λεγόμενων δικονομικών προνομίων υπέρ της Διοίκησης, δηλαδή του Κράτους, των ΟΤΑ και άλλων ΝΠΔΔ. Σημειώνεται ότι κατά το Δικαστήριο της ΕΣΔΑ, η αναστολή των δικαστικών προθεσμιών υπέρ του Δημοσίου για διάστημα μεγαλύτερο από εκείνο που ισχύει για τους υπόλοιπους διαδίκους παραβιάζει την δικονομική αρχή της ισότητας των όπλων, η αναστολή αφορά την άσκηση όλων των ενδίκων βοηθημάτων και μέσων «καθ'όλη τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών» (ΣτΕ 1476/2004). Ειδικότερα η ανισότητα επεκτείνεται με την απαγόρευση της, κατ' αρχήν αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου. Ενόψει όμως σειράς διατάξεων, άρχισε να υποστηρίζεται, τόσο από την επιστήμη όσο και η νομολογία, η ορθή άποψη ότι η απαγόρευση αναγκαστικής εκτέλεσης κατά της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των λοιπών ΝΠΔΔ, έπαυσε πλέον να ισχύει. Η λύση αυτή έγινε δεκτή κατά την αναθεώρηση του Σ, όταν και ορίσθηκε ότι «Οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά» και κατά του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των ΝΠΔΔ, όπως ο νόμος ορίζει.

Εξάλλου, σύμφωνα με το Κοινοτικό Δίκαιο, ρητά επιτρέπεται η αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου λόγω χρηματικής απαίτησης στο πλαίσιο της προσωρινής δικαστικής προστασίας κατά το στάδιο που προηγείται της σύνταξης ορισμένων συμβάσεων.

Η άνιση όμως, μεταχείριση, δηλ. η ευνοϊκή μεταχείριση της Διοίκησης δεν είναι πάντοτε βέβαιο ότι συνάδει με τις γενικές αρχές και συνταγματικού επιπέδου, που διέπουν το σύγχρονο Δημοκρατικό Κράτος Δικαίου και ιδίως με τη γενική ρήτρα του Συντάγματος που παρέχει στους διοικουμένους το ατομικό «δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια» (άρθρο 20 παρ.1 Σ και άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ) σε συνδυασμό πάντοτε με την αρχή της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1) του νόμου, που αφορά το Κράτος (το οποίο ασκεί και τη νομοθετική εξουσία) ως διάδικο.

Η νομολογία έκρινε ότι η φύση ορισμένων θεμάτων και ειδικών συνθηκών επιτρέπουν, κατ' αρχήν την νομοθετική καθιέρωση διαφορετικής δικονομικής μεταχείρισης υπέρ της Διοίκησης, χωρίς όμως να φθάνει σε αναίρεση της ισότητας των διαδίκων ή ότι ενόψει της ιδιάζουσας θέσης του Δημοσίου είναι συνταγματικώς ανεκτή η άνιση δικονομική μεταχείριση του (ΣτΕ 1386/1994). Ακόμη κρίθηκε ότι η διαφορετική δικονομική μεταχείριση μπορεί να προβλεφθεί και ενόψει της ιδιάζουσας θέσης και οργάνωσης της Διοίκησης, άποψη με την οποία δικαιολογείται κατά μείζονα λόγο και η θέσπιση «δικονομικών προνομίων» υπέρ της.⁴

Κεφ. 2ο Το ζήτημα της αναγκαστικής εξέλιξης σε βάρος του Δημοσίου – Ιστορική Εξέλιξη

Το ζήτημα της δυνατότητας της αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου δεν απασχόλησε για πρώτη φορά το σύγχρονο νομικό κόσμο, αλλά έχει τις ρίζες του στο απώτατο παρελθόν. Κυρίαρχη νομική αντίληψη ήταν η απαγόρευση εκτέλεσης κατά του δημοσίου, καθώς η υποψία και μόνο επιχείρησης αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους, θα μπορούσε να πει κανείς ότι αποτελούσε «ύβρι» κατά της πολιτείας⁵. Το Δημόσιο θεωρούνταν «πάντοτε αξιόχρεον», καθώς υποστηριζόταν ότι ούτε αφερέγγυο είναι, ούτε δυστροπεί στην ικανοποίηση των πιστωτών του έτσι ώστε να μην συντρέχει λόγος που να εμποδίζει την ικανοποίησή τους.

⁴Α.Ι.Τάχος – ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, σ. 199-201

⁵Σταματόπουλος Σ., Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2000, σελ.1

Έβρισκε δικαιολογητικό έρεισμα στο βωμό προάσπισης του δημοσίου συμφέροντος, που κατά τεκμήριο θεωρείται και συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.

2.1 Το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο

Στο εθνικό μας δίκαιο επί μακρόν επικρατούσε η αντίληψη ότι δεν είναι νοητή η αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου, ενώ το ζήτημα της δυνατότητας αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Ελληνικού Δημοσίου αποτελούσε πεδίο διαμάχης, με επιχειρήματα υπέρ της μίας και της άλλη άποψης, με επικρατούσα τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία άποψη, την απαγόρευση αναγκαστικής εκτέλεσης.

Στο ανωτέρω μάλιστα πνεύμα κινούνταν και το νομικό πλαίσιο που για πρώτη φορά θεσμοθετήθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το άρθρο 8 Ν.2097/1952, το οποίο όριζε τα εξής: *«Κατά του Δημοσίου δεν συγχωρείται αναγκαστική εκτέλεσις δικαστικών αποφάσεων (πολιτικών ή ποινικών δικαστηρίων ή Συμβουλίου Επικρατείας ή Ελεγκτικού Συνεδρίου) επί δικαζουσών χρηματικής οφειλίας ή δικαστική δαπάνη εις βάρος αυτού και εν γένει παντός εκτελεστού δικαιογράφου αναγνωριστικού τοιούτων οφειλών»*. Ως εκ τούτου, στην ουσία, η πραγμάτωση στην πράξη της δικαστικής απόφασης στην οποία οφειλέτης ήταν το ελληνικό δημόσιο κατέληγε να εναπόκειται στην καλή διάθεση του διοικητικού οργάνου/δημόσιου οργανισμού και στην εκούσια συμμόρφωση στις αποφάσεις της δικαιοδοτικής λειτουργίας⁶. Και μάλιστα, παρά το γεγονός ότι σε συνταγματικό επίπεδο, αναφορικά με τις αποφάσεις του ΣΤΕ, οριζόταν στο αρθ. 95 παρ. 5, ότι η Διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται με τις ακυρωτικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το ανωτέρω είχε ως αποτέλεσμα να εμφανίζεται η έννομη τάξη αντιφατική, καθώς αφενός η προαναφερόμενη απαγορευτική διάταξη μαρτυρούσε την αδυναμία άμεσου εξαναγκασμού του δημοσίου σε συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις του και αφετέρου η συνταγματική επιταγή του αρθ. 95 παρ. 5 Σ, αλλά και πλέγμα άλλων διατάξεων, όπως η διάταξη του αρθ. 72 παρ. 3 και 4 Π.Δ. 18/1989, που προέβλεπε τη συγκρότηση ειδική επιτροπής για τη διαπίστωση συμμόρφωσης της διοίκησης στις δικαστικές αποφάσεις του ΣΤΕ, όπως και οι διατάξεις των αρθ. 105 και 106 ΕισΝΑΚ, που

⁶Σταματόπουλος Σ., Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2000, σελ.5

προέβλεπαν την ευθύνη του δημοσίου σε αποζημίωση, υποδήλωναν μια προσπάθεια έμμεσου εξαναγκασμού του σε συμμόρφωση⁷.

Πολλοί είναι εκείνοι που θεωρούσαν ότι η απαγόρευση αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου, αποτελούσε ένα από τα δικονομικά προνόμιά του, όπως αυτά που προβλέπει ο ΚΕΔΕ, χρησιμοποιώντας ως δικαιολογητικό έρεισμα επιχειρήματα που αφορούσαν οικονομικές παραμέτρους, αλλά και τον εν γένει μηχανισμό λειτουργίας του κράτους, το οποίο δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε σαν ένα κοινό οφειλέτη. Ωστόσο η αναγνώριση της απαγόρευσης εκτέλεσης κατά του δημοσίου ως δικονομικό προνόμιο θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν ευσταθούσε, διότι αυτή δεν αποσκοπούσε στην διευκόλυνση του δημοσίου προς καλύτερη αντιμετώπιση ενός δικαστικού αγώνα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των δικονομικών προνομίων, αλλά στην απαλλαγή της πολιτείας από τις νόμιμες υποχρεώσεις της και τελικώς στην πλήρη ανατροπή του δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία.

2.2 Συγκριτική επισκόπηση

Είναι πολύτιμη η επισκόπηση του θεσμού της αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου σε άλλα δικαιοδικά συστήματα ευρωπαϊκών κρατών, στην οποία προέβη ο Σταματόπουλος στο βιβλίο του «Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», καθώς παρατίθεται το νομοθετικό πλαίσιο αναφορικά με την δυνατότητα αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου, η δημόσια περιουσία ως αντικείμενο εκτέλεσης, αλλά και η δωσιδικία των δικών περί την εκτέλεση. Η ανωτέρω επισκόπηση είναι επιπλέον ιδιαίτερης σημασίας, καθώς καταδεικνύονται «νομοτεχνικές λύσεις» που προκρίθηκαν μέσω της νομολογίας ή νομοθετικής πρόβλεψης στις προβληματικές που συνοδεύουν τον θεσμό που αναλύουμε, με σκοπό τον έμμεσο εξαναγκασμό του οφειλέτη δημοσίου, ώστε να μην αποδυναμωθεί η δικονομική θέση του επισπεύδοντος ιδιώτη, τη στιγμή μάλιστα που στην δική μας έννομη τάξη απαγορευόταν ρητά η εκτέλεση κατά του Δημοσίου.

Στην **Γαλλία** επικρατούσε η αντίληψη ότι δεν είναι νοητή η εκτέλεση εις βάρος του Δημοσίου⁸, στη συνέχεια όμως με νομοθετική ρύθμιση και δη τους νόμους 80-

⁷Σταματόπουλος Σ., Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2000, σελ.7

⁸Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 53 και επ.

539/16.07.1980 και 81-501/12.05.1981 εισήχθη ένα «ήπιο σύστημα εκτέλεσης», που αφορούσε αρχικά την εκτέλεση καταψηφιστικών αποφάσεων εις βάρος του Γαλλικού Δημοσίου, ενώ στη συνέχεια επεκτάθηκε η δυνατότητα εκτέλεσης και στις αποφάσεις που καταδικάζουν σε πράξη/παράλειψη, καθώς και στις ακυρωτικές διαφορές. Και ειδικότερα, αναφορικά με τις αποφάσεις που καταδίκασαν το Δημόσιο στην καταβολή χρηματικού ποσού, προβλεπόταν ότι το νομικό πρόσωπο το οποίο ήταν υπόχρεο στην καταβολή έπρεπε να εντάξει το ανωτέρω ποσό στον προϋπολογισμό του σε χρονικό διάστημα τεσσάρων μηνών από την επίδοση της απόφασης, ενώ σε κάθε περίπτωση η καταβολή του συνολικού ποσού στο δανειστή έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί σε διάστημα έξι μηνών.

Στην περίπτωση δε που η Διοίκηση δεν συμμορφωνόταν με τις καταψηφιστικές και μη δικαστικές αποφάσεις, προβλεπόταν δυνατότητα του Ανώτατου Δικαστηρίου «Conseil D'Etat» να καταδικάσει το γαλλικό Δημόσιο, το Ν.Π.Δ.Δ., τον Ο.Τ.Α. ή το Ν.Π.Ι.Δ. στο οποίο έχει ανατεθεί η άσκηση δημόσιας εξουσίας, σε χρηματική ποινή (astreintes), νομολογιακό κατασκεύασμα των γαλλικών δικαστηρίων. Η καταδίκη του οφειλέτη δημοσίου σε astreintes είχε σκοπό την άσκηση αποτελεσματικής πίεσης, τον έμμεσο εξαναγκασμό του δημοσίου σε συμμόρφωση και την εξασφάλιση εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων, διακρίνονταν σαφώς από την αποζημίωση που μπορούσε να ζητήσει ο δανειστής και είχαν χαρακτήρα προσωρινό και προειδοποιητικό. Ταυτόχρονα προβλεπόταν δυνατότητα επιβολής πειθαρχικής ποινής από το Δημοσιονομικό Πειθαρχικό Δικαστήριο σε βάρος του αρμόδιου υπαλλήλου, που είχε την ευθύνη να προβεί στις αναγκαίες πράξεις για την συμμόρφωση της διοίκησης.

Ως εκ τούτου, καθίσταται προφανές ότι στο γαλλικό δίκαιο επιλέχθηκε νομοθετικά η εισαγωγή ενός συστήματος έμμεσης εκτέλεσης, καθώς παρά το γεγονός της επιτρεπτής εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου, δεν προβλέπονται ενέργειες άμεσου αλλά έμμεσου εξαναγκασμού σε συμμόρφωση μέσω των χρηματικών ποινών (astreintes). Ακόμα όμως και η ανωτέρω νομοτεχνική λύση καταδεικνύει τον σκοπό προάσπισης της δικονομικής θέσης του δανειστή και έμμεσου εξαναγκασμού του οφειλέτη δημοσίου προς εκτέλεση των σε βάρος του αποφάσεων.

Το νομοθετικό πλαίσιο της **Αυστρίας** επέτρεπε κατ'αρχάς την αναγκαστική

εκτέλεση σε βάρος των Ο.Τ.Α. υπό προϋποθέσεις⁹. Και πιο συγκεκριμένα εξεταζόταν αφενός κατά πόσο η απαίτηση του πιστωτή μπορεί να ικανοποιηθεί και αφετέρου η διασφάλιση της συνέχειας των λειτουργιών του οργανισμού, οι οποίες αποσκοπούσαν στην προαγωγή του δημοσίου συμφέροντος. Η παρουσία μάλιστα των Ο.Τ.Α. διακρίνεται σε διοικητική (περ. στοιχεία με υλική υπόσταση, που εξυπηρετούν δημόσιους σκοπούς), κοινόχρηστη (περ. στοιχεία κοινής χρήσης) και δημόσια (όλα τα υπόλοιπα), χωρίς ωστόσο η ανωτέρω κατηγοριοποίηση να καθιστά άνευ ετέρου ένα περιουσιακό στοιχείο στα ακατάσχετα ή κατασχετά. Για το επιτρεπτό κατάσχεσης ή μη των περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου, αυτό που εξετάζεται είναι η *αξιολόγηση του κινδύνου προσβολής του δημοσίου συμφέροντος από την επιχειρούμενη αναγκαστική εκτέλεση*¹⁰. Όσον αφορά την εκτέλεση σε βάρος του Ομοσπονδιακού κράτους και των κρατών μελών, δεν προβλεπόταν ειδική νομοθετική διάταξη, και ως εκ τούτου γινόταν δεκτό ότι ήταν επιτρεπτή η εκτέλεση με την ανάλογη εφαρμογή των προϋποθέσεων – περιορισμών, που αναφέρθηκαν για τους Ο.Τ.Α..

Κατά το **γερμανικό δίκαιο** η αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος τόσο της Ομοσπονδίας, όσο και των κρατιδίων – μελών για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων ήταν κατ'αρχάς επιτρεπτή¹¹. Ωστόσο έπρεπε να ακολουθηθεί συγκεκριμένη προδικασία, η οποία συνίστατο στην αναγγελία της πρόθεσης του δανειστή να επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση με σχετική επίδοση στον νόμιμο εκπρόσωπο του οφειλέτη και στην παρέλευση χρονικού διαστήματος τεσσάρων εβδομάδων από την αναγγελία μέχρι την έναρξη της διαδικασίας εκτέλεσης. Εξαιρούνταν από την κατάσχεση πράγματα που ήταν απολύτως αναγκαία για την εκπλήρωση της δημόσιας αποστολής του οφειλέτη, καθώς και πράγματα, η εκποίηση των οποίων ανήκε στο δημόσιο συμφέρον. Υφίστατο όμως διχογνωμία για το αν θα πρέπει να εξαιρεθούν της κατάσχεσης όλα τα ανήκοντα στη δημόσια περιουσία πράγματα ή μόνο σε όσα αναγνωρίζεται και μια ιδιαίτερα επείγουσα προτεραιότητα για την εκπλήρωση της δημόσιας αποστολής του οφειλέτη – δημοσίου. Τα ανωτέρω, σύμφωνα με σχετική νομοθετική διάταξη προβλέπονταν και για τα Ν.Π.Δ.Δ και τους

⁹Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 48 και επ.

¹⁰Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 51

¹¹Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 63 και επ.

Ο.Τ.Α., όχι όμως για τα Ν.Π.Ι.Δ. τα οποία επιδιώκουν δημόσιους σκοπούς, καθώς η δραστηριότητά τους ήταν όμοια με εκείνη των ιδιωτικών νομικών προσώπων, με αποτέλεσμα να μην ακολουθείτε για τα ανωτέρω η ειδική διαδικασία εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου.

Σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της απαίτησης από τον οφειλέτη – δημόσιο, ορίζεται από το αρμόδιο δικαστήριο της εκτέλεσης, ο αναγκαίος για την εκτέλεση δικαστικός επιμελητής, ο οποίος έχει επιφορτισθεί αρχικά με την έρευνα του νομότυπου της επίδοσης και της παρέλευσης άπρακτης της προθεσμίας, προχωρεί στην εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων και διαταγών που επιδικάζουν χρηματικές απαιτήσεις¹². Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπήρχε περίπτωση αδικαιολόγητης άρνησης εκπλήρωσης των νόμιμων υποχρεώσεων του γερμανικού κράτους έναντι των δανειστών του.

Κατά το δίκαιο του **Ηνωμένου Βασιλείου** απαγορευόταν η εκτέλεση των εκδιδομένων αποφάσεων εις βάρος του Βρετανικού Στέμματος¹³. Ως εκ τούτου ήταν ιδιαίτερης σημασίας η απόφαση M.v.HomeOffice (1993) του HouseofLords, δυνάμει της οποίας το δικαστήριο δέχθηκε ότι οι ενέργειες ή παραλείψεις της διάδικης δημόσιας αρχής μπορούν να συνιστούν προσβολή του δικαστηρίου (ContempOfCourt), δυνατότητα που αποσκοπούσε στον έμμεσο εξαναγκασμό της δημόσιας αρχής να συμμορφωθεί στις εις βάρος του Στέμματος δικαστικές αποφάσεις, δεδομένου ότι σύμφωνα με τα ανωτέρω η απόφαση ειδάλλως παρέμενε μη εκτελεστή. Η κήρυξη δε της προσβολής ήταν ιδιαίτερης σημασίας, καθώς υποδήλωνε την εμπλοκή της δημόσιας αρχής στη δικαιοσύνη, με περαιτέρω συνέπειες. Με την ανωτέρω απόφαση επιπλέον, μέσω συστηματικής ερμηνείας των σχετικών διατάξεων έγινε δεκτή η δυνατότητα επιβολής injunctions εις βάρος όχι του Στέμματος, αλλά των διάδικων δημόσιων αρχών, όταν αυτές ενεργούν στο πλαίσιο ειδικών αρμοδιοτήτων τους και όχι ως εκπρόσωποι του Στέμματος. Στην αρχή «the king can do no wrong», ερμηνευόμενη ως «ο βασιλιάς δεν είναι δυνατόν να κάνει λάθος», στην αρχή ότι η νομοθεσία δεν δεσμεύει το Στέμμα αν αυτό δεν συνάγεται ρητά ή σιωπηρά από τις διατάξεις αλλά και στην αντίληψη ότι το Στέμμα είναι πάντοτε ένας έντιμος συναλλασσόμενος,

¹²Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 68 και επ.

¹³Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 69 και επ.

στηρίχθηκε το μη εκτελεστό των δικαστικών αποφάσεων εις βάρος του Στέμματος, προσέγγιση ωστόσο η οποία είναι αμφίβολο αν είναι συνυφασμένη με ένα κράτος δικαίου.

Τέλος, στην **ιταλική έννομη τάξη**, κατ' αρχάς επιτρέπεται η αναγκαστική εκτέλεση κατά του δημοσίου υπό περιορισμούς, που υπαγορεύονται από την ανάγκη προστασίας του κοινού δημόσιου συμφέροντος¹⁴. Ως εκ τούτου, αποκλείεται η αναγκαστική εκτέλεση όταν αποδεικνύεται *ιδιαιτέρως επαχθής για τη δημόσια διοίκηση ή όταν η εξόφληση του χρέους είναι υπερβολικά αντίθετη στην εθνική οικονομία σε βαθμό που δεν ανταποκρίνεται στο περί δικαίου αίσθημα του νομοθέτη*¹⁵. Αντίθετα επιτρέπεται δίχως περιορισμούς η εκτέλεση κατά των διαθέσιμων – κατασχετών δημόσιων αγαθών, οριοθετώντας ως ακατάσχετα τα δημόσια αγαθά οποιουδήποτε τύπου και κατηγορίας, τα αδιάθετα κρατικά αγαθά, που είναι προορισμένα για την άσκηση δημόσιας λειτουργίας ή υπηρεσίας, αλλά και τα χρέη από διαφορές δημοσίου δικαίου, όπως οι δημοσιονομικές οφειλές. Όσον αφορά την κατάσχεση δημοσίου χρήματος, ζήτημα για το οποίο επικράτησε διχογνωμία στη θεωρία και τη νομολογία, με την απόφαση της 21.07.1981 του Συνταγματικού Δικαστηρίου να είναι καθοριστικής σημασίας, καθώς έθεσε εν αμφιβολία τη συνταγματικότητα των ρυθμίσεων, που προέβλεπαν ότι *τα αγαθά, που ανήκουν στην αδιάθετη κρατική περιουσία καθώς και σ' εκείνη των Ο.Τ.Α., δεν μπορούν να εκπέσουν τον προορισμό τους*¹⁶.

2.3 Οι νομοθετικές ρυθμίσεις προ της αναθεώρησης του Συντάγματος το 2001

Όπως προαναφέρθηκε το ζήτημα της δυνατότητας ή μη επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του δημοσίου, αντιμετωπίστηκε νομοθετικά το πρώτον το 1952, με τη διάταξη του αρθ, 8 Ν2097/1952, όπου προβλέφθηκε ρητά η απαγόρευση της εκτέλεσης για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων. Προηγούμενα δε, ήδη με το αρθ. 19 Α.Ν. 1715/1951 είχε ορισθεί ότι η προθεσμία και η άσκηση αναίρεσης από το Δημόσιο κατά των τελεσίδικων αποφάσεων, που

¹⁴Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 74 και επ.

¹⁵Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 75

¹⁶Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 78.

εκδίδονταν σε βάρος του, ανέστειλαν την εκτέλεση, από το οποίο προέκυπτε το επίπεδο δικονομικής ωριμότητας που απαιτούνταν να έχει η απόφαση προκειμένου να εκτελεστεί, στις περιπτώσεις βέβαια που ήταν επιτρεπτή η αναγκαστική εκτέλεση κατά του δημοσίου. Η απαγόρευση αυτή επεκτάθηκε και στους δήμους και τις κοινότητες, με τη διάταξη του αρθ. 4 παρ.1 του Ν.Δ. 31/1968, όπου προβλεπόταν ότι *Πάντα τα επί των πολιτικών, ποινικών και διοικητικών υποθέσεων δικονομικά προνόμια του Δημοσίου, τα αναγνωριζόμενα υπό του Κώδικος Νόμων περί Δικών του Δημοσίου και υπό ετέρων γενικών ή ειδικών διατάξεων, εφαρμόζονται αναλόγως και επί των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, εφόσον ούτοι δεν απολαύουν μέχρι τούδε ευνοϊκότερων και ευρύτερων προνομίων υπό της κειμένης Νομοθεσίας.*

Με την εισαγωγή του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Π.Δ. 503/1985) ξεκίνησε να αμφισβητείται η ισχύς της διάταξης του αρθ. 8 Ν. 2097/1952, δεδομένου ότι με το αρθ. 1 εδ. Ε΄ και στ΄ Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ. ορίσθηκε ότι *Από την εισαγωγή του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας καταργούνται.....ε) κάθε άλλη διάταξη που είναι αντίθετη σ΄ αυτόν και στ) κάθε διάταξη που αφορά θέματα που ρυθμίζει ο εισαγόμενος κώδικας, εφόσον δεν συμβιβάζεται με τις διατάξεις αυτού του κώδικα και δεν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο αυτόν, ενώ με το αρθ. 4 ορίσθηκε ότι ..Από την εισαγωγή του Κ.Πολ.Δ. καταργούνται όλες οι διατάξεις νόμων που καθιερώνουν ειδικές διαδικασίες ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων ή ειδικούς κανόνες για ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων που εισάγονται στα δικαστήρια αυτά, εκτός αν ο νόμος αυτός ορίζει διαφορετικά.* Έτσι το ζήτημα που τέθηκε ήταν κατά πόσο η ανωτέρω διάταξη είχε καταργηθεί σιωπηρά με τις διατάξεις του Εισ. Νόμου του Κ.Πολ.Δ., λόγω αντίθεσής της με τις περιεχόμενες σ΄ αυτόν διατάξεις ή με τα θέματα που ρυθμίζονται από αυτόν (ΚΠΔ/μίας).

Το ανωτέρω ζήτημα απασχόλησε την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, που με την ΑΠ108/1971 επίλυσε την σύγχυση που υπήρχε, καταλήγοντας στην διαπίστωση ότι η διάταξη του αρθ. 8 Ν.2097/1952 έχει διατηρηθεί σε ισχύ, με το επιχείρημα ότι *«τοιιάυτη θεμελιώδους σημασίας μεταβολή δεν θα επήρχετο σιωπηρώς κατά τοιούτον έμμεσον τρόπον»¹⁷* και άλλωστε η διάταξη του αρθ. 909 Κ.Πολ.Δ., που απαγορεύει την προσωρινή εκτέλεση κατά του δημοσίου, των δήμων και των κοινοτήτων, αφορούσε τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ήταν επιτρεπτή η αναγκαστική εκτέλεση κατά του

¹⁷ ΑΠ (Ολομ.) 108/1971, δημοσιευμένη σε Δ 1971, σελ. 303 επ. Με παρατηρήσεις Μπέη

δημοσίου και όχι τις χρηματικές απαιτήσεις που υπάγονταν στη διάταξη του αρθ. 8 Ν.2097/1952. Περαιτέρω διατυπώθηκε ότι η διάταξη του αρθ. 19 Α.Ν. 1715/1951 στην οποία οριζόταν ως προϋπόθεση εκτέλεσης την ύπαρξη αμετάκλητης απόφασης, η οποία ήταν προγενέστερη της διάταξης του Ν.2097/1952, διατηρήθηκε σε ισχύ με τη ρητή διάταξη του αρθ. 52 περ. 18 Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ., ενώ η κρίσιμη διάταξη του αρθ. 8 Ν.2097/1952 δεν περιλαμβανόταν ούτε στο αρθ. 51 Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ. με τις καταργούμενες διατάξεις.

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο – πριν την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, ήταν απαγορευτικό, ενώ στην μεταστροφή του εθνικού δικαίου συνετέλεσαν η έναρξη ισχύος του Συντάγματος του 1975, στο αρθ. 20 του οποίου κατοχυρώνονταν πλέον και συνταγματικά το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας, οι κανόνες του διεθνούς δικαίου και ειδικότερα οι διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα, τα οποία εφιστούσαν το αδιαπραγμάτευτο δικαίωμα στην αποτελεσματική παροχή έννομης προστασίας ακόμα και με τη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης, και στην ισότητα των διαδικών (δίκαιη δίκη). Ταυτόχρονα σε εθνικό επίπεδο η εισαγωγή του ΚΠολΔικ, αλλά και η συνταγματική πρόβλεψη στο αρθ. 95 παρ. 5 Σ για την αναγκαιότητα συμμόρφωσης της Διοίκησης στις δικαστικές αποφάσεις, οδήγησαν σε αμφισβήτηση της συνταγματικότητας της προαναφερόμενης απαγορευτικής διάταξης, με αποκορύφωμα την ρητή πρόβλεψη κατά την συνταγματική αναθεώρηση του 2001. Ωστόσο η μεταστροφή αυτή συνετελέσθη με ιδιαίτερα αργά βήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ΑΠ 1309/1995 (Γ' Τμήμα), μία πενταετία πριν την συνταγματική αναθεώρηση, όπου η νομολογία συνέχιζε να εμμένει στην αντίληψη του ακατάσχετου κατά του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των Ν.Π.Δ.Δ., κρίνοντάς την μάλιστα συνταγματική και σύμφωνη με το αρθ. 20 Σ.

2.4 Οι θέσεις της Επιστήμης και της Νομολογίας επί του ανεκτέλεστου των αποφάσεων των δικαστηρίων κατά του Δημοσίου

Όπως προαναφέρθηκε το ζήτημα του επιτρεπτού ή μη αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου, αποτέλεσε αντικείμενο ζωηρότατης επιστημονικής συζητήσεως, διαπιστώθηκαν θεωρητικές αντιγνώμεις, νομολογιακές διακυμάνσεις, δεδομένης της γενικότερης προβληματικής αντίληψης για το κράτος δικαίου κατά το

προγενέστερο χρονικό διάστημα, των ειδικών προνομίων του δημοσίου και του ρόλου του στην κοινωνική ζωή.

Στην επιστήμη είχε εδραιωθεί η άποψη κατά την οποία δεν συγχωρείται αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου, η οποία κυριάρχησε για πολλές δεκαετίες. Η παραπάνω όμως άποψη, όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, προφανώς δεν ικανοποίησε σοβαρή μερίδα των επιστημόνων, αλλά αντίθετα τους δημιούργησε προβληματισμούς. Τούτο είχε σαν συνέπεια να εκδηλωθεί διαφωνία στο χώρο της επιστήμης, η οποία έφθασε μέχρι του σημείου της πλήρους αντιθέσεως.

Οι υπέρμαχοι του ανεκτέλεστου των αποφάσεων κατά του δημοσίου, προέβαλαν επιχειρήματα σχετικά με την φερεγγυότητα του ελληνικού δημοσίου, την καλοπιστία του και άρα το παράλογο της δυστροπίας του κατά την εκτέλεση των αποφάσεων, σχετικά με την αντίθεση της αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου ως προς την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, λαμβανομένης υπόψη της σύγχυσης που δημιουργείται κατά την δικαιοδοτική και διοικητική λειτουργία του κράτους, σχετικά με την λογική αντίφαση που προκύπτει όταν το δημόσιο στρέφεται κατά του ίδιου του εαυτού του, αλλά και επιχειρήματα που έβρισκαν δικαιολογητικό έρεισμα σε οικονομικές παραμέτρους και δη σε δημοσιονομικούς λόγους και στον κίνδυνο διατάραξης της ομαλής λειτουργίας του προϋπολογισμού του κράτους, στη δομή του γραφειοκρατικού μηχανισμού, αλλά και εν γένει στο δημόσιο συμφέρον.

Και πιο συγκεκριμένα, κατά την άποψη του Δένδια, δεν μπορεί να νοηθεί αναγκαστική εκτέλεση κατά του ελληνικού δημοσίου, αφού αυτό θεωρείται κατά πλάσμα φερέγγυο, ενώ περαιτέρω κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε με επέμβαση στη δικαιοδοτική λειτουργία της διοίκησης. Κατά την άποψη του Β.Οικονομίδη, δεν χωρεί αναγκαστική εκτέλεση κατά του Ελληνικού Δημοσίου, ιδίως κατάσχεση. Τα επιχειρήματα στηρίζονταν στη συνέπεια του Κράτους, όσον αφορά την εκούσια εκπλήρωση των υποχρεώσεων του, λόγω της φερεγγυότητας του. Ακόμη γίνονταν επίκληση δημοσιονομικών λόγων οι οποίοι συνίσταντο στην αδιατάρακτη δραστηριότητα της διοικήσεως και στην ομαλή και ανεμπόδιστη εκτέλεση των Κρατικών Προϋπολογισμών. Και ειδικότερα διατυπώθηκε ότι οι οικονομικοί πόροι του Δημοσίου πρέπει να ξοδεύονται σύμφωνα με τον προορισμό τους και να μην επηρεάζονται από κατασχέσεις και ότι για την εύρυθμη δημοσιονομική λειτουργία της πολιτείας απαιτείται να μην επιβαρύνεται το δημόσιο με απρόβλεπτες δαπάνες,

καθώς στην περίπτωση αυτή η αναγκαστική εκτέλεση προσκρούει στην συνταγματική διάταξη σχετικά με την ψήφιση του προϋπολογισμού και την αναγραφή σ' αυτόν των εξόδων και των εσόδων του κράτους. Οι ανωτέρω μάλιστα απόψεις είχαν και τα αναγκαία νομοθετικά στηρίγματα, ήτοι την σχετική απαγορευτική διάταξη Ν.2097/1952, τις σχετικές με τα πάσης φύσεως προνόμια του δημοσίου κατά την εκτέλεση διατάξεις, τα οποία θεωρήθηκε ότι παραμένουν σε ισχύ ακόμα και μετά την εισαγωγή του Κ.Πολ.Δ..

Ωστόσο, η αποφατική άποψη, που υποστηρίζει πώς δεν χωρεί αναγκαστική εκτέλεση κατά του Ελληνικού Δημοσίου, δέχθηκε καταιγισμό επικριτικών σχολίων, όπως προαναφέρθηκε με κύριο υπέρμαχο των αιτιάσεων αυτών, τον κορυφαίο δικονομολόγο Γεώργιο Ράμμα, τον οποίο ακολούθησαν και άλλοι επιστήμονες.¹⁸ Συγκεκριμένα υποστήριξε ότι το μη επιτρεπτό της εκτέλεσης αποτελεί αυθαίρετη προνομιακή μεταχείριση που αντίκειται στο συνδυασμό των διατάξεων των αρθ. 20 παρ.1 και 4 παρ.1 Σ, που επιβάλλουν την αρχή της παροχής δικαστικής προστασίας υπό συνθήκες ισότητας ήτοι υπό συνθήκες που διασφαλίζουν την ίση μεταχείριση ουσιαστικά ομοίων καταστάσεων αλλά και άνιση μεταχείριση ουσιαστικά ανόμοιων καταστάσεων. Στη συνέχεια, ακολούθησαν και άλλοι επιστήμονες όπως ο κ. Φραγκίστας ο οποίος σχετικά με το επιχείρημα της φερεγγυότητας ανέφερε ότι η φερεγγυότητα του οφειλέτου δεν αποκλείει την αναγκαστική εκτέλεση. Η φερεγγυότητα του οφειλέτου μόνον την λήψιν συντηρητικών μέτρων δύναται να εμποδίσει». ¹⁹Ενώ επιπλέον η φερεγγυότητα ή μη δεν αποτέλεσε προϋπόθεση για την αναγκαστική εκτέλεση.

Ως προς το επιχείρημα περί του ανεπίτρεπτου της κατά του Δημοσίου αναγκαστικής εκτελέσεως, καθώς κάτι τέτοιο θα έπληττε το κύρος και το γόητρο του Δημοσίου, διατυπώθηκε η άποψη, ότι αν το δημόσιο εκπλήρωνε εκουσίως τις υποχρεώσεις του και ήταν φερέγγυο, δεν θα υπήρχε ανάγκη να επισπευθεί εναντίον του αναγκαστική εκτέλεση. Στους παραπάνω ισχυρισμούς αντιτάχθηκε ότι το Δημόσιο δεν αρνείται να εκπληρώσει εκούσια τις υποχρεώσεις του απλώς, ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις, να καθυστερεί στην ικανοποίηση των οφειλών του. Και ότι σε

¹⁸ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΤΩΝ ΟΤΑ ΚΑΙ Ν.Π.Δ.Δ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ

¹⁹ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΤΩΝ ΟΤΑ ΚΑΙ Ν.Π.Δ.Δ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ

κάθε περίπτωση, το συμφέρον του Δημοσίου όπως μη θίγεται το πολιτειακό του γόητρο είναι εντονότερο και περισσότερο άξιο προστασίας του συμφέροντος του δανειστού. Τούτο συμβαίνει, συνεχίζει η ανωτέρω άποψη, για το λόγο ότι, το πλήθος αλλά και η συχνότητα με την οποία δημιουργούνται οι υποχρεώσεις για τις οποίες γίνεται λόγος, το καθιστούν εξ αντικειμένου, αδύναμο να προέλθει στην άμεση ικανοποίησή τους²⁰.

Αναφορικά με το επιχείρημα της σύγχυσης των κρατικών λειτουργιών, διατυπώθηκε η άποψη ότι η εκτέλεση κατά του ελληνικού δημοσίου δεν συνεπάγεται επέμβαση της δικαιοδοτικής λειτουργίας στη διοίκηση και δεν προσβάλλεται ως εκ τούτου η αρχή της διάκρισης των εξουσιών, ούτε η διοίκηση εμποδίζεται στην λειτουργία της²¹, καθώς η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών δεν μπορεί ποτέ να λειτουργήσει προς την κατεύθυνση της μη συμμόρφωσης των κρατικών οργάνων προς τις δικαστικές αποφάσεις και ότι σε κάθε περίπτωση οποιαδήποτε επέμβαση κατά την εκτέλεση του δικαιοδοτικού έργου και κατά την μετουσίωση της δικαστικής κρίσης στην πράξη, έρχεται σε αντίθεση με την αρχή του κράτους δικαίου και αποτελεί θανάσιμο κίνδυνο για το δημοκρατικό πολίτευμα και τα συνταγματικά δικαιώματα²².

Το επιχείρημα της μη δυστροπίας του δημοσίου, λόγω της καλής του πίστης, κρίθηκε οξύμωρο, καθώς η άρνηση εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του δεν συνάδει με την έννοια της καλής πίστης, ενώ η ίδια η πραγματικότητα μη εκπλήρωσης για δεκαετίες των υποχρεώσεων του δημοσίου, δεν αποδεικνύει την επικαλούμενη καλή του πίστη. Περαιτέρω, αναφορικά με την λογική αντίφαση που προκύπτει όταν το δημόσιο στρέφεται κατά του ίδιου του εαυτού του, αυτή κρίνεται φαινομενική, καθώς το κράτος εμφανίζεται με διαφορετικές ιδιότητες, αφενός ως φορέας δημόσιας εξουσίας, αφετέρου ως φορέας ιδιωτικών υποχρεώσεων²³.

Ενώ τέλος, αναφορικά με τα επιχειρήματα που αφορούσαν τους οικονομικούς πόρους του κράτους και την παράμετρο του προϋπολογισμού διατυπώθηκαν τα ακόλουθα. Οι νόμιμες και συμβατικές υποχρεώσεις του κράτους αποτελούν και αυτές έξοδα σύμφωνα με τον προορισμό του κράτους, ιδιαίτερα δε όταν αυτό συντελείται

²⁰ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΤΩΝ ΟΤΑ ΚΑΙ Ν.Π.Δ.Δ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ

²¹Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 33

²²Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 33.

²³Γέσιου- Φαλτσή Π. – ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

κατόπιν δικαστικής απόφασης, που είναι εξοπλισμένη με τη δύναμη του δεδικασμένου. Επιπλέον, η κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου δεν προσκρούει στην συνταγματική διάταξη για την ψήφιση του προϋπολογισμού, με τη σκέψη ότι το δημόσιο δεν πρέπει να επιβαρύνεται με απρόβλεπτες ανάγκες, καθώς σε κάθε περίπτωση θα μπορούσε να συμπεριληφθεί αν όχι εκ των προτέρων, στον επόμενο προϋπολογισμό, που ακολουθεί της ενδυνάμωσης της κρίσιμης απαίτησης με εκτελεστότητα²⁴. Πάντως το εκ του προϋπολογισμού συναγόμενο επιχείρημα, θεωρήθηκε πειστικότερο των άλλων, και μάλιστα θα μπορούσε να ειπωθεί ότι διατηρεί κάποια αξία αντιπαράθεσης μέχρι και σήμερα. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι ενώ τα περισσότερα των επιχειρημάτων της απόψεως που υποστηρίζει το ανεπίτρεπτο της κατά του Ελληνικού Δημοσίου εκτελέσεως, συνάντησαν την καθολική και σφοδρή αντίδραση των επιστημόνων, αντίθετα, το εκ του προϋπολογισμού του Κράτους αντλούμενο επιχείρημα, παρέμεινε αλώβητο από τις επικρίσεις τους. Ωστόσο η όποια δυσκολία παρατηρείται είναι στη βάση της τεχνική και υφίστανται τρόποι επίλυσής της.

Προχωρώντας κάποιος σε κριτική εκτίμηση, έχοντας υπόψη του τα προαναφερόμενα επιχειρήματα, θα μπορούσε να πει, πως η εν προκειμένω προνομιακή μεταχείριση του δημοσίου ξεπερνά τα όρια μίας εύλογης προσπάθειας προστασίας του και φθάνει στο βαθμό προσπάθειας απαλλαγής της πολιτείας από τις νόμιμες υποχρεώσεις της, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη του παρεμβατικού ρόλου του κράτους στο οικονομικό πεδίο, ως συναλλασσόμενος.

Κρίνεται σημαντικό επίσης να σημειωθεί ότι όσοι διατύπωσαν αντίλογο σε σχέση με το ανεπίτρεπτο της εκτέλεσης κατά του δημοσίου, ήταν εκείνοι που υποστήριξαν αρχικώς τη σιωπηρή κατάργηση της εν λόγω απαγορευτικής διάταξης αλλά και στη συνέχεια την αντίθεσή της με το δικαίωμα πλήρους και αποτελεσματικής παροχής δικαστικής προστασίας σε ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου, όπως αυτό προβλέπεται συνταγματικά αλλά και προγενέστερα σε κανόνες διεθνούς δικαίου (Δ.Σ.Α.Π.Δ. και ΕΣΔΑ). Όπως αποδείχθηκε μάλιστα στη συνέχεια, η άποψή τους κέρδισε ουσιαστικό έδαφος μετά την κύρωση με τον Ν.2462/1997 του ΔΣΑΠΔ, στο οποίο μάλιστα στηρίχθηκαν και οι αποφάσεις της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου για να επικαλεστούν το ανίσχυρο της διάταξης του αρθ. 8 Ν. 2097/1952.

²⁴Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 37.

Σε νομολογιακό επίπεδο η ισχύς της διάταξης του αρθ. 8 Ν. 2097/1952 δεν είχε τεθεί υπό αμφισβήτηση, πριν την εισαγωγή του Κ.Πολ.Δ. Ωστόσο οι όποιες διχογνωμίες έπαυσαν με την **ΑΠ 108/1971**, η οποία όπως προαναφέρθηκε επίλυσε την σύγχυση που υπήρχε, ξεκαθαρίζοντας ότι η επίμαχη διάταξη δεν έτυχε ευθείας κατάργησης, ούτε βρίσκεται σε αντινομία με τις διατάξεις του Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ. αλλά και ούτε συμπεριλαμβάνεται στις καταργηθείσες διατάξεις του αρθ. 51. Ενώ επιπλέον κατέληξε στην διαπίστωση ότι *«τοιαύτη θεμελιώδους σημασίας μεταβολή δεν θα επήρχετο σιωπηρώς κατά τοιούτον έμμεσον τρόπον»*²⁵. Προς ενίσχυση μάλιστα των σκέψεων της Ολομέλειας, διατυπώθηκε ότι η διάταξη του αρθ. 52 περ. 18 Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ., φανερώνοντας έτσι τη βούληση του νομοθέτη για διατήρηση των προνομίων του δημοσίου απέναντι στη δικαστική εξουσία.

Μάλιστα στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη να αναφερθεί η θέση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, Δ.Τζιβανόπουλου, που χαρακτηριζόταν ως «δεινός αγωνιστής», ο οποίος σε μία σημαντική αγόρευσή του ενώπιον του Αρείου Πάγου άσκησε επίθεση με το πειστικό επιχείρημα ότι «η νομολογία του Αρείου Πάγου δεν στηρίζεται επί βάσεως ασαλεύτου και ως τοιαύτη πρέπει να μεταβληθή», ενώ επιπλέον επεσήμανε τις συνέπειες που επέρχονται από την έλλειψη σεβασμού προς τις αποφάσεις λέγοντας «όταν οι αποφάσεις των δικαστηρίων μένωσι ανεκτέλεστοι, τότε η Κυβέρνησις παραγνωρίζει και απεναντιούται από την εκτέλεσιν της κυριαρχότερας πράξεως, ήτις δύναται να υπάρξη εν τη κοινωνία της δικαστικής αποφάσεως».²⁶

Στην ίδια γραμμή με την ανωτέρω απόφαση του ΑΠ, κινήθηκαν και η **ΟΛΑΠ 3/1995**, καθώς και η **ΑΠ 1309/1995**, μία πενταετία πριν την συνταγματική αναθεώρηση, οι οποίες αφορούσαν δικαιώματα του ΟΣΕ και στις οποίες διατυπώθηκε και πάλι η αντίληψη του ακατάσχετου κατά του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των Ν.Π.Δ.Δ. και η ισχύς της διάταξης του αρθ. 8 Ν. 2097/1952, ενώ επιπλέον προχώρησαν σε κρίση της επίμαχης διάταξης ως συνταγματικής και σύμφωνης με τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα και δη με το αρθ. 20 Σ αλλά και με το αρθ. 6 της ΕΣΔΑ, με την αιτιολογία ότι τα ζητήματα που επιλαμβάνονται σ'αυτές τις διατάξεις είναι άσχετα με την αναγκαστική εκτέλεση και αφορούν αποκλειστικά και μόνο την διαγνωστική

²⁵ΑΠ (Ολομ.) 108/1971, δημοσιευμένη σε Δ 1971, σελ. 303 επ. Με παρατηρήσεις Μπέη

²⁶ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΤΩΝ ΟΤΑ ΚΑΙ Ν.Π.Δ.Δ.ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ

δίκη²⁷. Όλα τα ανωτέρω μαρτυρούν μια νομολογιακή πειθάρχηση στο υφιστάμενο τότε νομοθετικό καθεστώς, παρά τις προσπάθειες αμφισβήτησης σε επίπεδο θεωρίας και νομολογίας. Όπως αναφέρει ο Κ. Μπεής²⁸, τα δικαστήριά μας - πάντα λαχανιασμένοι ουραγοί πίσω από τη νομολογία των προηγμένων χωρών της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης - με πείσμα επέμεναν ότι η απαγόρευση της αναγκαστικής κατάσχεσης της ιδιωτικής περιουσίας του ελληνικού Δημοσίου δεν είναι τάχα αντίθετη στα άρθρα 20 § 1 Σ, 6 § 1 ευρΣΔΑ και 1 § 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου. Όπως μάλιστα είχε παρατηρήσει ο Φ. Βεγληρής, τα ελληνικά δικαστήρια επί δεκαετίες ήταν απρόθυμα να κηρύξουν το ανεφάρμοστο προδήλως αντισυνταγματικών νόμων, με μόνη εξαίρεση τις περιπτώσεις που θίγονταν τα συμφέροντα του δικαστικού κλάδου.

Κομβικής ωστόσο σημασίας ήταν η απόφαση της **Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με τα πρακτικά της 14ης γενικής συνεδρίασης - 25 Μαΐου 1998**, η οποία δέχθηκε ότι με τα άρθρα 2 § 3 και 11 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που υιοθετήθηκε από τη γενική συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και κυρώθηκε με το ν. 2462/1997, έπαψε να ισχύει το άρθρο 8 ν. 2097/1952 που απαγορεύει την αναγκαστική κατάσχεση και πλειστηρίαση ιδιωτικής περιουσίας του ελληνικού Δημοσίου. Και ειδικότερα στην εισήγηση του συμβούλου Β. Χασαπογιάννη, την οποία αποδέχθηκε και η Ολομέλεια αναφέρθηκαν τα κάτωθι: *«Η δικαιοσύνη, ως συνταγματική λειτουργία του κράτους, υλοποιείται με την απονομή της, με την έννοια ότι αυτή ολοκληρώνεται με την, από τους υπόχρεους προς τούτο διαδίκους, μεταξύ των οποίων είναι, βεβαίως, και το ελληνικό Δημόσιο, εκτέλεση των εκδιδόμενων από τα δικαστήρια αποφάσεων. Η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων επιτάσσεται ευθέως από την σαφή διάταξη του θεμελιώδους για την μορφή, οργάνωση και λειτουργία του δημοκρατικού μας πολιτεύματος, άρθρου 26 Σ, η § 3 του οποίου ρητώς ορίζει, ότι οι αποφάσεις των δικαστηρίων, με τις οποίες ασκείται η δικαστική λειτουργία, εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού Λαού, από τον οποίο άλλωστε, πηγάζουν, κατά το άρθρο 1 § 3 Σ, όλες οι εξουσίες. Η παραβίαση της θεμελιώδους αυτής συνταγματικής διατάξεως, με τη μη εκτέλεση, δηλαδή, εκτελεστής*

²⁷Βλ. Σταματόπουλος « Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου», Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000, σελ. 159 επ.

²⁸Κ.Μπεής, Περιοδικό Δίκη, Τόμος 1998, Νομολογία, «Μη περαιτέρω ισχύς του άρθρου 8 ν. 2097/1952 για το ακατάσχετο κατά του ελληνικού Δημοσίου», Ολ.ΕΣ (14^η Γ.Σ. της 25.05.1998), με παρατηρήσεις Κ.Μπεή

δικαστικής απόφασης, προσλαμβάνει πράγματι γενικότερη σημασία από την άποψη της λειτουργίας του πολιτεύματος και συνιστά σοβαρό ζήτημα, το οποίο δικαιολογεί την, κατά τις διατάξεις του άρθρου 131 § 3 - 4 π.δ. 1225/1981, συζήτηση στην ολομέλεια του σώματος, όπως επιζητεί ο γενικός επίτροπος.....Το καθιερούμενο από το άρθρο 20 § 1 Σ θεμελιώδες δικαίωμα της δικαστικής προστασίας τότε μόνον εκπληρώνει το σκοπό του, όταν είναι πλήρες και αποτελεσματικό. Έτσι η δεσμευτική διάγνωση του δικαιώματος από την εκδιδόμενη δικαστική απόφαση δεν θα καθιστούσε δραστική τη με αυτή παρεχόμενη έννομη προστασία, αν δεν έφθανε ως τον εξαναγκασμό του ηττώμενου διαδίκου να συμμορφωθεί με την απόφαση αυτή. Ειδικότερα η συνταγματική αξίωση της δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 § 1 Σ) έχει ως αντικείμενο την προστασία του κρίσιμου δικαιώματος όχι μόνο με τη μορφή της δεσμευτικής διάγνωσης, αλλά και με εκείνη της τελικής αναγκαστικής εκτέλεσης της δικαστικής απόφασης. Αλλά και από το άρθρο 6 § 1 της ευρΣΔΑ, που έχει κυρωθεί με το ν.δ. 53/1974, προκύπτει, σύμφωνα και με τη σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ότι κάθε συμβαλλόμενο κράτος είναι υποχρεωμένο να εκτελεί αμέσως τις δικαστικές αποφάσεις που εκδίδονται εις βάρος του, διότι διαφορετικά παραβιάζει ευθέως τη διάταξη αυτή, και ότι η δικαστική απόφαση είναι απόφαση μόνον όταν εκτελείται. Το ίδιο συνάγεται και από το άρθρο 14 § 1 του, με τον πρόσφατο ν. 2462/1997 (ΦΕΚ - Α, 25/26.2.1997) κυρωθέντος, Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που υιοθετήθηκε από τη γενική συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στη Ν. Υόρκη στις 16.12.1966 και με αριθμό 2 § 3 εδ. γ' του οποίου (που θέτει πλέον εκτός ισχύος τη διάταξη του άρθρου 8 ν. 2097/1952, με την οποία απαγορεύεται η κατά του Δημοσίου αναγκαστική εκτέλεση) ρητώς ορίστηκε ότι τα συμβαλλόμενα κράτη στο Σύμφωνο αυτό αναλαμβάνουν την υποχρέωση «να εγγυώνται την εκτέλεση, από τις αρμόδιες αρχές, κάθε απόφαση που θα έχει κάνει δεκτή τη σχετική προσφυγή». Τέλος και με το άρθρο 122 του π.δ. 1225/1981 «περί εκτελέσεως των περί Ελεγκτικού Συνεδρίου διατάξεων (ΦΕΚ - Α, 304/16.10.1981) ρητώς ορίζεται: «ότι η Διοίκησης έχει υποχρέωσιν συμμορφώσεως προς τας αμετακλήτους αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου»

Όπως και η απόφαση της **Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με τα πρακτικά της 10ης/24.2.1999 Γενικής Συνεδρίασής της**, η οποία κινήθηκε στην ίδια κατεύθυνση, δεχόμενη ότι χωρεί αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού

Δημοσίου, με ανάλογη εφαρμογή των σχετικών διατάξεων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (άρθρ. 904 και επ.), βάσει αμετάκλητης απόφασης του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εφόσον είναι καταψηφιστική ορισμένου χρηματικού ποσού εις βάρος του Δημοσίου. Με τις ανωτέρω αποφάσεις κρίθηκε έτσι από ανώτατο δικαστήριο ότι η διάταξη του αρθ. 8 Ν. 2097/1952 προσκρούει ευθέως σε αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεις και ως εκ τούτου πρέπει να παραμείνει ανεφάρμοστη.

Επίσης στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκαν και η απόφαση του **Μονομελούς Πρωτοδικείου Θηβών 360/1998** (προγενέστερη των αποφάσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου) και η **Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών 20976/1999**, που δέχθηκαν ότι το άρθρο 8 ν. 2097/1952, που απαγορεύει την αναγκαστική εκτέλεση εναντίον του ελληνικού Δημοσίου για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων εναντίον του και η οποία εφαρμόζεται και για τους δήμους και τις κοινότητες, έρχεται σ' αντίθεση προς τις ρυθμίσεις των άρθρων 2 § 3 και 14 § 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Για το λόγο αυτό νοείται πλέον αναγκαστική εκτέλεση κατά του ελληνικού Δημοσίου. Αν ο αρμόδιος δικαστής αρνηθεί να χορηγήσει το σχετικό απόγραφο, επικαλούμενος τη ρύθμιση του άρθρου 8 ν. 2097/1952, μπορεί να καμφθεί η άρνησή του αυτή κατ' εφαρμογή της ΚΠολΔ 918 § 5.

2.5 Η επίδραση των Διεθνών Κανόνων Δικαίου

Όμως προκύπτει ξεκάθαρα από όλα τα ανωτέρω, η ουσιαστική κατάργηση της απαγορευτικής διάταξης του άρθρου 8 Ν. 2097/1952 αρχικά νομολογιακά και στη συνέχεια και νομοθετικά, οφειλόταν αποκλειστικά στις υπερνομοθετικής ισχύος δικονομικές διατάξεις, και δη στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, το οποίο, μαζί με το προαιρετικό πρωτόκολλο του, που κυρώθηκε με το ν. 2462/1997, το οποίο θέσπιζε εγγυήσεις όχι μόνο για την δυνατότητα προσφυγής ενώπιον των δικαστικών αρχών, αλλά και πραγματική ικανοποίηση του επιδικασθέντος δικαιώματος, δηλαδή του δικαιώματος αναγκαστικής εκτέλεσης, χωρίς το οποίο η προσφυγή θα στερούνταν ουσιαστικής χρησιμότητας, αλλά και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974, και είχε εξέχουσα θέση μεταξύ των διεθνών συμβάσεων για την προάσπιση των ανθρωπίνων δ/των, κατοχύρωνε το δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης και στην αποτελεσματική προσφυγή ενώπιον των δικαστικών αρχών των κρατών –

μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης²⁹. Σ'αυτές τις διεθνείς συμβάσεις διεθνούς δικαίου που περιέχονται στα άρθρα: α) 6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής συμβάσεως για τα δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε τόσο με το νόμο 2329/1953, όσο και με το ν.δ. 53/1974 ,καθώς και με το άρθρο 1 του πρόσθετου πρωτοκόλλου της συμβάσεως της Ρώμης και β) στα άρθρα 2 παρ.3 εδ.γ και 14 του Διεθνούς συμφώνου για τα δικαιώματα του ανθρώπου που κυρώθηκε με το ν.2462/1997 και έχουν την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ.1 του Σ³⁰, στηρίχθηκαν και οι αποφάσεις του Ε.Σ. που ήδη πριν την αναθεώρηση του Συντάγματος, είχαν ήδη κρίνει την επίμαχη διάταξη ως ανεφάρμοστη λόγω της αντισυνταγματικότητάς της, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα την υποχρέωση εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων, που αφορούσαν την προστασία και τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και την δεσμευτικότητά τους για τα Κράτη τα οποία θα ήθελαν να προσχωρήσουν σε αυτές.

Βέβαια η αντίθεση της απαγόρευσης της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου προς διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας δεν είναι νέα, διότι η ίδια αντίθεση υφίστατο και σε σχέση με το άρθρο 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής κατά πράξεως με την οποία παραβιάζεται κάποιο δικαίωμα που κατοχυρώνεται από τη σύμβαση αυτή³¹. Μάλιστα με την **απόφαση Ιατρίδης κατά της Ελλάδος της 25.3.1999 του Ε.Δ.Δ.Α.** κρίθηκε ότι η άρνηση των ελληνικών αρχών να εκτελέσουν απόφαση πρωτοδικείου, με την οποία είχε ακυρωθεί πρωτόκολλο διοικητικής αποβολής από φερόμενο ως δημόσιο κτήμα, και να επανεγκαταστήσουν στο ακίνητο τον αποβληθέντα από αυτό παραβιάζει το κατά το άρθρο 13 της Σύμβασης δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής κατά πράξεως με την οποία παραβιάζεται στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής περιουσίας που κατοχυρώνεται με το άρθρο 1 § 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση.

Ως προς τις λοιπές δικαστικές αποφάσεις, που αφορούν υποθέσεις αστικής ή ποινικής φύσεως κατά το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το άρθρο 14 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά

²⁹Σκαρίπας Δ., Οι περιορισμοί της δυνατότητας επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου, ΔΕΕ 3/2006 (Έτος 12ο), σελ. 271

³⁰Γέσιου- Φαλτσή Π. – ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ, σ. 183-185

³¹Κ.Μπεής, Περιοδικό Δίκη, Τόμος 1998, Νομολογία, «Μη περαιτέρω ισχύς του άρθρου 8 ν. 2097/1952 για το ακατάσχετο κατά του ελληνικού Δημοσίου», ΟΛ.ΕΣ (14^η Γ.Σ. της 25.05.1998), με παρατηρήσεις Α.Καραμιχαέλη.

Δικαιώματα, μπορεί βεβαίως να υποστηριχθεί ότι η απαγόρευση αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου ή άλλων ν.π.δ.δ. παραβιάζει το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται από τις εν λόγω υπερνομοθετικού περιεχομένου διατάξεις, αλλά και το κατά το άρθρο 20 § 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας.

Όπως είναι γνωστό, κατά παγία νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, οι περισσότερες κατηγορίες υποθέσεων που δικάζονται από τα διοικητικά δικαστήρια είναι υποθέσεις είτε αστικής είτε ποινικής φύσεως κατά την έννοια του άρθρου 6 της Σύμβασης. Τούτο έχει δεχθεί, ως προς τις υποθέσεις κοινωνικών ασφαλίσεων, και η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ο.Η.Ε. σε σχέση με το άρθρο 14 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (βλ. απόφαση της Επιτροπής αυτής της 7.12.1981 Υ. Ι. κατά του Καναδά, Ε.Δ.Κ.Α. ΛΘ' 369). Αν ήθελε κριθεί ότι η απαγόρευση αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου ή ν.π.δ.δ. παραβιάζει τις ως άνω διεθνείς συμβάσεις, τότε όπως επισημαίνεται και στη σχολιαζόμενη απόφαση, μπορεί να γίνει ανάλογη εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 6 § 2 του ν. 2522/1997, με την οποία καθιερώθηκε, σε ορισμένες περιπτώσεις, η αναγκαστική εκτέλεση κατά της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου ή ν.π.δ.δ.

Η νομολογία του Ευρωπαϊκού δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), σε αντίθεση με όμοια του Αρείου Πάγου η οποία δεχόταν ότι η διάταξη του άρθρου 8 ν.2097/1952 δεν είναι αντίθετη με καμιά συνταγματική διάταξη ή διεθνείς κανόνες, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ.1 ΕΣΔΑ δέχθηκε ότι η αναγκαστική εκτέλεση της απόφασης οποιουδήποτε δικαστηρίου συνιστά αναπόσπαστο στοιχείο της δίκης κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ.1. Σε αντίθετη περίπτωση οι λοιπές εγγυήσεις του άρθρου 6 παρ.1 θα έμεναν κενό γράμμα και θα οδηγούμασταν σε καταστάσεις που θα ήταν αντίθετες με την αρχή του Κράτους δικαίου, την οποία τα Κράτη - μέλη της Σύμβασης δεσμεύτηκαν να σέβονται επικυρώνοντας την ΕΣΔΑ. Ως εκ τούτου έγινε δεκτό ότι η έννοια της δίκαιης δίκης δεν περιορίζεται μόνο στην αυθεντική διάγνωση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των ενδιαφερομένων μερών, αλλά εντοπίζεται πρωτίστως στην δραστικότητα δηλ. στην εκτελεστικότητα της δικαστικής αποφάσεως. Ως δικαιολογητικός λόγος προβάλλεται το γεγονός ότι θα ήταν μάταιο ή ανώφελο αν το εθνικό σύστημα ενός συμβαλλόμενου στην Ευρωπαϊκή

σύμβαση δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕΣΔΑ) κράτους, επέτρεπε να παραμείνει αναποτελεσματική προς βλάβη ενός διαδίκου μια τελεσίδικη απόφαση.³²

Μάλιστα το ΕΔΔΑ είχε αποφανθεί σχετικά με το ζήτημα της απαγόρευσης αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Ελληνικού Δημοσίου (πριν από τη νομολογιακή και τελικώς συνταγματική επίλυσή του) στην υπόθεση Hornsby κατά Ελλάδος του 1997, όπου τόνισε ότι η μη εφαρμογή από τη διοίκηση ακυρωτικών αποφάσεων του ΣτΕ συνιστά παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Συγκεκριμένα, εκρίθη ότι «... η εκτέλεση απόφασης που έχει εκδοθεί από οποιοδήποτε δικαστήριο πρέπει να θεωρηθεί αναπόσπαστο στοιχείο της δίκης κατά την έννοια του άρθρου 6» (σκέψη 40), καθώς και ότι «εάν η διοίκηση αρνείται ή παραλείπει να συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις των δικαστηρίων που την αφορούν, οι εγγυήσεις του άρθρου 6 από τις οποίες ευνοείται ο διοικούμενος κατά τη δικαστική φάση της διαδικασίας θα έχαναν κάθε λόγο ύπαρξης.»(σκέψη 41) και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μη εκτέλεση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης στερεί το άρθρο 6 από κάθε χρήσιμο αποτέλεσμα και για το λόγο αυτό συνιστά παράβασή του.

Κεφ. 3^ο Το ισχύον νομικό πλαίσιο για την αναγκαστική εκτέλεση

3.1 Η συνταγματική αναθεώρηση του 2001

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το έτος 2001, προστέθηκε στο αρθ. 94 παρ. 4 το εδάφιο γ που όριζε ότι «Οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Ελληνικού Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως και των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, όπως νόμος ορίζει», και επικυρώθηκε έτσι με τη νομοθετική σφραγίδα το συνταγματικό δικαίωμα δικαστικής προστασίας έναντι του δημοσίου με την ειδικότερη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης, επισφραγίζοντας κατ'αυτό τον τρόπο την υφιστάμενη ήδη μεταστροφή των αντιλήψεων της θεωρίας και νομολογίας στο θέμα αυτό.

Έτσι εκτός των ανωτέρω διεθνών συμβάσεων, υπερνομοθετικής ισχύος και το εθνικό νομικό πλαίσιο, οδηγούσε πια αναμφίβολα στην ανάγκη αποτελεσματικής παροχής δικαστικής προστασίας, όχι σε επίπεδο διακήρυξης αρχών, αλλά σε ουσιαστικό επίπεδο και παράλληλα στην ίση αντιμετώπιση του κράτους, ως συναλλασσόμενου με ιδιώτες ενώπιον των δικαστικών αρχών. Η υποχρέωση

³²ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΤΩΝ ΟΤΑ ΚΑΙ Ν.Π.Δ.Δ. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ

συμμόρφωσης του δημοσίου με τις εκδοθησόμενες δικαστικές αποφάσεις κατ'άρθ. 94 και 95 Σ, η ισότητα ενώπιον του νόμου, από την οποία απορρέει και το επιμέρους δικαίωμα της ισότητας των διαδίκων κατ'άρθ. 4 παρ. 1 Σ, αρχή η οποία αποτυπώνεται και στο αρθ. 110 παρ. 1 ΚΠολΔ, που προβλέπει ότι «Οι διάδικοι έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις ενώπιον του δικαστηρίου» και το δικαίωμα στην δικαστική προστασία κατ'άρθ. 20 παρ. 1Σ, δεν συνάδουν με την προνομιακή μεταχείριση του δημοσίου, ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτό λειτουργεί ως «fiscus» συναλλασσόμενος έναντι ιδιωτών – πολιτών³³.

3.2 Η μεταστροφή της νομολογίας του Αρείου Πάγου – Ειδικά η 21/2001 απόφαση της Ολομέλειας

Η απόφαση 21/2001 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου αφορά υπόθεση ιδιώτη, ο οποίος είχε κινήσει τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δήμου Πειραιά, αλλά το Ειρηνοδικείο έκανε δεκτή την ανακοπή του τελευταίου, κρίνοντας ότι δεν χωρεί κατά των Ο.Τ.Α. αναγκαστική εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που επιδικάζουν χρηματικές οφειλές. Με την προγενέστερη νομολογία, η διάταξη του άρθρου 8 Ν. 2097/1952 θεωρείτο παγίως σύμφωνη με τη συνταγματική απαίτηση παροχής δικαστικής προστασίας στους πολίτες (άρ. 20 παρ. 1 Σ). Πρέπει μάλιστα να σημειωθεί ότι η σχετική με την επίμαχη διάταξη, αντιπαράθεση, περιστρεφόταν ανάμεσα στη σύγκρουση του δημοσίου συμφέροντος, επί τη βάση του οποίου δικαιολογούνταν η προνομιακή μεταχείριση του δημοσίου και στο ατομικό δικαίωμα του επισπεύδοντος δανειστή να ικανοποιήσει την απαίτησή του.

Η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου έκρινε για πρώτη φορά τη διάταξη αντισυνταγματική, ως αντιβαίνουσα σε μια σειρά από διατάξεις, βασιζόμενη κυρίως στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και δευτερευόντως στα άρθρα 6 ΕΣΔΑ και 20 παρ. 1 Σ. Και ειδικότερα, **σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 ΔΣΑΠΔ:** «*Τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση: ... γ) να εγγυώνται την εκτέλεση κάθε απόφασης που αναγνωρίζει δικαίωμα παρεχόμενο από το Σύμφωνο*» (όπως είναι το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 14 παρ. 1). Το ανωτέρω Σύμφωνο επικυρώθηκε στην Ελλάδα με τον Ν. 2462/97, λαμβάνοντας έτσι υπερνομοθετική ισχύ (άρθρο 28 παρ. 1 Σ), και απετέλεσε

³³Σκαρίπας Δ., Οι περιορισμοί της δυνατότητας επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου, ΔΕΕ 3/2006 (Έτος 12ο), σελ. 272

την αφορμή για τη μεταστροφή της νομολογίας, πρώτα με αποφάσεις πολιτικών πρωτοδικείων (ίδια ΜονΠρΘηβών 360/98), κατόπιν με τις αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου και τέλος, με την παρούσα του Αρείου Πάγου. Η κατά το **άρθρο 20 παρ. 1 Σ, παροχή έννομης προστασίας** γίνεται δεκτό ότι πρέπει να είναι πλήρης και αποτελεσματική. Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας εμπεριέχει δηλαδή κατά λογική αναγκαιότητα και την αναγκαστική εκτέλεση, όπως περιλαμβάνει και την προσωρινή προστασία. Το δικαίωμα θα παρέμενε εικονικό, χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο, εάν η δικαστική απόφαση δεν μπορούσε να εκτελεσθεί κατά του Δημοσίου. Το **άρθρο 6 παρ.1 ΕΣΔΑ** δεν ορίζει ουσιαστικά κάτι διαφορετικό από το 20 παρ. 1 Σ. Η επίκλησή του γίνεται σε συνδυασμό προς το άρθρο 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου για την κατοχύρωση των περιουσιακών δικαιωμάτων – το ανεκτέλεστο κατά του Δημοσίου προσβάλλει την ειρηνική απόλαυση της περιουσίας του δανειστή του Δημοσίου, ο οποίος στερείται κατ' ουσίαν του περιουσιακού του δικαιώματος.

Σύμφωνα λοιπόν με την ολομέλεια του Αρείου Πάγου, όλες οι προαναφερθείσες διατάξεις «εγγυώνται όχι μόνο την ελεύθερη πρόσβαση σε δικαστήριο, αλλά και την πραγματική ικανοποίηση του δικαιώματος που επιδικάστηκε από το δικαστήριο, δηλαδή το δικαίωμα αναγκαστικής εκτέλεσης, χωρίς την οποία η προσφυγή στο δικαστήριο θα απέβαλλε την ουσιαστική αξία και χρησιμότητά της.»

Επιπλέον το νεοεισαχθέν **άρθρο 94 παρ. 4 εδ. γ' Σ**, επισφραγίζει τη συντελεσθείσα μεταστροφή θεωρίας και νομολογίας, εφ' όσον ορίζει ότι «*οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Δημοσίου ...*», ανεξάρτητα από την έκδοση του σχετικού νόμου.

Επομένως, μετά την απόφαση αυτή του ΑΠ και με την σχετική κρίση ότι η διάταξη του άρθρου 8 Ν. 2097/52 θεωρείται καταργηθείσα και δεν εφαρμόζεται πλέον, ως αντισυνταγματική, διαφάνηκε η προσπάθεια διάνοιξης νέων νομολογιακών δρόμων, λαμβανομένου υπόψη ότι αναγνωρίστηκε η συνταγματική κάλυψη της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του δημοσίου και ότι αυτή αποτελεί ουσιαστικό θεμέλιο της αποτελεσματικής έννομης προστασίας, καταρρίπτοντας ταυτόχρονα το νομικά παράδοξο, η ίδια η πολιτεία να αναπαράγει την ανομία, χρησιμοποιώντας εξονομικές θεωρήσεις για το δημόσιο συμφέρον.

Ωστόσο, η ανωτέρω απόφαση «παρέλειψε» να δώσει λύση σε μία σειρά από επιμέρους ζητήματα, τα οποία δεν ήταν ίσως και δυνατόν να προβλεφθούν και να

ρυθμιστούν από αυτήν, και για τα οποία είχε ήδη σιωπήσει και ο αναθεωρητικός νομοθέτης, όπως το αντικείμενο εκτέλεσης, τα πράγματα δηλαδή της περιουσίας του Δημοσίου επί των οποίων επιτρέπεται εκτέλεση, το είδος του εκτελεστού τίτλου με βάση το οποίο μπορεί να θεμελιωθεί αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του δημοσίου, την δικονομική ωριμότητα της απόφασης με την οποία μπορεί να επιχειρηθεί αναγκαστική εκτέλεση και άλλα.

Τα ανωτέρω εκτεθέντα ζητήματα έσπευσε να ρυθμίσει ο νομοθέτης, εκμεταλλευόμενος τα κενά που άφησε η απόφαση της Ολομέλειας, κάνοντας δυστυχώς ένα βήμα οπισθοδρόμησης, επιχειρώντας με διαδοχικές νομοθετικές παρεμβάσεις αφενός να περιορίσει το αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης, όπου χωρεί αναγκαστική εκτέλεση κατά του δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ. και αφετέρου αποκλείοντας την αναγκαστική εκτέλεση με την έκδοση του εκτελεστού τίτλου της διαταγής πληρωμής. Οι ανωτέρω νομοθετικοί περιορισμοί ερχόντουσαν σε σύγκρουση με το πνεύμα ταχείας εξασφάλισης των απαιτήσεων των ιδιωτών έναντι του δημοσίου, από το οποίο διαπνεόταν η διάταξη του αναθεωρητικού νομοθέτη αλλά και η προηγηθείσα αυτής νομολογία. Έτσι, απέμενε στην θεωρία και την νομολογία να δημιουργήσουν τις απαιτούμενες δικλείδες ασφαλείας για τα προαναφερόμενα ζητήματα.

Σε καμία περίπτωση όμως δεν μπορούμε να παραγκωνίσουμε την αναμφισβήτητη σημασία της, καθώς ανέτρεψε την επί δεκαετίες εγκαθιδρυμένη αντίληψη του ανεπίτρεπτου της αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου, θέτοντας ταυτόχρονα με τον τρόπο αυτό όρια στην μέχρι πρότινος προνομιακή του μεταχείριση.

3.3 Το ισχύον νομικό πλαίσιο μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001

Με τις νέες λοιπόν διατάξεις του αναθεωρηθέντος Συντάγματος, το νομικό πλαίσιο για την αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του δημοσίου, είχε διαμορφωθεί ως εξής. Κατ'άρθ. 94 παρ. 4 εδ. γ'Σ «Οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Ελληνικού Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως και των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, όπως νόμος ορίζει». Ως εκ τούτου κατέστη πλέον κατά ρητή συνταγματική επιταγή, επιτρεπτή η αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των ν.π.δ.δ., καθιερώνοντας και συνταγματικά το δικαίωμα

δικαστικής προστασίας έναντι του δημοσίου με την ειδικότερη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης. Ωστόσο, όπως προκύπτει από την διάταξη, υφίσταται γενική επιφύλαξη υπέρ του νόμου, επί τη βάση της οποίας τέθηκαν προϋποθέσεις – περιορισμοί στην εκτέλεση από τον εκτελεστικό του αρ. 94 Σ, Νόμο 3068/2002, περιορισμοί που σχετίζονται με τον βαθμό δικανικής ωριμότητας της εκτελεσθείσας δικαστικής απόφασης, αλλά και την δεκτική και μη εκτέλεσης περιουσία του Δημοσίου, όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω.

Στο άρθρο 94 του Συντάγματος 2001 και συγκεκριμένα στο εδάφιο γ' της παρ.4 αυτού, περιέχεται η φράση «**όπως νόμος ορίζει**». Πρόκειται δηλαδή για επιφύλαξη υπέρ του νόμου, που σημαίνει ότι για τις λεπτομέρειες εφαρμογής της αναγκαστικής εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων κατά του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των ν.π.δ.δ. θα επακολουθήσει νόμος, ο οποίος θα ρυθμίσει την αναγκαστική εκτέλεση στις λεπτομέρειες της και ενδεχομένως να επιβάλει και κάποιους περιορισμούς.³⁴ Επίσης, από τη διατύπωση της φράσης «όπως ο νόμος ορίζει» συνάγεται ότι πρόκειται για γενική επιφύλαξη υπέρ του νόμου, καθώς δίνεται προς τον νομοθέτη γενική εξουσιοδότηση κατά τρόπο αόριστο, δηλ. χωρίς να καθορίζεται το αντικείμενο της εξουσιοδότησης, ούτε τίθενται ειδικότερες οδηγίες προς τον κοινό νομοθέτη. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι ο κοινός νομοθέτης έχει απεριόριστη δυνατότητα επιβολής περιορισμών, αλλά απεναντίας, η θέσπιση από το νόμο περιορισμών, υπόκειται σε περιορισμούς (περιορισμοί των περιορισμών). Ως εκ τούτου το ζήτημα που τίθεται είναι μέχρι ποιού σημείου φθάνει η εξουσία του κοινού νομοθέτη να επιβάλλει περιορισμούς στο συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα του ιδιώτη να προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων (άρθρ. 94 § 4 εδ. γ' Σ). Η θέσπιση από τον (εκτελεστικό) νόμο περιορισμών στην άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων υπόκειται σε περιορισμούς («περιορισμοί των περιορισμών»), οι οποίοι δεν πρέπει να αναιρούν τον πυρήνα του ατομικού δικαιώματος. Έτσι στην περίπτωση που μας απασχολεί (άρθρο 94 § 4 εδ. γ' Σ) τον πυρήνα του δικαιώματος αποτελεί «η αξίωση εκτέλεσης του επισπεύδοντος δανειστή, που ανήκει στον πυρήνα του άρθρου 20 Σ και εκλαμβάνεται ως ατομικό

³⁴ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΤΩΝ ΟΤΑ ΚΑΙ Ν.Π.Δ.Δ. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ

δικονομικό δικαίωμα, το οποίο εγγυάται την παροχή έννομης προστασίας με τη μορφή της αναγκαστικής εκτελέσεως».³⁵

Σε εκτέλεση λοιπόν της συνταγματικής διατάξεως του εδαφίου γ' της παρ.4 του άρθρου 94 του Σ επακολούθησε ο νόμος 3068/2002 ο οποίος στα άρθρα 4 και 5, ορίζει ότι: άρθ. 4 παρ. 1 «*Η αναγκαστική εκτέλεση για να ικανοποιηθεί χρηματική απαίτηση κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ. γίνεται με κατάσχεση της ιδιωτικής περιουσίας αυτών. Αποκλείεται η κατάσχεση απαιτήσεων που πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου ή απαιτήσεων χρηματικού ή μη αντικειμένου το οποίο έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση ειδικού δημόσιου σκοπού...Η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ή άλλων εκτελεστών τίτλων, που υπόκεινται σε ένδικα μέσα ή βοηθήματα και από τους οποίους απορρέει χρηματική υποχρέωση του Δημοσίου, διενεργείται ύστερα από προσκόμιση εκ μέρους του δικαιούχου ισόποσης εγγυητικής επιστολής Τραπέζης. Το δικαστήριο, που εξέδωσε την εκτελεστή απόφαση ή το δικαστήριο στο οποίο εκκρεμεί η εκδίκαση του ενδίκου βοηθήματος, μπορεί, κατόπιν σχετικού αιτήματος, αναλόγως της φερεγγυότητας του δικαιούχου ή των λοιπών εγγυήσεων που προσφέρει ή κρίνονται αναγκαίες να μειώσει το ύψος της εγγυητικής επιστολής μέχρι του ενός δευτέρου. Αν η άσκηση του ενδίκου βοηθήματος δεν υπόκειται σε χρονικό περιορισμό ο εκτελεστός τίτλος μπορεί να εκτελεσθεί χωρίς εγγύηση, μετά την άπρακτη πάροδο 90 ημερών από την επίδοση του. Η εγγυητική επιστολή εκδίδεται υπέρ της υπηρεσίας, που είναι αρμόδια για την καταβολή, και επιστρέφεται μετά από την προσκόμιση πιστοποιητικού αμετάκλητης, υπέρ του αντιδίκου του υπόχρεου, επίλυσης της διαφοράς ή της μη ασκήσεως ενδίκου μέσου ή βοηθήματος μέσα στην προθεσμία που προβλέπεται από το νόμο.» και στην παρ. 2 «*Αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου ή Ν.Π.Δ.Δ. επιτρέπεται μετά την παρέλευση εξήντα ημερών από την επίδοση της απόφασης στον Υπουργό που είναι αρμόδιος για την πληρωμή ή στον εκπρόσωπο του Ν.Π.Δ.Δ.*», ενώ στο αρθ. 5 ορίζεται ότι: 1. *Η μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προβλέπονται στο Κεφάλαιο Α' του νόμου αυτού ή η προτροπή σε μη εκπλήρωση συνιστά ιδιαίτερο πειθαρχικό παράπτωμα για κάθε αρμόδιο υπάλληλο. Αν η παράλειψη συμμόρφωσης έγινε με σκοπό να προσπορίσει ο υπάλληλος στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο όφελος, τιμωρείται με την πειθαρχική ποινή της προσωρινής ή οριστικής παύσης, στην παρ. 2Η**

³⁵ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΤΩΝ ΟΤΑ ΚΑΙ Ν.Π.Δ.Δ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ

άσκηση της κατά το άρθρο αυτό πειθαρχικής δίωξης προκαλείται και με τη διαβίβαση στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο των σχετικών στοιχείων από τον πρόεδρο του τριμελούς συμβουλίου, ο οποίος, στην περίπτωση αυτή, ενημερώνεται υποχρεωτικά για την πρόοδο της πειθαρχικής διαδικασίας μέχρι την έκδοση της τελικής απόφασης και στην παρ. 3 Σε περίπτωση επιβολής οποιασδήποτε πειθαρχικής ποινής, κατά τις προβλέψεις των προηγούμενων παραγράφων, οι υπάλληλοι υπέχουν και αστική ευθύνη, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα.»

Όπως προκύπτει εκ των ανωτέρω διατάξεων, μπορεί να επισπευθεί κατάσχεση των ενσώματων πραγμάτων μόνο της «ιδιωτικής» περιουσίας και συνεπώς όχι της «δημόσιας» περιουσίας τους (βλ. ΑΠ 17/2002). Το εν λόγω ζήτημα του αντικειμένου της εκτέλεσης, όπως προαναφέρθηκε είχε μείνει εντελώς αρρύθμιστο από τον αναθεωρητικό νομοθέτη και ρυθμίστηκε το πρώτον από την διάταξη του αρθ. 4 παρ. 1 Ν.3068/2002. Επιπλέον απαγορεύεται η εκτέλεση επί πραγμάτων εκτός συναλλαγής, που περιλαμβάνονται στη δημόσια περιουσία, καθώς και επί απαιτήσεων που έχουν ταχθεί στην εξυπηρέτηση ειδικού δημοσίου σκοπού. Το κενό που είχε δημιουργηθεί προσπάθησε να επιλύσει η νομολογία (ενδεικτικά ΜΠρωτΒόλου 2827/2001 και 569/2001), με την απόφαση της Ολομέλειας ΑΠ 17/2002 να προσπαθεί να οριοθετήσει τις απαιτήσεις του Δημοσίου επί των οποίων απαγορεύεται η κατάσχεση λόγω της φύσης τους ή του ειδικού προορισμού τους, καθώς και τις απαιτήσεις επί των οποίων επιτρέπεται.

Επιπλέον από τις ανωτέρω διατάξεις προκύπτει ότι η κατάσχεση αφορά την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων. Απαγορεύεται η κατάσχεση απαιτήσεων που πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου, όπως από φόρους και όταν εισπραχθούν και καταστούν έσοδα, διότι τότε υπάγονται στην «δημόσια» περιουσία, και απαιτήσεων «χρηματικού ή μη αντικειμένου το οποίο έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση ειδικού δημοσίου σκοπού», άσχετα αν πηγάζουν από σχέση ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου.

Η αναγκαστική εκτέλεση «επιτρέπεται» μετά την παρέλευση εξήντα ημερών από την επίδοση της σχετικής απόφασης στο αρμόδιο όργανο και συνεπώς, απαγορεύεται πριν από τη συμπλήρωση της εν λόγω προθεσμίας. Η κατά το άρθρο 4 § 2 ν. 3068/2002 υποχρεωτική πάροδος εξήντα ημερών από την επίδοση της απόφασης έως

την έναρξη της αναγκαστικής εκτέλεσης, με την οποία καθιερώνεται μία νέα ειδική διαδικαστική προϋπόθεση για την εκτέλεση κατά του Δημοσίου ή Ν.Π.Δ.Δ. - καθώς για να είναι έγκυρη η διαδικασία της επισπευδόμενης αναγκαστικής εκτέλεσης, πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά δύο προϋποθέσεις, ήτοι η επίδοση της δικαστικής απόφασης στο νόμιμο εκπρόσωπο του Ν.Π.Δ.Δ. και η πάροδος μετά απ' αυτήν (60) ημερών, δεν φαίνεται να διαφοροποιείται από τα δεδομένα άλλων, συγκρίσιμων με τη δική μας, εννόμων τάξεων ή να δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα, δεδομένου ότι ούτως ή άλλως θα ήταν μάλλον ανέφικτη μέσα στο διάστημα τούτο η εκποίηση περιουσιακών στοιχείων τους από το δημόσιο ή τα ν.π.δ.δ., προκειμένου να μην καταστούν αντικείμενο αναγκαστικής εκτέλεσης, αφού ένα παρόμοιο εγχείρημα θα προσέκρουε στην πρόβλεψη, με άλλες διατάξεις της κοινής νομοθεσίας, περίπλοκων και χρονοβόρων σχετικών διαδικασιών³⁶. Η προϋπόθεση αυτή ορίσθηκε, ενόψει της «ιδιαίτερης οργανωτικής δομής» της Διοίκησης, «...έτσι ώστε να παρέχεται ...ο αναγκαίος χρόνος για εκούσια συμμόρφωση».

Έτσι όσον αφορά τη χορήγηση της προθεσμίας των (60) ημερών προς εκούσια συμμόρφωση, κρίθηκε ότι δεν τίθεται θέμα αντισυνταγματικότητας της εν λόγω διατάξεως και αντιθέσεως της προς το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα που εξασφαλίζουν σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα της παροχής δικαστικής προστασίας (βλ. ΕφΠειρ 683/2014 δημ. στο δίκτυο νομικών πληροφο. «Νόμος»). Με την ειδικότερη μάλιστα αιτιολογία ότι η θεσπίζουσα της πρόσθετες αυτές διατυπώσεις διάταξη του ως άνω άρθρου (4 παρ. 2 του ν. 3068/2002) δεν κατατείνει στην απαγόρευση ή τη ματαίωση της εκτέλεσης σε βάρος των ανωτέρω προσώπων και ούτε βέβαια παρεμποδίζει την ικανοποίηση του επιδικασθέντος σε βάρος τους δικαιώματος, αλλά έχει ως σκοπό να εφιστήσει την προσοχή του ιδίου του νομίμου εκπροσώπου, προσωπικά, για την έναρξη της επικείμενης αναγκαστικής εκτέλεσης, προκειμένου να επιμεληθεί για την εκούσια ικανοποίηση της αποφάσεως ή εφόσον δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση, να προετοιμάσει εγκαίρως την άμυνα του, ώστε να αποφευχθεί ζημία αυτού.

Επίσης από την γραμματική διατύπωση του άρθρου 4, § 1 εδ. α' και § 2, ν. 3068/2002 προκύπτει ξεκάθαρα ότι αρχικά τουλάχιστον οι ρυθμίσεις του άρθρου αυτού δεν αφορούσαν καθόλου τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, έστω κι αν

³⁶Κ. Χρυσόγονου, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002, Περιοδικό Δίκη, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβ 2004

ανήκαν στον λεγόμενο «δημόσιο τομέα» και ελέγχονταν από το κράτος. Το ανωτέρω συνεπαγόταν ότι οι υφιστάμενες προ της αναθεώρησης του Συντάγματος του 2001, στην κοινή νομοθεσία ειδικές απαγορεύσεις αναγκαστικής εκτέλεσης κατά συγκεκριμένων δημόσιων επιχειρήσεων που λειτουργούσαν με τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ., είχαν καταστεί πλέον αντισυνταγματικές ως αντικείμενες στις ανωτέρω διατάξεις του Σ³⁷.

Επιπροσθέτως στο άρθρο 1 του Ν 3068/2002 όπως ίσχυε πριν τροποποιηθεί από το άρθρο 20 του Ν. 3301/2004 που εκδόθηκε προς εκτέλεση του 94 παρ.4 του Συντάγματος, ορίζεται ότι: «Το Δημόσιο, οι ΟΤΑ και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει».³⁸

Η υποχρέωση συμμόρφωσης άλλωστε επιβάλλεται και από τις υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις της ΕΣΔΑ. Πραγματικά, έχει κριθεί ότι η μη συμμόρφωση της Διοίκησης προς ακυρωτική απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, συνιστά παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, διότι η εκτέλεση της δικαστικής απόφασης εμπεριέχεται στην έννοια της «δίκης».³⁹

Η οριοθέτηση της έννοιας του όρου «δικαστικές αποφάσεις», πρέπει να αναζητηθεί, όπως ειπώθηκε, στην ερμηνεία των διατάξεων των άρθρων 94 § 4, εδ. γ' και 95 § 5 του Συντάγματος, καθώς και στο άρθρο 1 του εκτελεστικού της ως άνω συνταγματικής διατάξεως του άρθρου 94 § 4 εδ. γ' νόμου 3068/2002. Αυτή η γενικόλογη διατύπωση του όρου, για τον οποίο ο λόγος, δημιουργεί πολλούς, ποικίλους και σοβαρούς προβληματισμούς στη θεωρία και στην πράξη.

Πρέπει να ειπωθεί, πως τόσο οι εν λόγω συνταγματικές διατάξεις, όσο και αυτή του κοινού νομοθέτη (άρθρ. 1 ν. 3068/2002) δεν αναφέρουν τίποτε σχετικά με το είδος

³⁷Κ. Χρυσόγονου, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002, Περιοδικό Δίκη, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβ 2004, σελ.5

³⁸ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΤΩΝ ΟΤΑ ΚΑΙ Ν.Π.Δ.Δ. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ

³⁹Α.Ι.Τάχος – ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, σ. 856-857

και τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου, το οποίο θα εκδώσει τη δικαστική απόφαση, αλλά ούτε και το βαθμό «δικανικής ωριμότητας» που πρέπει να φέρει αυτή (δικαστική απόφαση), με βάση την οποία θα ενεργηθεί η αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των άλλων ν.π.δ.δ.. Στην επιστήμη και τη νομολογία εναπόκειται το βάρος να εντοπίσουν τις αδυναμίες, να συμπληρώσουν τα κενά και να δώσουν λύση στο πρόβλημα.

Ένα ακόμα ζήτημα το οποίο παρέμεινε αρρύθμιστο από τον αναθεωρητικό νομοθέτη ήταν **το είδος των εκτελεστών τίτλων, όπως αυτοί προβλέπονται στο αρθ. 904 Κ.Πολ.Δ.** με βάση τους οποίους μπορεί να επισπευθεί αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του δημοσίου. Ούτε και στην προκειμένη περίπτωση δίνεται απάντηση στο ερώτημα, αν η δια της ως άνω συνταγματικής διατάξεως του άρθρου 94 § 4 εδ. γ' παρεχόμενη δικαστική προστασία με τη μορφή της αναγκαστικής εκτελέσεως περιορίζεται στις δικαστικές μόνο αποφάσεις ή αν στην έννοια αυτών περιλαμβάνονται και οι λοιποί εκτελεστοί τίτλοι, που αναφέρονται στο άρθρο 904 ΚΠολΔ. Ο Αναθεωρητικός νομοθέτης στο σημείο αυτό σιωπά και, έτσι, η σύμφωνη με τις διεθνείς δεσμεύσεις συνταγματική πρόβλεψη της αναγκαστικής εκτελέσεως των δικαστικών αποφάσεων κατά του Δημοσίου εμφανίζει κενό.

Σχετικά με το αμέσως πιο πάνω ερώτημα υποστηρίχθηκε, ότι η διοίκηση (Δημόσιο, ΟΤΑ και ν.π.δ.δ.) έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται όχι μόνο προς τις δικαστικές αποφάσεις, αλλά και προς όλους τους εκτελεστούς τίτλους, που αναφέρονται στο άρθρο 904 ΚΠολΔ. Ως δικαιολογητικός λόγος προβλήθηκε το γεγονός ότι, η αναγκαστική εκτέλεση είναι «ισότιμη μορφή δικαστικής προστασίας και αναγκαία αυτοτελής δικονομική προέκταση του ουσιαστικού δικαιώματος».

Επιστήμη και νομολογία κατέβαλαν μεγάλη προσπάθεια για την ορθή ερμηνευτική επίλυση των πολλών και ποικίλων ερωτημάτων που έθεσαν οι διατάξεις των άρθρων 94 § 4 εδ. Γ', 95 του Συντάγματος και του άρθρου 4 § 1 του ν. 3068/2002 και προκειμένου να δώσουν ουσιαστικό περιεχόμενο στην αοριστία του όρου «δικαστικές αποφάσεις» που περιέχεται στα ανωτέρω άρθρα.

Εξάλλου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι γενικότερα η ρύθμιση του άρθρου 4 ν. 3068/2002 δεν αντιμετωπίζει ένα πλήθος κρίσιμων ζητημάτων σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση κατά του δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των Ν.Π.Δ.Δ., με αποτέλεσμα να εναπόκειται κατά βάση στη νομολογία και την θεωρία, η οριοθέτηση

του πλαισίου της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του δημοσίου, πάντα με γνώμονα την αρχή της αναλογικότητας και το απαραβίαστο του πυρήνα του δικαιώματος, δεδομένου ότι η αναγκαστική εκτέλεση κατά του δημοσίου αποτελεί, μετά την αναθεώρηση του 2001, ρητά κατοχυρωμένο συνταγματικό δικαίωμα⁴⁰.

Ωστόσο, ο κοινός νομοθέτης, με την εισαγωγή του αρθ. 20 Ν.3301/2004 προήλθε σε νομοθέτηση αναιρετική και εκμηδενιστική των όσων είχαν διατυπωθεί σε θεωρία και νομολογία. Και ειδικότερα, το άρθρο 20 του νόμου 3301 (ΦΕΚ Α΄ 263/23.12.2004) «Συμφωνίες παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και άλλες διατάξεις, ορίζει ότι: «Στο άρθρο 1 του ν. 3068/2002 (ΦΕΚ 274 Α) προστίθεται τελευταίο εδάφιο ως εξής: «Δεν είναι δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του παρόντος νόμου και δεν εκτελούνται οι εκτελεστοί τίτλοι που αναφέρονται στις περιπτώσεις των εδαφίων γ΄ - ζ΄ της παρ. 2 του άρθρου 904 ΚΠολΔ πλην των κηρυχθεισών εκτελεστών αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων».

Ως εκ τούτου, με τη νέα αυτή διάταξη που παρατέθηκε, συρρικνώνεται το δικαίωμα των δανειστών του δημοσίου, όσον αφορά στην κατ' αυτού αναγκαστική εκτέλεση, αφού περιορίζει τους εκτελεστούς τίτλους, επί τη βάση των οποίων μπορεί να επιβληθεί κατάσχεση κατά του δημοσίου. Έτσι, εκτελεστοί τίτλοι, κατά την έννοια της παραγράφου 2 (τελευταίου εδαφίου) του άρθρου 1 του ν. 3068/2002 για την κατά του δημοσίου αναγκαστική εκτέλεση, είναι α) Οι τελεσίδικες αποφάσεις, καθώς και οι αποφάσεις κάθε ελληνικού δικαστηρίου που κηρύχθηκαν προσωρινά εκτελεστές, β) Οι διαιτητικές αποφάσεις και γ) Οι κηρυχθείσες εκτελεστές αλλοδαπές δικαστικές αποφάσεις.

Στη συνέχεια με την διάταξη του άρθρ.4 παρ.3 Ν.3388/2005 (ΦΕΚ Α 225/12.9.2005) προστέθηκε το κάτωθι εδάφιο, που όριζε ότι «Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου ισχύουν και για τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, τα οποία ανήκουν εξ ολοκλήρου στο Δημόσιο.»

Κεφ. 4ο Το ζήτημα των εκτελεστών τίτλων

4.1 Το ζήτημα των εκτελεστών τίτλων – Ο Ν.3068/2002 και η αναθεώρηση του

Όπως προαναφέρθηκε, ο εκτελεστικός των αρ. 94 παρ. 4 εδ. γ΄ και αρ. 95 παρ. 5 Σ, Ν.3068/2002, όπως ίσχυε μετά τις ανωτέρω τροποποιήσεις, τέθηκε εκτός των

⁴⁰Κ. Χρυσόγονου, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002, Περιοδικό Δίκη, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβ 2004

επιταγών του Συντακτικού νομοθέτη περί του επιτρεπτού της κατά του δημοσίου αναγκαστικής εκτελέσεως χωρίς κανένα περιορισμό και εκτός του πνεύματος των διεθνών συμβάσεων, με αποτέλεσμα την αναίρεση του πυρήνα του ατομικού δικαιώματος του επισπεύδοντος δανειστή. Δεν υπήρχε κανένα νομικό έρεισμα και δικαιολογητική βάση, ώστε να εξαιρεθούν ρητά από το Ν.3068/2002 οι αναφερόμενοι στα εδάφια γ'-ζ' της παρ. 2 του άρθρου 904 ΚΠολΔ εκτελεστοί τίτλοι, που δεν εκτελούνται τόσο κατά του Δημοσίου, ΟΤΑ, Ν.Π.Δ.Δ., όσο και κατά των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Και τούτο διότι οι οπισθοδρομικές αυτές διατάξεις, που στερούν την δυνατότητα του διοικούμενου να επισπεύσει βάσει των εν λόγω τίτλων σε βάρος του Δημοσίου, αντίκειται στα αρθ. 4, 20 και 94 του Συντάγματος, καθώς προσκρούει στην αρχή του «περιορισμού των περιορισμών» και πλήττει και τον πυρήνα των συνταγματικά κατοχυρωμένων αυτών δικαιωμάτων. Διότι, κατά τα γενόμενα θεωρητικά δεκτά, η αξίωση του επισπεύδοντος δανειστή προς αναγκαστική εκτέλεση κατά του δημοσίου, ανήκει στον πυρήνα του άρθρου 94 § 4 εδ. Γ' του Συντάγματος, όπως ισχύει μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 20 § 1 και 95 § 5 του Συντάγματος, και καθιερώνει το ατομικό συνταγματικό δικαίωμα δικαστικής προστασίας έναντι του δημοσίου με την ειδικότερη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης, όπως αυτό κατοχυρώνεται και σε επίπεδο διεθνούς συμβατικού δικαίου, στο αρθ. 6 § 1 ΕΣΔΑ.

Από το κείμενο λοιπόν των ανωτέρω διατάξεων συνάγεται ότι εκτός των διαταγών πληρωμής που εκδίδουν Έλληνες δικαστές – ζήτημα το οποίο θα αναλύσουμε αμέσως παρακάτω-, περιλαμβάνονται στους εκτελεστούς τίτλους, που εξαιρούνται και τα πρακτικά των ελληνικών δικαστηρίων, που περιέχουν συμβιβασμό ή προσδιορισμό δικαστικών εξόδων. Καθίσταται πραγματικά άξια απορίας η σκοπιμότητα της εν λόγω εξαίρεσης, καθώς κατ'αυτό τον τρόπο αναγνωρίζεται στο δημόσιο το «δικαίωμα» να δεσμεύεται ενώπιον των δικαστηρίων σε εκπλήρωση παροχής/ανάληψη υποχρέωσης, από την οποία στη συνέχεια μπορεί να απόσχει χωρίς έννομες συνέπειες, αφού τα πρακτικά συμβιβασμού παραμένουν στους μη εκτελεστούς τίτλους!!

Ο εφοδιασμός του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα με προνόμια, που θυμίζουν ξεπερασμένες αντιλήψεις, που είχαν εκλείψει από όλες τις ευρωπαϊκές

έννομες τάξεις, είναι αντίθετος με την αρχή του Κράτους δικαίου, την οποία τα Κράτη - μέλη της Σύμβασης δεσμεύτηκαν να σέβονται επικυρώνοντας την ΕΣΔΑ, ιδιαίτερα δε όταν το δημόσιο επιδιώκει προνομιακή μεταχείριση, ακόμη και όταν παρίσταται, όπως συμβαίνει στην περίπτωση που μας απασχολεί, ως *fiscus*. Όπως μάλιστα είχε διαφανεί από τότε ότι «η αντισυνταγματικότητα των προμνημονευθεισών διατάξεων θα τις καταστούσε ανενεργές»⁴¹.

4.2 Ειδικά η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής σε βάρος του δημοσίου

Μέχρι τη Συνταγματική αναθεώρηση του 2001, επικρατούσε στη νομολογία η άποψη ότι δεν δύναται να εκδοθεί διαταγή πληρωμής σε βάρος του δημοσίου. Η άποψη αυτή βασιζόταν και στην προγενέστερη διάταξη του άρθρου 8 Ν.2097/1952, με την οποία, απαγορευόταν κάθε μορφής αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου. Ωστόσο, η ανωτέρω διάταξη, όπως προαναφέρθηκε, προκάλεσε ιδιαίτερο νομικό προβληματισμό, κυρίως λόγω της αντίθεσής της με διεθνείς συμβάσεις, με αποτέλεσμα την έκδοση πολλών υποστηρικτικών προς το αντίθετο αποφάσεων ανώτερων και ανώτατων δικαστηρίων. Έτσι ενδεικτικά, υπέρ της δυνατότητας έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου και των λοιπών ΝΠΔΔ εκδόθηκαν οι κάτωθι αποφάσεις: ΕφΠατρ 148/1999 (αδημ.) ΠολΠρΠατρ544/1997 Δ29 (1998), σελ 723 με παρατηρήσεις Κ.Μπέη, ΜονΠρΕδ 486/1999 Δ29 (1998),σελ.275 ΜονΠρΑθ 18529/1999 Δ34 (2003), σελ.1159, ενώ κατά αυτής ενδεικτικά η ΜονΠρΒόλου 2973/2001 Δ33 (2002) σελ.404 με παρατηρήσεις Κ.Μπέη⁴².

Η επιστημονική συζήτηση ως προς το ζήτημα της δυνατότητας έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, αναζωπυρώθηκε ωστόσο, ιδιαίτερα κατόπιν της τροποποίησης του αρ. 1 Ν.3068/2002 με την κρίσιμη διάταξη του αρθ. 20 Ν. 3301/2004, δυνάμει του οποίου προβλέφθηκε ότι *«Δεν είναι δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του παρόντος και δεν εκτελούνται οι εκτελεστοί τίτλοι που αναφέρονται στις περιπτώσεις των εδαφίων γ'-ζ' της παρ.2 του άρθρου 904 ΚΠολΔ, πλην των κηρυχθεισών εκτελεστών αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων»*.

Τα ερωτήματα που απασχόλησαν θεωρία και νομολογία αναφορικά με τον

⁴¹Σκαρίπας Δ., Οι περιορισμοί της δυνατότητας επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου, ΔΕΕ 3/2006 (Έτος 12ο), σελ. 273

⁴²Διαταγή πληρωμής κατά του Δημοσίου και ΝΠΔΔ. Νομοθετικές εξελίξεις (Νόμος 4329/2015 και προηγούμενη νομολογία ΑΕΔ και ΑΠ. Διοικητικό Οικονομικό Δίκαιο), Μελέτη της Πρεβεδούρου, ιστοσελίδα www.prevedourou.gr

εκτελεστό τίτλο της διαταγής πληρωμής ήταν τα ακόλουθα. **Είναι δυνατή η έκδοση διαταγής πληρωμής σε βάρος του Δημοσίου (Ο.Τ.Α. και Ν.Π.Δ.Δ.) για ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων από σχέσεις δημοσίου δικαίου, δεδομένου ότι ο Κ.Δ.Δ. δεν προέβλεπε την έκδοσή της;** Και αν ναι, **ποιο όργανο είναι αρμόδιο να προβεί στην έκδοσή της,** αλλά και **ποιός έχει δικαιοδοσία να κρίνει το ένδικο βοήθημα της ανακοπής κατά της εκδοθείσας σε βάρος του δημοσίου διαταγής πληρωμής;** Περαιτέρω, **ποια είναι η νομική φύση της διαταγής πληρωμής:** είναι δικαστική απόφαση ή όχι και πάντως χαίρει της συνταγματικής προστασίας του άρθρου 20 παρ. 1 και των συναφών συνταγματικών και λοιπών κοινοτικών και υπερνομοθετικών κανόνων δικαίου; Κατόπιν δε της αναθεώρησης του Ν.3068/2002ο **κυρίαρχος προβληματισμός επικεντρώθηκε και στην συνταγματικότητα της διάταξης του αρ. 20 Ν. 3301/2004,** δεδομένου ότι έθετε εκτός των εκτελεστών τίτλων με βάση τους οποίους μπορεί να επισπευθεί εκτέλεση σε βάρος του δημοσίου, την διαταγή πληρωμής.

Πριν επιχειρηθεί η αντιμετώπιση των ανωτέρω ζητημάτων, κυρίως από τη σκοπιά της νομολογίας, κρίνεται επιτακτικό να επιχειρηθεί η προσέγγιση της φύσης και της λειτουργίας της διαταγής πληρωμής στο ελληνικό δίκαιο. Για την έκδοση διαταγής πληρωμής απαιτείται μονομερής κατά βάση διαδικασία από τον δικαιούχο μιας εκκαθαρισμένης χρηματικής απαίτησης, η οποία ωστόσο αποδεικνύεται με υψηλό βαθμό αποδεικτικής ασφάλειας⁴³. Όπως προκύπτει από τις διατάξεις των αρθ. 623 και 904 παρ. 2 ε' ΚΠολΔ, η διαταγή πληρωμής, της οποίας η έκδοση μπορεί να ζητηθεί σε εκκαθαρισμένες χρηματικές απαιτήσεις, όταν δηλαδή η απαίτηση και το οφειλόμενο ποσό αποδεικνύεται με δημόσιο ή ιδιωτικό έγγραφο, δεν αποτελεί δικαστική απόφαση. Όμως, όπως προκύπτει από την διάταξη του 633 παρ. 2 εδ. Γ'ΚπολΔ, υπό προϋποθέσεις, προσδίδεται σ'αυτήν δύναμη δεδικασμένου, με αποτέλεσμα να εξομοιώνεται κατ'αυτό τον τρόπο με τις δικαστικές αποφάσεις. Το ανωτέρω καθίσταται αδιαμφισβήτητο και στην περίπτωση κατά την οποία ζητείται έκδοση διαταγής πληρωμής βάσει τελεσίδικης δικαστικής απόφασης, δυνάμει της οποίας αναγνωρίζεται η ύπαρξη χρηματικής απαίτησης, ώστε κατ'αυτό τον τρόπο η τελεσίδικη δικαστική απόφαση να αποκτήσει δύναμη εκτελεστού τίτλου. Είναι σαφές μάλιστα ότι εν προκειμένω, κατά της εκδοθείσας διαταγής πληρωμής οι λόγοι κατά της

⁴³Καλλικιάκη Κ. Μελέτη «Η Διαταγή Πληρωμής στη διοικητική δίκη – Μία πρώτη αποτίμηση», σελ. 157

απαιτήσεως είναι απαράδεκτοι στα όρια ισχύος του δεδικασμένου (ΑΠ 1424/2004ΧρΙΔ 2005, 355)⁴⁴.

Ενώ περαιτέρω αναφορικά με το δικαίωμα του καθ'ού να προβάλλει τις αντιρρήσεις του, αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παραβιάζεται, δεδομένου ότι μπορεί να ακουστεί στα πλαίσια εκδίκασης της ασηθείσας από τον ίδιο ανακοπής. Όλα όσα προαναφέρθηκαν για την διαταγή πληρωμής κρίνεται αναγκαίο να αναφερθεί ότι ισχύουν κατ' αναλογία και για την διαταγή απόδοσης μισθίου, που επίσης εξαιρείται της εκτέλεσης με βάση τις ανωτέρω διατάξεις, καθώς και για την έκδοση της διαταγής αυτής προβλέπεται νομοθετικά το ίδιο πρότυπο διαδικασίας.

Δικαιοδοσία των δικαστηρίων για την έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου και ΝΠΔΔ

Στην **ΑΕΔ 18/2005**, απόφαση κομβικής σημασίας, που αφορούσε διαταγή πληρωμής απαίτησης προερχομένης από εργολαβική σύμβαση, διεπόμενη από τις διατάξεις περί δημοσίων έργων, το δικαστήριο δέχθηκε ότιτο Σύνταγμα... οργανώνει την απονομή της δικαιοσύνης με την λειτουργία δικαιοδοτικών οργάνων αντίστοιχων προς τη φύση των αναφευόμενων δικαστικών διαφορών, ως ιδιωτικών ή διοικητικών, κατά τα λοιπά δε αναθέτει στον κοινό νομοθέτη την υποχρέωση να θεσπίζει τους κατάλληλους δικονομικούς κανόνες για την εκδίκαση των ιδιωτικών διαφορών από τα πολιτικά δικαστήρια και των διοικητικών διαφορών από το Συμβούλιο της Επικρατείας και τα διοικητικά δικαστήρια με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Εξαιρεση από τον κανόνα της κατανομής της δικαιοδοσίας, ανάλογα με τη φύση της διαφοράς ως ιδιωτικής ή διοικητικής, επιτρέπεται με τις τασσόμενες στο άρθρο 94 παρ. 3 του Συντάγματος προϋποθέσεις. Εξάλλου, ενόψει του προβλεπομένου από το Σύνταγμα οργανωτικού σχήματος των χωριστών δικαιοδοσιών, ο έλεγχος των αποφάσεων και λοιπών διαδικαστικών πράξεων ενεργείται υποχρεωτικά από όργανα που ανήκουν στον ίδιο δικαιοδοτικό κλάδο, υπό την επιφύλαξη ότι δεν πρόκειται για πράξεις που συνιστούν άσκηση αρμοδιότητας διοικητικής φύσεως (πρβλ. ΑΕΔ 23/1990). Στην προκειμένη περίπτωση, όπως εκτίθεται στην πρώτη σκέψη, η διαφορά προκλήθηκε από την άσκηση ανακοπής και στη συνέχεια εφέσεως ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου κατά διαταγής πληρωμής

⁴⁴Σκαρίπας Δ., Οι περιορισμοί της δυνατότητας επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου, ΔΕΕ 3/2006 (Έτος 12ο), σελ. 273

που εκδόθηκε από πολιτικό δικαστή, κατά τη διαδικασία των άρθρων 624 έως 634 του Κώδικα Πολιτ. Δικονομίας. **Δεδομένου ότι η έκδοση διαταγής πληρωμής εντάσσεται στην άσκηση δικαστικής και όχι διοικητικής αρμοδιότητας, ο έλεγχος της ορθότητας της αποφάσεως του δικαστικού λειτουργού της πολιτικής δικαιοδοσίας, που δέχθηκε την αίτηση εκδόσεως διαταγής πληρωμής για απαίτηση από σύμβαση δημοτικού έργου, ανήκει, κατά τα προεκτεθέντα, αποκλειστικά στα πολιτικά δικαστήρια.**

Τα μέλη του Δικαστηρίου, Αθ. Ράντος και Κ. Καλαβρός, διατύπωσαν τα εξής: ...Τούτου έπεται, κατά τη γνώμη του δευτέρου των ανωτέρω μελών, **ότι, εφ' όσον είναι νοητή η έκδοση διαταγής πληρωμής κατά Ο.Τ.Α., ο περαιτέρω έλεγχος αυτής πρέπει να γίνει στους κόλπους της δικαιοδοσίας στην οποία ανήκει ο δικαστής ο οποίος την έχει εκδώσει, κατά τα ανωτέρω γενόμενα δεκτά από την κρατούσα γνώμη.** Κατά τη γνώμη δε του πρώτου των ανωτέρω μελών, **εφ' όσον είναι νοητή η έκδοση διαταγής πληρωμής κατά Ο.Τ.Α., ο περαιτέρω έλεγχος αυτής εν προκειμένω δεν ανήκει στα διοικητικά αλλά στα πολιτικά δικαστήρια για το λόγο ότι η εντεύθεν γεννώμενη διαφορά δεν είναι διοικητική, έστω και αν η απαίτηση για την οποία έχει εκδοθεί η διαταγή πληρωμής απορρέει από διοικητικές συμβάσεις. Και τούτο διότι το κρινόμενο κατά τον έλεγχο της διαταγής πληρωμής ζήτημα δεν ανάγεται στην υποκείμενη σχέση δημοσίου δικαίου αλλά εντοπίζεται στον έλεγχο των προϋποθέσεων εκδόσεώς της, όπως αυτές προβλέπονται από τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Κατά τον έλεγχο δε αυτόν το πολιτικό δικαστήριο έχει, σε κάθε περίπτωση, κατά το άρθρο 2 Κ.Πολ.Δ., την αρμοδιότητα να εξετάσει παρεμπιπτόντως τυχόν αναφεύμενα ζητήματα δημοσίου δικαίου.**

Ωστόσο το μέλος του Δικαστηρίου Ν. Ρόζος διατύπωσε την ακόλουθη ειδικότερη γνώμη: Η διάταξη του τελευταίου εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 94 του Συντάγματος, αναφερόμενη στην υπό την επιφύλαξη του νόμου εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων και, συνεπώς, και στον καθορισμό των εκτελεστών τίτλων, παραπέμπει, όσον αφορά στο ζήτημα της εκτελέσεως στις διοικητικές διαφορές ουσίας, στις διατάξεις του ΚΔΔ. Τούτου έπεται ότι δεν είναι επιτρεπτή η έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, Ο.Τ.Α. και ν.π.δ.δ. από τον πολιτικό δικαστή, κατά τις διατάξεις του Κ.Πολ.Δ., για την ικανοποίηση χρηματικής απαιτήσεως από σχέση διοικητικής φύσεως. Περαιτέρω, οι διατάξεις του ΚΔΔ, εφ' όσον δεν προβλέπουν την έκδοση διαταγής πληρωμής στις ανωτέρω διαφορές, δεν την περιλαμβάνουν στους

παρατιθέμενους στο άρθρο 199 του ανωτέρω Κώδικα εκτελεστούς τίτλους. Προβλέπεται δε από τις διατάξεις αυτές επί εγέρσεως καταψηφιστικής αγωγής, όπως θα ήταν δυνατόν να είχε συμβεί εν προκειμένω, επαρκής προστασία του δανειστή του Δημοσίου, συνισταμένη στην ύστερα από αίτησή του α) προσωρινή επιδίκαση σε αυτόν μέχρι του ημίσεος της απαιτήσεώς του με απόφαση που αποτελεί τίτλο εκτελεστό (άρθρα 211 και 215 παρ. 1 και 7 ΚΔΔ) καθώς και β) έκδοση αποφάσεως περί προσωρινής ρυθμίσεως καταστάσεως, με την οποία διατάσσεται κάθε πρόσφορο κατά την κρίση του δικαστηρίου μέτρο. Οι διατάξεις αυτές, με τις οποίες παρέχεται στο δανειστή άμεση και δραστική έννομη προστασία, δεν είναι αντίθετες προς την αρχή της ισότητας λόγω άνισης μεταχειρίσεως του ιδιώτη κατά την εκδίκαση διοικητικών διαφορών ουσίας έναντι της προστασίας της οποίας τυγχάνει στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου, όπου προβλέπεται η έκδοση διαταγής πληρωμής. Και τούτο διότι, ανεξαρτήτως του ζητήματος αν η προαναφερόμενη συνταγματική διάταξη, αναφερόμενη στην εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων, εννοεί κάθε εκτελεστό τίτλο που προβλέπεται από νόμο ο οποίος υφίσταται κατά το χρόνο ενάρξεως της ισχύος της, πάντως από καμία συνταγματική ή υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη δεν συνάγεται ότι επιβάλλεται στο νομοθέτη η υποχρέωση να μεταφέρει στο διοικητικό δικονομικό δίκαιο θεσμούς του αστικού δικονομικού δικαίου, όπως η διαταγή πληρωμής, εν όψει των θεμελιωδών διαφορών ιδιωτικού και του δημοσίου δικαίου, λόγω ακριβώς των οποίων και προβλέπονται διαφορετικές δικαιοδοσίες.

Όπως προκύπτει, το ΑΕΔ με την εν λόγω δικαστική απόφαση, η οποία εκδόθηκε στο πλαίσιο άρσης αποφαιτικής σύγκρουσης καθηκόντων, και δη δικαιοδοσίας μεταξύ πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων, δέχθηκε κατά την πλειοψηφία των μελών του, ότι αρμόδια δικαστήρια να εκδικάσουν ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής κατά του Δήμου (Ν.Π.Δ.Δ.) είναι τα πολιτικά δικαστήρια, έστω και αν η απαίτηση, της οποίας επιδιώκεται η ικανοποίηση, είναι δημόσιου δικαίου, προερχόμενη από διοικητική σύμβαση⁴⁵.

Στα ανωτέρω κατέληξε με το σκεπτικό ότι αφενός διότι οι διατάξεις του ΚΔΔικ δεν προβλέπουν την έκδοση διαταγής πληρωμής για την ικανοποίηση χρηματικής απαιτήσεως από σχέση διοικητικής φύσεως, και κατ' επέκταση δεν περιλαμβάνουν την διαταγή πληρωμής στους εκτελεστούς τίτλους (στο άρθρο 199ΚΔΔικ) και αφετέρου

⁴⁵ Χ.Χρυσανθάκης, Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, Δίκη 2006, Τεύχος Απριλίου-Μαΐου 2006

διότι το κρινόμενο κατά τον έλεγχο της διαταγής πληρωμής ζήτημα δεν ανάγεται στην υποκείμενη σχέση δημοσίου δικαίου, αλλά εντοπίζεται στον έλεγχο των προϋποθέσεων εκδόσεώς της, όπως αυτές προβλέπονται στον ΚΠολΔ, όπως εύστοχα επισημαίνεται στην ανωτέρω απόφαση και από το μέλος της πλειοψηφήσασας άποψης του δικαστηρίου, Αθ. Ράντο. Ως εκ τούτου διαπιστώνεται ότι η αρχική αυστηρή διάκριση μεταξύ της δικαιοδοσίας των δύο κατηγοριών δικαστηρίων κάμπτεται σταδιακά με γνώμονα την ενιαία, ομοιόμορφη και αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης⁴⁶. Έτσι, παρά την έλλειψη σχετικής πρόβλεψης στα βασικά νομοθετήματα που συγκροτούν τη διοικητική δικονομία, για την έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου και των Ν.Π.Δ.Δ., γίνεται δεκτό ότι αυτή θεμελιώνεται στις διατάξεις του ΚΠολΔ και δη στα άρθρα 623 και 624 του ΚΠολΔ. Δεν γίνεται διάκριση μεταξύ απαίτησης δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου, αλλά εκείνο που ενδιαφέρει είναι η συνδρομή των απαιτούμενων προϋποθέσεων για την έκδοσή της. Η ανωτέρω ερμηνεία μάλιστα είναι σύμφωνη με τις συνταγματικές επιταγές του άρθρου 94 παρ. 3 Σ και δεν προσκρούει στις διατάξεις περί διάκρισης της δικαστικής δικαιοδοσίας⁴⁷.

Κατά την μειοψηφούσα στην ως άνω απόφαση, ωστόσο άποψη του Συμβούλου Ν. Ρόζου, το άρθρο 94 § 4 Συντ. παραπέμπει, όσον αφορά στο ζήτημα της εκτελέσεως στις διοικητικές διαφορές ουσίας, στον ΚΔΔικ και ως εκ τούτου ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας δεν μπορεί να εφαρμοστεί για την διαταγή πληρωμής σε βάρος του Δημοσίου ούτε από τον πολιτικό, ούτε από τον διοικητικό δικαστή.

Αναφορικά με το ανωτέρω ζήτημα, όπως επισημαίνει ο Π.Λαζαράτος⁴⁸, «*Η κρατούσα στο ΑΕΔ άποψη βασίστηκε σε μία απλή παραδοχή: ο έλεγχος των αποφάσεων ενός δικαιοδοτικού κλάδου ενεργείται υποχρεωτικά από όργανα που ανήκουν στον ίδιο κλάδο. Άρα, αφού την διαταγή πληρωμής την εξέδωσε πολιτικός δικαστής, η ανακοπή κατ' αυτής ανήκει στα πολιτικά δικαστήρια*». Ως εκ τούτου το Δικαστήριο δεν ασχολήθηκε καθόλου με το αν ορθώς εξέδωσε την διαταγή πληρωμής ο πολιτικός και όχι ο διοικητικός δικαστής. Όπως αναφέρει, «Μόνο ο Ράντος λαμβάνει

⁴⁶ Χ.Χρυσανθάκης, Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, Δίκη 2006, Τεύχος Απριλίου-Μαΐου 2006

⁴⁷ Χ.Χρυσανθάκης, Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, Δίκη 2006, Τεύχος Απριλίου-Μαΐου 2006

⁴⁸ Π. Λαζαράτος, Αν. Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, «Σκέψεις με αφορμή την ΑΕΔ 18/2005 για την δικαιοδοσία εκδόσεως διαταγής πληρωμής», Δίκη 2006

θέση επί του ζητήματος της δικαιοδοσίας προς έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, θεωρώντας κατά τα ανωτέρω ότι το σχετικό ζήτημα δεν ανάγεται στην υποκείμενη σχέση δημοσίου δικαίου και άρα ανήκει εκ φύσεως στα πολιτικά δικαστήρια»⁴⁹.

Κατά τον ίδιο, **Π.Λαζαράτο**, ορθότερη φαίνεται η υπαγωγή της δ/σίας έκδοσης διαταγής πληρωμής στα διοικητικά δικαστήρια, με την κάτωθι αιτιολογία. «Τα διοικητικά δικαστήρια, όταν δικάζουν διοικητικές διαφορές, μπορούν κάλλιστα να εφαρμόζουν, εκτός από τον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ή οποιονδήποτε άλλο Κώδικα ή διάταξη. Έτσι, η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου με υποκείμενη σχέση δημοσίου δικαίου κάλλιστα θα μπορούσε να θεωρηθεί διοικητική, παρόλο που οι κρίσιμες διατάξεις βρίσκονται στον ΚΠολΔ και όχι στον ΚΔΔικ. Υφίσταται, *υποστηρίζει*, εξάρτηση μεταξύ της διαταγής πληρωμής και των προϋποθέσεων εκδόσεώς της με την υποκείμενη σχέση, η οποία μάλιστα δηλώνεται εμφανώς στην δίκη της ανακοπής, που κανονικά θα πρέπει να θεωρείται διοικητική δίκη. Αν μάλιστα, *συνεχίζει*, η ανακοπή του Δημοσίου κατά της διαταγής πληρωμής δημιουργεί δημοσίου δικαίου διαφορά είναι και από πλευράς οικονομίας της δίκης μη-σκόπιμο η ίδια η διαταγή πληρωμής να εκδίδεται από το πολιτικό δικαστήριο»⁵⁰.

Έτσι και ο **Κ. Μπέης** επισημαίνει «Είναι κοινός τόπος ότι η φύση του αντικείμενου κάθε δίκης προσδιορίζεται πρωτίστως από τον χαρακτήρα του αιτήματος που διατυπώνεται στο σχετικό εισαγωγικό έγγραφο της δίκης.....Μ' αυτά τα δεδομένα, στην περίπτωση που ασκείται ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, που εκδόθηκε εναντίον του Δημοσίου, Ο.Τ.Α. ή άλλου Ν.Π.Δ.Δ., αν το αντικείμενο της σχετικής δίκης θα ήταν το αναγνωριστικό ή καταψηφιστικό αίτημα, αναφορικά με την οφειλή του οφειλέτη από σύμβαση δημόσιου έργου ή κρατικής προμήθειας, ασφαλώς θα είχαν δικαιοδοσία αποκλειστικώς και μόνον τα διοικητικά δικαστήρια, όμως, στην περίπτωση που μας απασχολεί, αντικείμενο της δίκης είναι το διαπλαστικό αίτημα της δικαστικής ακύρωσης μιας διαδικαστικής πράξης (της διαταγής πληρωμής) που

⁴⁹Π. Λαζαράτος, Αν. Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, «Σκέψεις με αφορμή την ΑΕΔ 18/2005 για την δικαιοδοσία εκδόσεως διαταγής πληρωμής», Δίκη 2006

⁵⁰Π. Λαζαράτος, Αν. Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, «Σκέψεις με αφορμή την ΑΕΔ 18/2005 για την δικαιοδοσία εκδόσεως διαταγής πληρωμής», Δίκη 2006

εκδόθηκε από το δικαστή πολιτικού δικαστηρίου κατά τις διατάξεις της ΠολΔ⁵¹». Καταλήγει έτσι στο συμπέρασμα ότι αναμφίβολα τα Πολιτικά Δικαστήρια δεν έχουν εν προκειμένω την εξουσία να κρίνουν με δύναμη δεδικασμένου αν ο καθ' ού οφειλέτης (το Δημόσιο, κλπ) οφείλει το χρηματικό ποσό, για το οποίο εκδόθηκε η διαταγή πληρωμής, αλλά μόνο να το εξετάσουν παρεμπιπτόντως, ως προδικαστικό ζήτημα, στα πλαίσια διάγνωσης του κύρους ή της ακυρότητας της εκδοθείσας από τον πολιτικό δικαστή διαταγής πληρωμής.

Η συνταγματικότητα του άρθρου 20 του ν. 3301/2004

Το δικαστήριο κατέληξε στην απόφασή του (ΑΕΔ 18/2005) στην δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων αναφορικά με την εκδίκαση της ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής που εξέδωσε ο πολιτικός δικαστής, κατά πλειοψηφία, αποφεύγοντας ωστόσο να λάβει θέση ως προς το ζήτημα της νομικής φύσης της διαταγής πληρωμής αλλά και της δυνατότητας έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Ελληνικού Δημοσίου ενόψει της πρόσφατης διάταξης του αρ. 20 Ν.3301/2004.

Το εν λόγω θέμα έθεσαν μόνο τα μέλη του Δικαστηρίου, Αθ. Ράντος και Κ. Καλαβρός, από τους οποίους διατυπώθηκαν τα εξής: *...του ζητήματος της δικαιοδοσίας προηγείται το ζήτημα αν είναι καν νοητή η έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του Ελληνικού Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως (Ο.Τ.Α.) και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) εν όψει του άρθρου 20 του Ν. 3301/ 2004 (ΦΕΚ 263 Α` με το οποίο, στο άρθρο 1 του εκτελεστικού του τελευταίου εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 94 του Συντάγματος Ν. 3068/2002 (ΦΕΚ 274 Α`), προστέθηκε εδάφιο κατά το οποίο δεν είναι δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του παρόντος και δεν εκτελούνται οι εκτελεστοί τίτλοι που αναφέρονται στις περιπτώσεις των εδαφίων γ` -ζ` της παρ. 2 του άρθρου 904 Κ.Πολ.Δ., πλην των κηρυχθεισών εκτελεστών αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων". Στους τίτλους δε αυτούς περιλαμβάνεται και η διαταγή πληρωμής. Η ρύθμιση αυτή, κατά την ανωτέρω ειδικότερη γνώμη, ως περιστέλλουσα ανεπιτρέπτως την κατά το τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 94 του Συντάγματος έννοια της δικαστικής αποφάσεως, αντίκειται στη συνταγματική αυτή διάταξη. Και τούτο διότι ως αποφάσεις, κατ' αυτήν, νοούνται όχι μόνο οι υπό τη στενή έννοια δικαστικές αποφάσεις, δηλαδή οι εκδιδόμενες από*

⁵¹Κώστας Ε. Μπέης, «Σύνοψη της προβληματικής για τη διαταγή πληρωμής αξιώσεων απο σχέσεις δημοσίου δικαίου», Δίκη 2006

δικαστήρια, αλλά και οι εξομοιούμενες λειτουργικώς με αυτές γιατί αφ' ενός μεν επιλύουν διαφορές, αφ' ετέρου δε παράγουν τις χαρακτηριστικές ενέργειες των δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες και ανταποκρίνονται στα βασικά λειτουργικά γνωρίσματα της προβλεπόμενης από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαστικής προστασίας. Τέτοια δε δικαστική απόφαση είναι και η διαταγή πληρωμής, εφ' όσον εκδίδεται από δικαστή και μπορεί υπό προϋποθέσεις να αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου (άρθρ. 633 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ.)... Όπως προκύπτει τα δύο μέλη της πλειοψηφήσασας γνώμης θεώρησαν εαυτούς υποχρεωμένους να προσεγγίσουν και το ζήτημα αυτό, υιοθετώντας εντέλει την άποψη ότι η διαταγή πληρωμής εξομοιούται λειτουργικώς με δικαστική απόφαση, απολαμβάνοντας την ίδια συνταγματική προστασία με αυτή στο μέτρο που μπορεί να αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου.

Οι **ΜονΠρΑθ 2913/2005** και **ΜονΠρΗρακλ. 3878/2005** συγκαταλέγονται επίσης μεταξύ των πρώτων αποφάσεων, με τις οποίες τα Ελληνικά δικαστήρια παρακάμπτουν το εμπόδιο που επιχείρησε να θέσει ο κοινός νομοθέτης με την προσθήκη, δυνάμει του άρθρ. 20 ν. 3301/2004, ενός τελευταίου εδαφίου στο αρθ. 1 Ν.3068/2002⁵². Ωστόσο το ζήτημα ήταν αμφιλεγόμενο και κατά την νομολογία του Αρείου Πάγου με αποφάσεις υπέρ της δυνατότητας έκδοσης διαταγής πληρωμής (βλ. ΑΠ 369/2014, 432/2015), αλλά και αντίθετες (βλ. ΑΠ 1264/2011, 661/2016)⁵³.

Η επιχειρηματολογία εκείνων που εμφανίζονταν ως θιασώτες του άρθρου 20 ν. 3301/2004, αρνούμενοι τη διενέργεια εκτέλεσης κατά του δημοσίου με τον τίτλο της διαταγής πληρωμής βασιζόταν κυρίως στην αμφισβήτηση της νομικής φύσης του εκτελεστού τίτλου της διαταγής πληρωμής και συνακόλουθα στο δικαίωμα (ουσιαστικής) παροχής έννομης προστασίας του Δημοσίου, δεδομένου ότι κατά την διαδικασία έκδοσης διαταγής πληρωμής δεν παρέχεται η διαγνωστική διαδικασία, που ακολουθείται κατά την κρίση μιας καταψηφιστικής αγωγής και ο καθού, ήτοι το Δημόσιο εν προκειμένω στερείται του δικαιώματός του σε προηγούμενη ακρόαση κατ'άρθ. 20Σ και δευτερευόντως στο υπερέχον δημόσιο συμφέρον, εξ αιτίας της αδυναμίας του κράτους να πληρώσει υποχρεώσεις του, τις μη προβλεπόμενες ήδη στον εκάστοτε ετήσιο προϋπολογισμό του. Υποστηριζόταν ότι η διαταγή πληρωμής εκδίδεται μεν από δικαστή, χωρίς όμως τις συνταγματικές εγγυήσεις της εκατέρωθεν ακρόασης, της δημοσιότητας και της προφορικότητας.

⁵² Αναστάσιος Ε. Ταμαμίδης Δ.Ν. Δικηγόρος, Αρμ. 2006, σελ 445-447

⁵³ Καλλικακή Κ. Μελέτη «Η Διαταγή Πληρωμής στη διοικητική δίκη – Μία πρώτη αποτίμηση»

Στον αντίποδα των ανωτέρω, θεωρία και νομολογία υποστήριξαν ότι η απόφαση που εκδίδεται μετά την άσκηση ανακοπής κατά τα άρθρα 632 και 633 του ΚΠολΔ έχει τα ανωτέρω χαρακτηριστικά και επομένως συνιστά δικαστική απόφαση κατά την έννοια της προαναφερθείσας συνταγματικής διάταξης, προσδίδοντας σε αυτή δύναμη δεδικασμένου⁵⁴. Επομένως, ορθώς επισημαίνεται από τα δύο μέλη της πλειοψηφήσας άποψης Αθ. Ράντο και Κ. Καλαβρό, ότι η διαταγή πληρωμής στην τελευταία αυτή περίπτωση "εξομοιούται λειτουργικώς" με δικαστική απόφαση, καθ' ο μέρος αναπτύσσει δύναμη δεδικασμένου⁵⁵. Αναφορικά δε με το επικουρικό επιχείρημα της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος έναντι του ιδιωτικού συμφέροντος του εκάστοτε δανειστή, διατυπώθηκε ότι η εκδοχή αυτή παραβλέπει ότι, υπό το κράτος της ισχύουσας ελληνικής συνταγματικής τάξης, απολύτως καμιά διάταξη του Συντάγματος δεν προβλέπει ως δήθεν θεμιτή τη νομοθετική συρρίκνωση θεμελιακού δικαιώματος, όπως είναι το δικαίωμα στην ειρηνική απόλαυση της περιουσίας, για χάρη του δήθεν υπέρτερου δημόσιου συμφέροντος⁵⁶.

Ενόψει των προεκτεθέντων, ανέκυπτε πράγματι το ερώτημα σχετικά με την συνταγματικότητα της εν λόγω «οπισθοδρομικής» διάταξης. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Χ.Χρυσανθάκης, «δεν συνιστά υπερβολή η διαπίστωση ότι σχετικός προβληματισμός ανατρέχει στον αντίστοιχο του πρώτου διαστήματος εφαρμογής του Συντάγματος 1975, όταν ερευνάτο το ειδικότερο περιεχόμενο και η έκταση προστασίας του άρθρου 20 παρ. 1 Σ». Ξαναγυρνάμε δηλαδή στην ανεύρεση του περιεχομένου του δικαιώματος δικαστικής προστασίας (οριστική προστασία, προσωρινή προστασία, αναγκαστική εκτέλεση) καθώς και τα βασικά χαρακτηριστικά (του) και ταυτοχρόνως συνταγματικά απαιτούμενα της πληρότητας, της ταχύτητας και της αποτελεσματικότητας⁵⁷. Κατ' αυτό τον τρόπο κατέστη ξεκάθαρο ότι η διάταξη του αρ. 20 Ν. 3301/2004 παραβίαζε ευθέως το αρθ. 20 παρ.1, 94 παρ. 4 εδαφ. τελ., 95 παρ. 5 Σ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 6 παρ.1, 13 ΕΣΔΑ και 1 Α' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στην ΕΣΔΑ, όπως και της ομώνυμης γενικής αρχής του κοινοτικού

⁵⁴ Χ.Χρυσανθάκης, Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, Δίκη 2006, Τεύχος Απριλίου-Μαΐου 2006

⁵⁵ Χ.Χρυσανθάκης, Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, Δίκη 2006, Τεύχος Απριλίου-Μαΐου 2006

⁵⁶ Κώστας Ε. Μπέης, «Σύνοψη της προβληματικής για τη διαταγή πληρωμής αξιώσεων απο σχέσεις δημόσιου δικαίου», Δίκη 2006

⁵⁷ Χ.Χρυσανθάκης, Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, Δίκη 2006, Τεύχος Απριλίου-Μαΐου 2006

δικαίου, που αποτελούν το θεμέλιο της εκτέλεσης των εκτελεστών δικαστικών αποφάσεων και εν γένει πράξεων των δικαστηρίων (και) κατά του Δημοσίου και των λοιπών νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου. Μάλιστα οι αρεοπαγитικές ιδίως αποφάσεις αντλήσαν ευθέως το επιχείρημα της αντισυνταγματικότητας της διάταξης από την ΟΛΑΠ 21/2001.

Σχετική Νομολογία

ΜΠρΑθ 1184/2017 - Σώρευση ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής και ανακοπής κατά της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης - Αντισυνταγματική ρύθμιση περί μη εκτέλεσεως ορισμένων εκτελεστών τίτλων έναντι του Δημοσίου και των ΟΤΑ - Προϋποθέσεις εκτέλεσης κατά Δημοσίου.

Στην κρινόμενη υπόθεση, το ΜΠρΑθ δέχθηκε ότι η ρύθμιση του άρθρου 20 Ν. 3301/04, κατά την οποία δεν εκτελούνται οι αναφερόμενοι σ' αυτήν εκτελεστοί τίτλοι, μεταξύ των οποίων και οι διαταγές πληρωμής, έναντι του Δημοσίου και των ΟΤΑ αντίκειται στο αρθ. 20 , 94 παρ. 4 και 95 παρ. 5 του Συντάγματος, 2 παρ. 3, 14 παρ. 1 εδ. α' του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, το οποίο, μαζί με το προαιρετικό πρωτόκολλο του, κυρώθηκε με το ν. 2462/1997 και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974, διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος κατά το αρθ. 28 παρ.1 Σ, και ως εκ τούτου κρίνεται ανίσχυρη ως αντισυνταγματική. Αναφορικά δε με την δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων να προβαίνουν σε έκδοση διαταγής πληρωμής σε βάρος του Δημοσίου και των ΝΠΔΔ, το δικαστήριο δέχθηκε ότι η έκδοση διαταγής πληρωμής εντάσσεται στην άσκηση δικαστικής και όχι διοικητικής αρμοδιότητας και εξομοιώνεται λειτουργικά με τη δικαστική απόφαση, ενόψει του ότι με αυτήν ικανοποιείται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας και κατά συνέπεια είναι εφικτή η έκδοση διαταγής πληρωμής από τον αρμόδιο πολιτικό δικαστή ακόμη και όταν η υποκείμενη σχέση υπάγεται στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, όπως στην προκειμένη περίπτωση που η επίδικη διαφορά απέρρευε από σύμβαση δημοσίου έργου.

Και ειδικότερα ανέφερε ότι: ...Οι διατάξεις αυτές εγγυώνται όχι μόνο την ελεύθερη πρόσβαση σε δικαστήριο, αλλά και την πραγματική ικανοποίηση του δικαιώματος που επιδικάσθηκε από το δικαστήριο, δηλαδή το δικαίωμα αναγκαστικής

εκτέλεσης, χωρίς την οποία η προσφυγή στο δραστήριο θα απέβαλλε την ουσιαστική αξία και χρησιμότητα της (ΟΛΑΠ 21/2001). Από τις εκτεθείσες συνταγματικές διατάξεις και εκείνες του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και της ΕΣΔΑ σαφώς συνάγεται ότι, προς επίτευξη του επιδιωκόμενου με αυτές σκοπού της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, **είναι αναγκαίο να συμπεριληφθούν στους τίτλους που μπορούν να εκτελεστούν κατά του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των ΝΠΔΔ και οι διαταγές πληρωμής**, αφού, και μεν αυτές εκδίδονται από δικαστή, χωρίς προηγουμένως να ακουστεί και να αναπτύξει τις απόψεις του ο καθ' ού, μετά από εξέταση της συνδρομής των κατά νόμο προϋποθέσεων για την έκδοσή τους και όχι από συγκροτημένο δικαστήριο, πλην όμως εξομοιώνονται λειτουργικώς με τις δικαστικές αποφάσεις, διότι αφ' ενός μεν επιλύουν διαφορές, αφ' ετέρου δε ανταποκρίνονται στα βασικά λειτουργικά γνωρίσματα της προβλεπόμενης από το άρθρο 20 του Συντάγματος δικαστικής προστασίας, δεδομένου ότι παρέχεται η δυνατότητα στον καθ' ού να ασκήσει ανακοπή και να προβάλει τους ισχυρισμούς του, τόσο ως προς τη μη συνδρομή του προϋποθέσεων έκδοσης της διαταγής πληρωμής, όσο και ως προς την απαίτηση. Από τα παραπάνω παρέπεται ότι η ρύθμιση του άρθρου 20 ν. 3301/04 κατά την οποία δεν εκτελούνται οι αναφερόμενοι σ' αυτήν εκτελεστοί τίτλοι, μεταξύ των οποίων και οι διαταγές πληρωμής, αντίκειται στις ειρημένες διατάξεις του Συντάγματος, και των Διεθνών Συμφώνων (βλ. ΑΠ 2347/2009) και επομένως είναι δυνατή η από τον αρμόδιο πολιτικό δικαστή (ειρηνοδίκη ή δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου) έκδοση διαταγής πληρωμής, συντρεχουσών των προς τούτο προϋποθέσεων εις βάρος του Δημοσίου, ΟΤΑ και Ν.Π.Δ.Δ., και αν ακόμη η υποκείμενη σχέση, από την οποία απορρέει η χρηματική απαίτηση προς πληρωμή, της οποίας ζητείται η έκδοση διαταγής πληρωμής, υπάγεται στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, όπως συμβαίνει επί διαφοράς από σύμβαση δημόσιου έργου. (βλ. ΑΕΔ 18/2005, ΑΠ 431/2015, ΑΠ 369/2004, ΑΠ 1264/2011, ΑΠ 1965/2011, ΑΠ 2347/2009, ΕφΑΘ 461/2016 δημ. στο δίκτυο νομικών πληροφ. «Νόμος»).

ΑΠ 2347/2009-Επιτρεπτή η εκτέλεση διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ. Αντισυνταγματική η διάταξη του άρθρου 20 του Ν3301/2004. Δυνατή η έκδοση διαταγής πληρωμής από τον πολιτικό δικαστή σε βάρος του Δημοσίου, ΟΤΑ ή

ΝΠΔΔ, ακόμη κι αν η υποκείμενη σχέση υπάγεται στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων.

Η απόφαση αφορούσε διαταγή πληρωμής εκδοθείσα για απαίτηση από σύμβαση δημοσίου έργου κατά του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου με την επωνυμία «ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ». Οι προσβαλλόμενες εκδόθηκαν κατόπιν ανακοπής που άσκησε το Ν.Π.Δ.Δ. ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Εν συνέχεια το Ν.Π.Δ.Δ. άσκησε αναίρεση στηριζόμενο στο αρθ. 559 και συγκεκριμένα, επικαλούμενο ότι η ανακοπτόμενη διαταγή πληρωμής εκδόθηκε από τον δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών καθ' υπέρβαση της δικαιοδοσίας του διότι η υποκείμενη μεταξύ των διαδίκων σχέση ήταν σύμβαση δημοσίου έργου και οι εξ αυτής προκύπτουσες διαφορές υπάγονται στην δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων.

Το Δικαστήριο δέχθηκε ότιΑπό το συνδυασμό των διατάξεων, άρθρο 94 του Συντάγματος, άρθρο 95 παρ.5 του Συντάγματος, άρθρο 1 του ν.3068/2002, άρθρο 20 του ν.3301/2004, καθώς και από το άρθρο 2 παρ.3, άρθρο14παρ.1 εδ.α' του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και το άρθρο 6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σαφώς συνάγεται ότι προς επίτευξη του επιδιωκόμενου με αυτές σκοπού της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, επιτρέπεται η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κατά του Δημοσίου, ΟΤΑ και ν.π.δ.δ., με τις οποίες επιδικάζονται εις βάρος τους χρηματικές απαιτήσεις, στους τίτλους δε αυτούς συμπεριλαμβάνονται και οι κατά τα άρθρα 627 επ. ΚΠολΔ διαταγές πληρωμής, οι οποίες ναι μεν εκδίδονται από δικαστή, χωρίς προηγουμένως να ακουστεί και να αναπτύξει τις απόψεις του ο καθού, πλην όμως εξομοιώνονται λειτουργικά με τις δικαστικές αποφάσεις, διότι αφενός επιλύουν διαφορές αφετέρου δε, ανταποκρίνονται στα βασικά λειτουργικά γνωρίσματα της προβλεπόμενης από το άρθρο 20 του Συντάγματος δικαστικής προστασίας, δεδομένου ότι παρέχεται η δυνατότητα στον καθού να ασκήσει ανακοπή και να προβάλει τους ισχυρισμούς του, τόσο ως προς τη συνδρομή των προϋποθέσεων έκδοσης της διαταγής πληρωμής όσο και ως προς την απαίτηση. Η ως άνω νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 20 ν.3301/2004, κατά την οποία δεν εκτελούνται οι αναφερόμενοι σ' αυτή εκτελεστοί τίτλοι, μεταξύ των οποίων και οι διαταγές πληρωμής, αντίκειται στις διατάξεις του Συντάγματος και των Διεθνών Συμφώνων και ως εκ τούτου είναι δυνατή, η από τον αρμόδιο πολιτικό

δικαστή έκδοση διαταγής πληρωμής συντρεχουσών των προς τούτο προϋποθέσεων εις βάρος του Δημοσίου, ΟΤΑ και ν.π.δ.δ., κι αν ακόμη η υποκείμενη σχέση, από τη οποία απορρέει η χρηματική απαίτηση προς πληρωμή της οποίας ζητείται η έκδοση διαταγής πληρωμής υπάγεται στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, όπως συμβαίνει επί διαφοράς από σύμβαση δημοσίου έργου.

ΑΠ 1825/2013 Εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κατά του δημοσίου, των ΟΤΑ και των ν.π.δ.δ. για την επιδίκαση εις βάρος τους χρηματικών απαιτήσεων. Τέτοια δικαστική απόφαση είναι και η διαταγή πληρωμής. Σφάλμα του Εφετείου το οποίο δέχθηκε ότι η επίδικη διαταγή πληρωμής δεν είναι δικαστική απόφαση και δεν εκτελείται κατά του αναιρεσίβλητου Δήμου. Θεμελίωση της αναιρετικής πλημμέλειας κατ' αρ. 559 αριθμ. 1 ΚΠολΔ. Το δικαστήριο αναιρεί την υπ' αριθμ. 4081/2008 απόφαση του Εφετείου Αθηνών. Παραπέμπει.

Στην προκειμένη περίπτωση, κατόπιν αιτήσεως της αναιρεσείουσας εταιρίας εξεδόθη από τον δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών επί τη βάσει τεσσάρων τιμολογίων- δελτίων αποστολής διαταγή πληρωμής. Με αυτήν υποχρεώθηκε ο καθ' ου και ήδη αναιρεσίβλητος Δήμος να καταβάλει στην αναιρεσείουσα νομιμοτόκως το ποσό των 57.243,22 ευρώ. Ο Δήμος άσκησε ανακοπή κατά της εκτελέσεως. Το Εφετείο δέχθηκε ότι σύμφωνα με το άρθρο 1 Ν. 3068/2002, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 20 Ν.3301/2004, δεν είναι δικαστική απόφαση και δεν εκτελείται κατά του αναιρεσίβλητου Δήμου η εν λόγω διαταγή πληρωμής. Εν συνεχεία, το Εφετείο δέχθηκε κατ'ουσίαν την έφεση του Δήμου, εξαφάνισε την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, με την οποία είχε απορριφθεί η ανακοπή του Δήμου κατά της αναγκαστικής εκτελέσεως, κράτησε την υπόθεση, δίκασε την ανακοπή, την οποία δέχθηκε κατ'ουσίαν και ακύρωσε την επιταγή προς πληρωμή. Σύμφωνα με τη κρίση του ΑΠ, το Εφετείο υπέπεσε στην πλημμέλεια του άρθρου 559αριθ.1 ΚΠολΔ. Ειδικότερα το Εφετείο αφενός δεν εφάρμοσε, ενώ έπρεπε να εφαρμόσει τις διατάξεις των άρθρων 94 και 95 παρ.5 του Συντάγματος, άρθρα 2 παρ.3 και 14 παρ.1 εδ.α' του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και άρθρο 6 παρ. της Ε.Σ.Δ.Α, αφετέρου εφάρμοσε, ενώ δεν έπρεπε να εφαρμόσει ως αντισυνταγματική, την διάταξη του άρθρου 20 Ν.3301/2004 και σύμφωνα με την οποία δεν θεωρούνται δικαστικές αποφάσεις και δεν εκτελούνται και κατά των ΟΤΑ, οι

διαταγές πληρωμής. Και ειδικότερα το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ...Από τις εκτεθείσες συνταγματικές διατάξεις και εκείνες του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ σαφώς συνάγεται ότι, προς επίτευξη του επιδιωκόμενου με αυτές σκοπού της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, επιτρέπεται η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κατά του Δημοσίου, ΟΤΑ και νομικών ν.π.δ.δ., με τις οποίες επιδικάζονται εις βάρος τους χρηματικές απαιτήσεις, στους τίτλους δε αυτούς συμπεριλαμβάνονται και οι κατά τα άρθρα 627 επ. ΚΠολΔ διαταγές πληρωμής, οι οποίες ναι μεν εκδίδονται από δικαστή, χωρίς προηγουμένως να ακουστεί και να αναπτύξει τις απόψεις του ο καθού, μετά από εξέταση της συνδρομής των κατά νόμο προϋποθέσεων για την έκδοσή τους και όχι από συγκροτημένο δικαστήριο, πλην όμως εξομοιώνονται λειτουργικώς με τις δικαστικές αποφάσεις, διότι αφ' ενός μεν επιλύουν διαφορές, εφ' ετέρου δε, ανταποκρίνονται στα βασικά λειτουργικά γνωρίσματα της προβλεπόμενης από το άρθρο 20 του Συντάγματος δικαστικής προστασίας, δεδομένου ότι παρέχεται η δυνατότητα στον καθού να ασκήσει ανακοπή και να προβάλει τους ισχυρισμούς του, τόσο ως προς τη μη συνδρομή των προϋποθέσεων έκδοσης της διαταγής πληρωμής όσο και ως προς την απαίτηση. Παρέπεται, ότι η άνω νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 20 ν. 3301/2004, κατά την οποία δεν εκτελούνται οι αναφερόμενοι σ' αυτή εκτελεστοί τίτλοι, μεταξύ των οποίων και οι διαταγές πληρωμής, αντίκειται στις ειρημένες διατάξεις του Συντάγματος και των Διεθνών Συμφώνων και ως εκ τούτου είναι δυνατή, η από τον αρμόδιο πολιτικό δικαστή (ειρηνοδίκη ή δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου) έκδοση διαταγής πληρωμής, συντρεχουσών των προς τούτο προϋποθέσεων εις βάρος του Δημοσίου, ΟΤΑ και ν.π.δ.δ., και αν ακόμη η υποκείμενη σχέση, από την οποία απορρέει η χρηματική απαίτηση προς πληρωμή της οποίας ζητείται η έκδοση διαταγής πληρωμής, υπάγεται στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων (Α.Π. 2347/2009). Επομένως ο σχετικός λόγος αναίρεσης είναι βάσιμος.

ΑΠ 369/2014 - Έκδοση διαταγής πληρωμής σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου. Ορθή η κρίση του Εφετείου περί αντισυνταγματικότητας της προβλεπόμενης από τη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 2 ν. 3068/2002 απαγόρευσης εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου των διαταγών πληρωμής. Η απαγόρευση εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου των αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων πριν αυτές καταστούν αμετάκλητες κατ'

άρθρο 19 παρ.1-2 ν. 1715/1951 δεν παρακωλύει την έκδοση διαταγής πληρωμής σε βάρος του τελευταίου με βάση τελεσίδικη (και όχι αμετάκλητη) αναγνωριστική απόφαση διοικητικού δικαστηρίου, αφού ο τιθέμενος μ' αυτήν περιορισμός αφορά την εκτελεστικότητα των εν λόγω αποφάσεων και όχι το δεδικασμένο που απορρέει απ' αυτές. Απόρριψη αναίρεσης κατά της τελεσίδικης απόφασης ΕφΑθ 2836/2012.

Σύμφωνα με την κρίση του ΑΠ, ο διάδικος που πέτυχε να εκδοθεί υπέρ αυτού τελεσίδικως αναγνωριστική απόφαση διοικητικού δικαστηρίου κατά του Δημοσίου μπορεί, προκειμένου να αποκτήσει και σχετικό εκτελεστό τίτλο, να ζητήσει από τον δικαστή του αρμόδιου πολιτικού δικαστηρίου να εκδοθεί διαταγή πληρωμής με βάση την εν λόγω απόφαση. Στην περίπτωση αυτή η έκδοση διαταγής πληρωμής δεν εμποδίζεται από το γεγονός ότι η τελεσίδικη απόφαση του διοικητικού δικαστηρίου δεν έχει καταστεί αμετάκλητη διότι η ενέργεια αυτή ανάγεται στις έννομες συνέπειες του δεδικασμένου της αναγνωριστικής αποφάσεως και όχι στην εκτελεστικότητα στην οποία αναφέρονται οι διατάξεις του Ν 1715/1951 και τη οποία εξ ορισμού στερούνται οι αναγνωριστικές αποφάσεις.

Η απόφαση αυτή του ΑΠ ενίσχυσε την κρατούσα άποψη ότι είναι δυνατή η από τον αρμόδιο πολιτικό δικαστή έκδοση διαταγής πληρωμής, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις, σε βάρος του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των ΝΠΔΔ και αν ακόμη η υποκείμενη σχέση, από την οποία απορρέει η προς πληρωμή χρηματική απαίτηση, υπάγεται στην δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, όπως επί δημοσίων εν γένει συμβάσεων.

Αντίθετη Νομολογία

ΑΠ 1264/2011

Συγκεκριμένα κατόπιν αιτήσεως της αναιρεσείουσας Ανώνυμης Τεχνικής Εταιρείας που εδρεύει στον Αλίμα, εκδόθηκε διαταγή πληρωμής για απαίτηση από σύμβαση δημοσίου έργου. Ο αναιρεσίβλητος, ν.π.δ.δ που εδρεύει στην Άρτα, άσκησε ανακοπή στο Μονομελές Πρωτοδικείο της Άρτας και στη συνέχεια εκδόθηκαν: η 64/2005 οριστική απόφαση του ιδίου Δικαστηρίου και η 242/2007 του Εφετείου Ιωαννίνων. Η αναιρεσείουσα ασκεί αναίρεση με την από 10-3-2008 αίτησή του.

Σύμφωνα με την κρίση του ΑΠ, το Σύνταγμα με τα άρθρα 93 και 94, οργανώνει την απονομή της δικαιοσύνης με την λειτουργία δικαιοδοτικών οργάνων αντίστοιχων προς τη φύση των αναφερόμενων δικαστικών διαφορών, ως ιδιωτικών ή διοικητικών.

Ενόψει των χωριστών δικαιοδοσιών, ο έλεγχος των αποφάσεων και λοιπών διαδικαστικών πράξεων ενεργείται υποχρεωτικά από όργανα που ανήκουν στον ίδιο δικαιοδοτικό κλάδο, υπό την επιφύλαξη ότι δεν πρόκειται για πράξεις που συνιστούν άσκηση αρμοδιότητας διοικητικής φύσεως. Επομένως ο έλεγχος της ορθότητας της απόφασης της πολιτικής δικαιοσύνης που δέχθηκε την αίτηση έκδοσης διαταγής πληρωμής για απαίτηση από σύμβαση έργου ανήκει, δεδομένου ότι η έκδοση διαταγής πληρωμής κατά τα 624 και 634 ΚΠολΔ εντάσσεται στην άσκηση δικαστικής και όχι διοικητικής αρμοδιότητας, αποκλειστικά στα πολιτικά δικαστήρια. Όμως σε σχέση με την αρμοδιότητα έκδοσης της απόφασης αυτής, σημειώνεται ότι κατά την διαδικασία έκδοσης διαταγής πληρωμής, έχει εφαρμογή το άρθρο 1 του ΚΠολΔ, το οποίο καθορίζει τις διαφορές που υπάγονται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων και το οποίο συγκεκριμένα προβλέπει ότι πρόκειται αποκλειστικά για τις διαφορές του ιδιωτικού δικαίου που ο νόμος δεν έχει υπαγάγει σε άλλα δικαστήρια και για τις υποθέσεις της εκούσιας δικαιοδοσίας και δημοσίου δικαίου που ο νόμος έχει υπαγάγει σε αυτά. Επομένως μεταξύ των νομίμων προϋποθέσεων για την έκδοση διαταγής πληρωμής είναι να πρόκειται για απαίτηση η οποία προέρχεται από διαφορά που υπάγεται στην δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων, όπως είναι οι απαιτήσεις που προέρχονται από διαφορές ιδιωτικού δικαίου και συνεπώς λόγω ελλείψεως της νομίμου αυτής προϋποθέσεως δεν είναι δυνατή η έκδοση διαταγής πληρωμής για απαίτηση η οποία προέρχεται από διαφορά δημοσίου δικαίου, όπως είναι οι διαφορές από διοικητικές συμβάσεις, μεταξύ των οποίων και οι συμβάσεις εκτελέσεων έργων για λογαριασμό των ΟΤΑ, καθόσον αυτές έχουν υπαχθεί στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, τα οποία δεν γνωρίζουν το θεσμό της εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Πρέπει να επισημανθεί ότι ο δικαιούχος της απαίτησης δεν στερείται των νομίμων δικαιωμάτων του αφού μπορεί να επιδιώξει την πλήρη και αποτελεσματική ικανοποίησή του μέσω της προσφυγής στα διοικητικά δικαστήρια με τα προβλεπόμενα ένδικα βοηθήματα τα οποία είναι και προσαρμοσμένα στις ιδιομορφίες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των διοικητικών διαφορών.

Συμπερασματικά, κατά την κρίση του ΑΠ, δεν μπορεί να ζητηθεί έκδοση διαταγής πληρωμής επί απαιτήσεων που προέρχονται από διαφορά που υπάγεται στην αρμοδιότητα των διοικητικών δικαστηρίων, όπως είναι οι διαφορές από διοικητικές συμβάσεις, μεταξύ των οποίων και οι συμβάσεις εκτελέσεων έργων για

λογαριασμό των ΟΤΑ, κι αν εκδοθεί διαταγή πληρωμής παρά την έλλειψη της ανωτέρω εκτεθείσας νομίμου προϋποθέσεως, αυτή ακυρώνεται μετά από ανακοπή του καθ'ού η εν λόγω διαταγή πληρωμής.

Έτσι και η νομολογία με πλήθος αποφάσεων επέλυσε τελικώς το ζήτημα και έκριναν ανεφάρμοστη την διάταξη του άρθρου 20 του ν. 3301/2004, που προστέθηκε στο άρθρο 1 του Ν.3068/2002 (τελευταίο εδάφιο) και όριζε ότι «...δεν είναι δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του νόμου αυτού και δεν εκτελούνται κατά του Δημοσίου κλπ. οι εκτελεστοί τίτλοι που αναφέρονται στις περιπτώσεις των εδαφίων γ' έως ζ' της παρ. 2 του άρθρου 904 ΚΠολΔ., (μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται στην περίπτωση του εδαφίου ε' της διατάξεως αυτής και οι κατά τα άρθρα 623 επ. του ίδιου Κώδικα εκδιδόμενες από τον αρμόδιο δικαστή διαταγές πληρωμής), πλην των αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων, που έχουν κηρυχθεί εκτελεστές στη χώρα.», ως αντίθετη στο άρθρο 20 παρ.1 του Συντάγματος, το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, αλλά και το άρθρο 6 § 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), διατάξεις νομοθετικής και υπερνομοθετικής ισχύος, που κατοχυρώνουν το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, με την έννοια όχι μόνο της ελεύθερης πρόσβασης σε Δικαστήριο, αλλά και της πραγματικής ικανοποίησης του δικαιώματος που επιδικάσθηκε από αυτό, δηλαδή το δικαίωμα της αναγκαστικής εκτέλεσης, (βλ. ΟΛΑΠ 21/2001 ΕΛΔ. 43.83 και ΝΟΜΟΣ) για τη διασφάλιση του οποίου είναι αναγκαίο στους εκτελεστούς τίτλους, που μπορούν να εκτελεσθούν κατά του Δημοσίου, των ΟΤΑ και των ΝΠΔΔ, να συμπεριληφθούν και οι διαταγές πληρωμής. Ως δικαιολογητικός λόγος μάλιστα της ως άνω άποψης παρουσιάζεται η προσομοίωση αυτών λειτουργικά με δικαστικές αποφάσεις, καθόσον αφενός επιλύουν διαφορές και αφετέρου ανταποκρίνονται στα βασικά γνωρίσματα της δικαστικής προστασίας, ενόψει της παρεχόμενης στον καθ'ού δυνατότητας να προβάλει με ανακοπή τους ισχυρισμούς του, τόσο ως προς τη συνδρομή των όρων εκδόσεως της διαταγής, όσο και ως προς την ουσία της κατ' αυτού απαίτησης του αντιδίκου του. Η προσομοίωση αυτή είναι μάλιστα σχεδόν απόλυτη, όταν η διαταγή πληρωμής έχει εκδοθεί με βάση τελεσίδικη δικαστική απόφαση αναγνωριστικού χαρακτήρα, η οποία δεσμεύει με το δεδικασμένο της ως προς την ύπαρξη της ουσιαστικής απαίτησης, έτσι ώστε το δικαστήριο της ανακοπής μπορεί πλέον να εξετάσει μόνο τη συνδρομή ή μη των

τυπικών προϋποθέσεων για την έκδοση της διαταγής πληρωμής.

Οι ανωτέρω δικαστικές αποφάσεις μαρτυρούν ότι η παντοδυναμία του κοινού νομοθέτη δεν υφίσταται στην πραγματικότητα, αφού, ορισμένες φορές, οι απόπειρες του κοινού νομοθέτη να φαλκιδεύσει ουσιαστικές πτυχές του θεμελιώδους δικαιώματος δικαστικής προστασίας, ιδίως προκειμένου να διαφυλαχθούν τα κακώς εννοούμενα συμφέροντα του Δημοσίου, εξουδετερώνονται πολύ σύντομα χάρη στα άμεσα ανακλαστικά της νομολογίας των Ελληνικών δικαστηρίων, όπως συνέβη με τη διάταξη του άρθρ. 20 ν. 3301/2004⁵⁸.

4.3 Ο θεσμός της διαταγής πληρωμής στη διοικητική δίκη

Έτσι ο νομοθέτης, μετά την πίεση της νομολογίας με τις δικαστικές αποφάσεις Ανωτάτων Δικαστηρίων της χώρας να αναγνωρίζουν αφενός την δυνατότητα έκδοσης Διαταγής Πληρωμής σε βάρος του Δημοσίου με αναλογική εφαρμογή των προβλεπόμενων στον ΚΠολΔ διατάξεων, αλλά και την κρίση αφετέρου περί της αντισυνταγματικότητας της διάταξης του αρθ. 20 του Ν. 3301/ 2004, δυνάμει της οποίας *δεν είναι δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του παρόντος και δεν εκτελούνται οι εκτελεστοί τίτλοι που αναφέρονται στις περιπτώσεις των εδαφίων γ' -ζ' της παρ. 2 του άρθρου 904 Κ.Πολ.Δ.....* μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η *διαταγή πληρωμής*, υιοθέτησε επιτέλους με την εισαγωγή του Ν.4329/2015, την πρακτική έκδοσης διαταγής πληρωμής σε βάρος των ΟΤΑ και του Δημοσίου με συγκεκριμένες προϋποθέσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα και με την αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου. Η νομοθετική λοιπόν ρητή κατοχύρωση της δυνατότητας των ιδιωτών που έχουν συναλλαχθεί με το δημόσιο ή τους ΟΤΑ να μπορούν να προβούν στην έκδοση διαταγής πληρωμής σε βάρος του Δήμου ή των ΟΤΑ ή του Δημοσίου και συνακόλουθα να προβαίνουν σε δεσμεύσεις τραπεζικών λογαριασμών και λοιπών κινητών και ακινήτων τους, τους απάλλαξε πραγματικά από την προσπάθεια απόδειξης ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων ότι υφίσταται δυνατότητα έκδοσης Δ.Π. σε βάρος του δημοσίου. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο παρελθόν, πριν την εισαγωγή του Ν.4329/2015, οι ιδιώτες που είχαν απαιτήσεις από τιμολόγια κατά του δημοσίου, είχαν τη δυνατότητα να προσφύγουν στα πολιτικά δικαστήρια με τακτικές αγωγές από τιμολόγια, διαδικασία που μέχρι την εξάντληση των ενδίκων μέσων τους

⁵⁸Αναστάσιος Ε. Ταμαμίδης Δ.Ν. Δικηγόρος, Αρμ. 2006

εξαντλούσε και τους ίδιους οικονομικά και ηθικά, ενώ στη συνέχεια ξεκίνησαν να εκδίδονται διαταγές πληρωμής από τον αρμόδιο πολιτικό δικαστή (ειρηνοδίκη ή δικαστή του μονομελούς πρωτοδικείου) σε βάρος του Δημοσίου, Ο.Τ.Α. ή Ν.Π.Δ.Δ, ακόμη και όταν η υποκείμενη σχέση, από την οποία απέρρευε η χρηματική απαίτηση προς πληρωμή, υπαγόταν στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, όπως επί διαφοράς από σύμβαση δημόσιου έργου. Έως ότου με αποφάσεις Ανωτάτων Δικαστηρίων κρίθηκε ότι η εν λόγω διαδικασία ανήκει αποκλειστικά και μόνο στα διοικητικά δικαστήρια, τα οποία οφείλουν να εφαρμόζουν αναλογικά τις διατάξεις του ΚΠολΔ.

Με την παρ. Ζ του άρθρου πρώτου του ν. 4152/2013 «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των νόμων 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013» (Α'107) προσαρμόστηκε η εθνική νομοθεσία στην Οδηγία 2011/7/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Φεβρουαρίου 2011 «για την καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές» (ΕΕL 48) που εκδόθηκε με σκοπό να αντιμετωπιστούν οι καθυστερήσεις πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η απρόσκοπτη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και να ενισχυθεί με τον τρόπο αυτό η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των μικρών και μεσαίων. Ειδικότερα, με την παρ. 1 της υποπαρ. Ζ. 10 της ως άνω παρ. Ζ (άρθρο 10 της Οδηγίας) ορίζεται ότι *«Οι αγωγές ή αιτήσεις ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής που αφορούν μη αμφισβητούμενες απαιτήσεις, οι οποίες εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας παραγράφου, δικάζονται κατ' εξαίρεση, ανεξαρτήτως του ύψους της οφειλής, στη συντομότερη, κατά το δυνατόν, δικάσιμο. Ο εκτελεστός τίτλος επί των αγωγών ή αιτήσεων αυτών εκδίδεται σε 90 ημέρες από την κατάθεσή τους. Στο ανωτέρω χρονικό διάστημα δεν περιλαμβάνονται οι προθεσμίες κοινοποίησης ή επίδοσης εγγράφων ή οι καθυστερήσεις για τις οποίες ευθύνεται ο πιστωτής»*.

Ως εκ τούτου, με τις διατάξεις αυτές προβλέπεται η υποχρέωση της διασφάλισης της δυνατότητας έκδοσης εκτελεστού τίτλου επί αγωγών ή αιτήσεων για τις μη αμφισβητούμενες απαιτήσεις, που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής τους, εντός της ως άνω σύντομης προθεσμίας. Κατόπιν αυτού, ανέκυψε η ανάγκη ρύθμισης του διαδικαστικού πλαισίου για την ταχεία και πάντως εντός του ως άνω χρονικού ορίου έκδοση εκτελεστού τίτλου επί αγωγών ή αιτήσεων για μη αμφισβητούμενες απαιτήσεις, που απορρέουν από διοικητική σύμβαση, η οποία έχει συναφθεί στο

πλαίσιο των διεπόμενων από την ως άνω Οδηγία εμπορικών συναλλαγών. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι για τις απαιτήσεις αυτές δεν προβλέπεται αντίστοιχη διαδικασία στην εσωτερική έννομη τάξη, ενώ, αντίθετα, για τις αντίστοιχες απαιτήσεις από εμπορικές συναλλαγές που διέπονται από το ιδιωτικό δίκαιο μπορεί να εφαρμοστεί η προβλεπόμενη στον ΚΠολΔ (άρθρα 623 επ.) ειδική διαδικασία για την έκδοση διαταγής πληρωμής.

Ότι σε συμμόρφωση μάλιστα με την ανωτέρω Οδηγία, με το άρθρο πρώτο υποπαρ. Γ6 της παρ. Γ του ν. 4254/2014 (Α'85) ορίστηκε ότι όσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές, κατά την έννοια της υποπαρ. Ζ3 του άρθρου πρώτου του ν.4152/2013, του Δημοσίου, των ΟΤΑ, ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ του ευρύτερου τομέα που ανήκουν εξ ολοκλήρου στο Δημόσιο, δεν εφαρμόζεται η διάταξη του τρίτου εδαφίου του άρθρου 1 του ν. 3068/2002 (Α'274), όπως προστέθηκε με το άρθρο 20 του ν. 3301/2004 (Α'263) και συμπληρώθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 4Ε του ν.3388/2005 (Α'225), περί απαγόρευσης εκτέλεσης, σε βάρος των εν λόγω φορέων, των εκεί αναφερόμενων εκτελεστών τίτλων των περιπτώσεων των εδαφίων γ'-ζ' της παρ. 2 του άρθρου 904 Κ.Πολ.Δ., μεταξύ των οποίων και της διαταγής πληρωμής.

Ενόψει των ανωτέρω με το Ν.4329/2015 προστέθηκε τρίτο τμήμα στον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, μετά το άρθρο 272 με τα άρθρα 272Α, 272Β κοκ, και προβλέφθηκε η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής με συγκεκριμένο πεδίο εφαρμογής, ειδικά για μη αμφισβητούμενες χρηματικές αξιώσεις που πηγάζουν από διοικητική σύμβαση συναφθείσα στο πλαίσιο εμπορικής συναλλαγής, που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παρ. Ζ του άρθρου πρώτου του ν. 4152/2013.Στα άρθρα αυτά ορίζονται οι προϋποθέσεις έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, η καθ' ύλην και κατά τόπο αρμοδιότητα, η απαιτούμενη προδικασία, το περιεχόμενο της αίτησης, οι απαραίτητες κοινοποιήσεις καθώς και η δυνατότητα άσκησης ανακοπής κατά αυτής.

Βέβαια, όπως αναφέρει η Δ.Ν. και Εφέτης Δ.Δ., Κ.Καλλικάκη, μέχρι στιγμής «..παρατηρείται απροθυμία των δικαιούχων να προσφύγουν στη συγκεκριμένη διαδικασία προς ικανοποίηση των αξιώσεών τους. Η απροθυμία αυτή δικαιολογείται βέβαια ως ένα βαθμό από το μικρό σχετικά χρονικό διάστημα εφαρμογής του θεσμού, την έλλειψη σχετικής νομολογίας και τη μη διαμόρφωση συγκεκριμένης πρακτικής εκ

μέρους της Διοίκησης (ως προς τον τρόπο άμυνας, την άσκηση ανακοπών κλπ.)»⁵⁹. Εκτός τούτου, ένας άλλος βασικός λόγος της μειωμένης κατάθεσης σχετικών αιτήσεων είναι οι αυστηρές νομοθετικές προϋποθέσεις, όπως η μη αμφισβήτηση της αξίωσης, αλλά και η προϋπόθεση της θετικής έκβασης του προληπτικού ελέγχου.

Ένα άλλο σημαντικό μειονέκτημα της διαδικασίας έκδοσης διαταγής πληρωμής αποτελεί η υποχρεωτική – επί ποινή απαραδέκτου – καταβολή τέλους δικαστικού ενσήμου. Ο ενδιαφερόμενος διατρέχει τον κίνδυνο να απωλέσει ακόμη και μεγάλα ποσά, επί διαφορών με μεγάλο χρηματικό αντικείμενο, σε περίπτωση που η αίτησή του απορριφθεί για οποιοδήποτε ουσιαστικό λόγο ή σε περίπτωση που η εκδοθείσα διαταγή πληρωμής ακυρωθεί μετά από άσκηση ανακοπής, κάτι το οποίο δεν ισχύει στην τακτική διαδικασία. Ωστόσο δεν μπορεί να παραβλεφθεί η σημασία του θεσμού της διαταγής πληρωμής στη διοικητική δίκη, που νομοθετήθηκε ρητά μετά από «αγώνες» της επιστήμης και της νομολογίας και μετά από βασανιστικά αργούς ρυθμούς. Ωστόσο αυτό που ίσως θα πρέπει να αναλογιστούμε είναι η τροποποίηση του εν λόγω νομοθετικού πλαισίου με βάση τα δεδομένα της ουσιαστικής αποτίμησης των νέων διατάξεων.

Κεφ. 5^ο Το ζήτημα της δικονομικής ωριμότητας της απόφασης

5.1 Το ζήτημα της δικονομικής ωριμότητας της απόφασης

Όπως προαναφέρθηκε οι σχετικές με την εκτέλεση σε βάρος του δημοσίου, συνταγματικές διατάξεις, όσο και αυτή του Ν. 3068/2002 δεν αναφέρουν τίποτε σχετικά με το βαθμό «δικανικής ωριμότητας» που πρέπει να φέρει η δικαστική απόφαση, ώστε να επιτρέπεται η εκτέλεσή της. Αντιθέτως μνημονεύεται ότι η έννοια της δικαστικής απόφασης προς την οποία υποχρεούνται σε συμμόρφωση το Δημόσιο, οι Ο.Τ.Α., τα λοιπά Ν.Π.Δ.Δ. καθώς και τα Ν.Π.Ι.Δ. του ευρύτερου δημόσιου τομέα, τα οποία ανήκουν εξ ολοκλήρου στο Δημόσιο περιλαμβάνει όλες τις «αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει». Ως εκ τούτου εναπόκειται στην επιστήμη και τη νομολογία να διερευνήσει την διατήρηση ή μη σε ισχύ των εν λόγω διατάξεων, που

⁵⁹ Καλλικακή Κ. Μελέτη «Η Διαταγή Πληρωμής στη διοικητική δίκη – Μία πρώτη αποτίμηση», σελ. 167

εισάγουν δικονομικό προνόμιο υπέρ του δημοσίου, τα οποία σε κάθε περίπτωση δεν συμβιβάζονται με την αρχή της ισότητας των διαδίκων.

Η διάταξη του άρθρου 19 Ν. 1715/1951, το οποίο διατηρήθηκε σε ισχύ με το άρθρο 52 αρ. 18 ΕισΝΠολΔ και συμπληρώθηκε με το άρθρο 41 αρ. 11 του ν. 2065/1952, αναφερόμενο στην εκτέλεση των τελεσίδικων δικαστικών αποφάσεων, που επιδικάζουν χρηματικές απαιτήσεις έναντι του Ελληνικού Δημοσίου, ορίζει, ότι: «Η προθεσμία και η άσκηση αναιρέσεως του Δημοσίου... κατά τελεσίδικων δικαστικών αποφάσεων, αναστέλλει την εκτέλεση της απόφασεως και καθ' ος περιπτώσεις θα επιτρέπεται αυτή...», απαιτώντας κατ' αυτό τον τρόπο το αμετάκλητο των αποφάσεων, προκειμένου να επιχειρηθεί αναγκαστική εκτέλεση.

Μετά τη θέση σε ισχύ του άρθ. 199 ΚΔΔ, ορίζεται ότι: «1. Οι τελεσίδικες, οι ανέκκλητες και οι προσωρινώς εκτελεστές καταψηφιστικές αποφάσεις, οι οποίες εκδίδονται για διαφορές που άγονται προς επίλυση με την άσκηση αγωγής, αποτελούν τίτλο εκτελεστό κατά το άρθρο 904 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Επιπλέον εκ της διάταξης του άρθρου 20 του νόμου 3301/2004 (ΦΕΚ Α' 263/23.12.2004), που ορίζει ότι «... δεν εκτελούνται οι τίτλοι που αναφέρονται στις περιπτώσεις των εδαφίων γ'-ζ' της παραγράφου 2 του άρθρου 904 ΚΠολΔ...» συνάγεται εξ' αντιδιαστολής ότι στον εκτελεστικό του άρθρου 94, παρ. 4, εδ. γ' του Συντάγματος νόμο 3068/2002 προϋπάρχει σιωπηρή παραπομπή στο άρθρο 904 ΚΠολΔ, και δη ότι στην έννοια του όρου «δικαστικές αποφάσεις» της ως άνω συνταγματικής διατάξεως, που εκτελούνται και κατά του Ελληνικού Δημοσίου, των ΟΤΑ και των νπδδ, εντάσσονται οι εκτελεστοί τίτλοι, που δεν εθίγησαν από το άρθρο 20 του ν. 3301, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι «τελεσίδικες» δικαστικές αποφάσεις.

Οι ανωτέρω διατάξεις είναι αντιφατικές μεταξύ τους, καθώς αφενός η διάταξη του άρθρου 19 του Ν. 1715/1951, απαιτεί το αμετάκλητο, ενώ η διάταξη του άρθρου 20 του ν. 3301/ 2004, περιορίζεται στην τελεσιδικία.

Με βάση τα προεκτεθέντα ωστόσο θα μπορούσε να ειπωθεί ότι, η συνταγματική διάταξη του άρθρου 94, παρ. 4, εδ. γ', σύμφωνα με την ανωτέρω ερμηνευτική εκδοχή, που αναφέρεται στην εκτέλεση «τελεσίδικων δικαστικών αποφάσεων», (άρθρο 904, παρ. 2, εδ. α' ΚΠολΔ), υπερισχύει της διάταξης του άρθρου 19 του ν. 1715/1951, τόσο

ως μεταγενέστερη διάταξη αλλά κυρίως ως ανώτερης ισχύος λόγω της συνταγματικής της φύσης.

Το εκτελεστό των οριστικών τελεσίδικων αποφάσεων καθιερώνεται και για τις αποφάσεις του ΕΣ κατ'άρθ. 61 του Οργανισμού του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Μάλιστα η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 19^{ης} Μαρτίου 2003 αποτύπωσε διεξοδικά τους λόγους για τους οποίους οι προϊσχύουσες διατάξεις (αρ. 19 Ν. 1715/1951 αλλά και αρ. 15 Ν.2521/1997), που δημιουργούσαν παρέκκλιση από τον κανόνα περί εκτελεστότητας των τελεσίδικων καταψηφιστικών δικαστικών αποφάσεων, είχαν καταστεί ανίσχυρες με το κάτωθι αιτιολογικό. Και ειδικότερα στην εισήγηση του Αντιπροέδρου Ευστάθιου Ροντογιάννη, την οποία δέχθηκε ομόφωνα η Ολομέλεια, διατυπώθηκαν οι εξής σκέψειςΚαι ναι μεν με το άρθρο 52 αριθμ. 18 του Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ. διατηρήθηκε σε ισχύ η διάταξη του άρθρου 19 του Α.Ν. 1715//1951, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 41 παρ. 11 του Ν. 2065/1992, η οποία ορίζει ότι : «1. Η ασκηθείσα υπό του Δημοσίου αίτησις αναιρέσεως κατά τελεσιδικού δικαστικής αποφάσεως, ως και η προς άσκησιν τοιαύτης προθεσμία, αναστέλλει την κατά των νομικών τούτων προσώπων εκτέλεσιν της αποφάσεως και καθ' ας έτι περιπτώσεις θα επετρέπετο αύτη. 2. Η εκτέλεση αποφάσεων διοικητικών δικαστηρίων επί διοικητικών διαφορών ουσίας κατά των νομικών αυτών προσώπων αναστέλλεται μέχρις ότου καταστούν αμετάκλητες». Ενώ περαιτέρω αντιστοίχου περιεχομένου είναι και η, αναφερόμενη σε αποφάσεις και πράξεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Ε.Σ), διάταξη του άρθρου 15 του Ν. 2521/1997, σύμφωνα με την οποία «Η άσκηση έφεσης ή αναίρεσης κατά των πράξεων ή αποφάσεων των κλιμακίων και των τμημάτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αντίστοιχα, καθώς και η προθεσμία για την άσκηση αυτών αναστέλλουν την εκτέλεση τούτων κατά του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α και των άλλων ν.π.δ.δ.». Με τις διατάξεις όμως αυτές, εισάγεται μη δικαιολογούμενη παρέκκλιση από τον γενικό δικονομικό κανόνα του εκτελεστού των τελεσίδικων δικαστικών αποφάσεων (που επιδικάζουν χρηματικές παροχές), μετατίθεται ο χρόνος εκτέλεσεως αυτών και καθιερώνεται το εκτελεστό μόνο των αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων και του Ε.Σ., κατά διαφοροποίηση από τα κρατούντα για τις καταψηφιστικές αποφάσεις των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, οι οποίες, κατά την αναφερθείσα νεώτερη διάταξη του άρθρου 199 παρ. 1 του Κ.Διοικ.Δ (Ν. 2717/1999), είναι εκτελεστές από της τελεσιδικίας τους. Έτσι όμως, καθιερώνεται, ως προς τις αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων και του Ε.Σ, διαφοροποίηση μη στηριζόμενη σε συγκεκριμένα κριτήρια και συνεπώς αδικαιολόγητη διάκριση, λόγω της οποίας το εθνικό δικονομικό σύστημα παρίσταται αντιφατικό και με τον τρόπο αυτό παραβιάζεται η καθιερούμενη με το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της ισότητας του

νόμου έναντι των πολιτών και ως εκ τούτου οι ανωτέρω διατάξεις είναι ανίσχυρες. Παρεκτός όμως αυτού οι ανωτέρω διατάξεις είναι ανίσχυρες και για τους εξής ειδικότερους λόγους:α) Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν, η δυνατότητα εκτέλεσης μιας τελεσίδικης δικαστικής απόφασης αποτελεί μέρος του δικαιώματος της «δίκαιης δίκης», το οποίο προσβάλλεται με τις εν λόγω διατάξεις, που καθιερώνεται ιδιαίτερο δικονομικό προνόμιο του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των άλλων ν.π.δ.δ., έναντι των λοιπών διαδίκων, με αποτέλεσμα το Δημόσιο να έχει τη δυνατότητα να αρνείται την εκτέλεση των δικαστικών αυτών αποφάσεων.....β) Η αναγκαιότητα της συγκεκριμένης ιδιαίτερης μεταχείρισης του Δημοσίου δεν επιβάλλεται από συγκεκριμένους λόγους δημοσίου συμφέροντος, δεδομένου ότι μόνη η επίκληση δημοσιονομικών λόγων και ειδικότερα της ανάγκης τήρησης του κρατικού προϋπολογισμού, που επιβαρύνεται με τις σχετικές δαπάνες για την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που επιδικάζουν χρηματικές απαιτήσεις σε βάρος του Δημοσίου κ.λπ., δεν μπορεί να αποτελέσει επαρκή δικαιολογητικό λόγο για την κατά τους κανόνες της κοινής πείρας, πολυετή αναμονή του νικήσαντος διαδίκου, έως ότου καταστεί αμετάκλητη η σχετική τελεσίδικη δικαστική απόφαση, τη στιγμή που το Δημόσιο έχει τη δυνατότητα εκτέλεσης των υπέρ αυτού εκδοθεισών τελεσίδικων καταψηφιστικών δικαστικών αποφάσεων. γ) Οι τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις διαθέτουν ήδη από τη φύση τους (πρβλ. και τις περί δεδικασμένου διατάξεις των άρθρων 321 επ. Κ.Πολ.Δ.) την απαιτούμενη αυξημένη δικονομική ωριμότητα, ώστε να είναι δυνατή η εκτέλεσή τους, ενώ η ενδεχόμενη αφερευγυότητα του δανειστή του Δημοσίου, δεν αρκεί για να δικαιολογήσει την απαγόρευση εκτέλεσης μιας τελεσίδικης δικαστικής απόφασης κατά του Δημοσίου, αφού, ακόμη και στην περίπτωση που η εκτελεσθείσα τελεσίδικη δικαστική απόφαση αναιρεθεί, το Δημόσιο διαθέτει τα κατά τον Κ.Ε.Δ.Ε. αναγκαστικά μέσα, ώστε να διεκδικήσει την επιστροφή της χρηματικής παροχής που έχει καταβάλει (βλ. και άρθρα 550, 579 παρ. 2, 914 ΚΠολΔ., πρβλ και άρθρο 940 του ίδιου κώδικα). Συνεπεία των ανωτέρω, κατέληξε η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου ότι το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και οι Ο.Τ.Α. υποχρεούνται να συμμορφώνονται στις τελεσίδικες αποφάσεις τόσο των πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων.

Αντίθετη άποψη δεν μπορεί να γίνει δεκτή, καθώς αντίκειται α) στα άρθρ. 4 παρ. 1,20παρ.1, 94 παρ. 4 γ' και 95 παρ. 5 Σ, β) στις υπερνομοθετικής ισχύος, κατ' άρθρο 28Σ, διατάξεις της ΕΣΔΑ και του ΔΣΑΠΔ (άρθρα 14§1 και 2§3γ').

Κατά τη νομολογία μάλιστα του ΕΔΔΑ, ως δικαιώματα αστικής φύσης θεωρούνται μεταξύ άλλων και οι χρηματικές απαιτήσεις κατά του Δημοσίου ή άλλων Ν.Π.Δ.Δ., ενώ ως περιουσία νοούνται όχι μόνο τα εμπράγματα αλλά και τα ενοχικά δικαιώματα. Με βάση την ανωτέρω νομολογία, η Ελλάδα καταδικάστηκε από το

ΕΔΔΑ για άρνηση εκτέλεσης τελεσίδικων αποφάσεων με τις αποφάσεις της 28.3.2000, Γεωργιάδης κατά Ελλάδα, της 12.3.1997 Πασχαλίδης κατά Ελλάδα, της 22.10.1997 Παπαγεωργίου κατά Ελλάδα, της 26.10.1999 Βαρυπάτης κατά Ελλάδα κ.α., γ) στα γενικώς κρατούντα κατά την εκτέλεση των τελεσίδικων καταψηφιστικών αποφάσεων, καθ' όσον με τον τρόπο αυτό θεσπίζεται παρέκκλιση, η οποία αντίκειται στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας (4§1 Σ), χωρίς να συντρέχουν αποχρώντες λόγοι δημοσίου συμφέροντος.

Τα ανωτέρω εναρμονίζονται πλήρως με την εγχώρια και τη διεθνή έννομη τάξη και συγχρόνως αποκαθιστούν και την επιβαλλόμενη αρχή της συνταγματικής ισότητας μεταξύ του Δημοσίου και των ιδιωτών.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, έχει γίνει δεκτό με την **II Τμ ΕΣ1433/2001** απόφαση, ότι για να μπορέσει το Δημόσιο να ικανοποιήσει τις οφειλές του προς τους δανειστές του, λαμβανομένου υπόψη ότι η δομή του είναι γραφειοκρατική και από τη φύση του πολύπλοκη, επιβάλλεται να του δοθεί επαρκής χρόνος, προκειμένου να ανταποκριθεί στις νόμιμες υποχρεώσεις του, οι οποίες δεν μπορεί να ικανοποιηθούν έστω και αν είναι εξοπλισμένες με εκτελεστότητα, εάν ο προϋπολογισμός δεν τις έχει συμπεριλάβει στον κατάλογο των εξόδων του. Έτσι, κρίθηκε ότι υπουργική απόφαση με την οποία καθορίστηκε το ύψος και ο τρόπος εξόφλησης των οφειλόμενων προς τους συνταξιούχους δικαστικούς λειτουργούς και τα μέλη του Ν.Σ.Κ. ποσών, λόγω της αναβάθμισης των αποδοχών των εν ενεργεία συναδέλφων τους - συγκεκριμένα ορίστηκε ότι τα ποσά αυτά θα εξοφληθούν σε εξαμηνιαίες άτοκες δόσεις και σε ομόλογα που προβλέφθηκαν να ολοκληρωθούν μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, ενόψει και της συνολικής επιβάρυνσης του Δημοσίου βρίσκει νόμιμο έρεισμα στις διατάξεις του άρθρου 79 παρ. 4 του Συντάγματος και 9 παρ.1 του Κώδικα Δημοσίου Λογιστικού (Ν.2362/1995).

5.2 Το ζήτημα της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του Δημοσίου

Από την διάταξη του άρθ. 909 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ., που προβλέπει ότι *«προσωρινή εκτέλεση δεν μπορεί να διαταχθεί κατά του Δημοσίου, των δήμων και των κοινοτήτων»*, προκύπτει γενική απαγόρευση εκτέλεσης κατά του Δημοσίου βάσει προσωρινά εκτελεστού τίτλου. Κατά το παρελθόν, όταν δηλαδή νομολογία και θεωρία υποστήριζαν ότι δεν νοείται αναγκαστική εκτέλεση εναντίον του ελληνικού Δημοσίου,

των δήμων και των κοινοτήτων για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων, όπως ρητά όριζε η διάταξη του άρθ. 8 Ν. 2097/1952, η ανωτέρω διάταξη αποκτούσε νόημα μόνο σε περίπτωση εκτέλεσης απόφασης κατά του Δημοσίου για παροχή μη χρηματική (ΚΠολΔ 941 επ.).

Ωστόσο, η συνταγματικότητα της εν λόγω διάταξης αμφισβητήθηκε και μάλιστα με την ίδια ακριβώς θεμελίωση με την οποία αποκρούστηκε και η ισχύς της διατάξεως του άρθρου 8 ν. 2097/1952, με την έννοια δηλαδή της αντίθεσής της στη ρύθμιση της διατάξεως του άρθρου 20 § 1 του Συντάγματος⁶⁰. Έτσι, σημαντική ρωγμή στη μέχρι τότε επικρατούσα άποψη, έφερε η απόφαση του ΜΠρΑθ 3684/1998, η οποία κήρυξε την εκδοθείσα απόφασή του για το σύνολο του επιδικασθέντος ποσού προσωρινώς εκτελεστή κατά του ελληνικού Δημοσίου, «λόγω της εκτάκτου φύσεως της επιδικασθείσας αποζημιώσεως και της θέσης των δικαιούχων αυτής εναγόντων σε ανεργία», με επίκληση της διατάξεως του άρθρου 2 § 3 γ' του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, με το οποίο τα συμβαλλόμενα κράτη ανέλαβαν την υποχρέωση να «εγγυώνται την εκτέλεση, από τις αρμόδιες αρχές, κάθε απόφασης που θα έχει κάνει δεκτή τη σχετική προσφυγή», στο διατακτικό της οποίας όριζε να καταβληθεί άμεσα στους ενάγοντες – εργαζόμενους της Πειραιϊκής – Πατραϊκής, οι οποίοι απασχολούνταν με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου αόριστου χρόνου, αποζημίωση απόλυσης⁶¹. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και η απόφαση ΜονΠρωτΗλείας 221/1998, που κήρυξε την απόφασή του προσωρινά εκτελεστή με τη σκέψη, ότι «συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι οι οποίοι επιβάλλουν την προσωρινή εκτελεστότητα και ότι η επιβράδυνση της εκτέλεσης είναι δυνατόν να επιφέρει σημαντική ζημία στον ενάγοντα», στο διατακτικό της οποίας όριζε να καταβληθεί το χρηματικό ποσό ως αμοιβή στον ενάγοντα δικηγόρο για δικαστικές ενέργειες που ενήργησε στο πλαίσιο προφορικής εντολής που του έδωσε η Δημόσια Επιχείρηση Ανέγερση Νοσοκομειακών Μονάδων (ΔΕΠΑΝΟΜ)⁶².

Με το θεσμό της προσωρινής εκτελεστότητας επιδιώκεται, κατ' αρχάς, η ταχύτερη ικανοποίηση του δανειστή. Δικαιολογητική βάση της, αποτελεί η αναμφισβήτητη ζημία του δανειστή σε περίπτωση επιβράδυνσης της εκτέλεσης αλλά και η υπερπήδηση του χρόνου, ο οποίος απαιτείται να διαρρεύσει μέχρι τη

⁶⁰ Σ. Σταματόπουλος, «Η προσωρινή εκτελεστότητα εναντίον του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006

⁶¹ Σ. Σταματόπουλος, «Η προσωρινή εκτελεστότητα εναντίον του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006

⁶² Σ. Σταματόπουλος, «Η προσωρινή εκτελεστότητα εναντίον του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006

δημιουργία δυνατότητας έναρξης της εκτέλεσης, δηλαδή κατά κανόνα μέχρι την επέλευση της τελεσιδικίας της απόφασης⁶³. Τούτο συμβαίνει ιδίως σε όσες περιπτώσεις η μη παροχή δυνατότητας προσωρινής εκτέλεσης μπορεί να επιφέρει ανεπανόρθωτη ή έστω δυσχερώς επανορθώσιμη βλάβη στον αντίδικο του δημοσίου ή των Ο.Τ.Α.. Βέβαια, για την κήρυξη ενός τίτλου ως προσωρινά εκτελεστού, προαπαιτείται η διαφαινόμενη βασιμότητα της επίδικης απαίτησης και το κατεπείγον της συγκεκριμένης περίπτωσης, όπως π.χ. σε αξιώσεις ανεπίδεκτες αναβολής. Τα ανωτέρω αποτυπώνονται στη διάταξη του άρθρου 908 § 1 εδάφ. α' ΚΠολΔ, κατά την οποία «το δικαστήριο μπορεί να κηρύξει προσωρινά εκτελεστή την απόφαση ολικά ή εν μέρει σε κάθε περίπτωση που κρίνει πως συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι γι' αυτό ή ότι η καθυστέρηση στην εκτέλεση μπορεί να προκαλέσει σημαντική ζημία στο διάδικο που νίκησε». Κατ' άλλη άποψη η προσωρινή εκτελεστότητα κατά του δημοσίου προϋποθέτει αφενός την εκτίμηση πόσο ψηλά βρίσκεται στην «αξιολογική κλίμακα του νομοθέτη» το κρινόμενο δικαίωμα του αντιδίκου τους και αφετέρου την κρίση ότι θα αργήσει η έκδοση τελεσίδικης απόφασης, δεδομένου ότι για να αποτελέσει εκτελεστό τίτλο μια δικαστική απόφαση πρέπει, κατά κανόνα, να είναι αυξημένης ωριμότητας. Οι προαναφερόμενες ωστόσο αξιολογικές εκτιμήσεις και πιθανολογήσεις μελλοντικών γεγονότων ενέχουν εκ των πραγμάτων αρκετή δόση σχετικότητας και ρευστότητας.

Στην περίπτωση της αναγκαστικής εκτελέσεως κατά του ελληνικού Δημοσίου και των λοιπών νομικών προσώπων, ως δικαιολογητικός λόγος της απαγορεύσεως κηρύξεως της απόφασης ως προσωρινά εκτελεστής προβλήθηκε η αποφυγή επιβάρυνσης του δημοσίου και των λοιπών νομικών προσώπων με την εκτέλεση αποφάσεων που δεν παράγουν ακόμα δεδικασμένο, δεδομένου ότι το κράτος έχει να ασχοληθεί με πάρα πολλά και δύσκολα προβλήματα μεγαλύτερης σημασίας από εκείνη που έχει η πρόωγη εκτέλεση αποφάσεων κάποιων δανειστών του ελληνικού Δημοσίου. Άλλωστε, το Δημόσιο είναι φερέγγυο και η αναμονή για το δανειστή του Δημοσίου της επελεύσεως του δεδικασμένου είναι μικρή θυσία. Υφίσταται μάλιστα ο κίνδυνος της εκτελέσεως εσφαλμένων αποφάσεων, και συνακόλουθα ο κίνδυνος της αφερεγγυότητας του δανειστή, με αποτέλεσμα το Δημόσιο να μην δύναται να

⁶³ Σ. Σταματόπουλος, «Η προσωρινή εκτελεστότητα εναντίον του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006

αναζητήσει αυτό που ήδη κατέβαλε μετά την εξαφάνιση ή τη μεταρρύθμιση της απόφασης.

Οι ανωτέρω όμως ισχυρισμοί δεν ευσταθούν, καθώς οι σχετικοί προβληματισμοί αναφορικά με την προσωρινή εκτελεστότητα λειτουργούν κατά τον ίδιο τρόπο τόσο σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού Δημοσίου όσο και σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση ενός οποιουδήποτε άλλου οφειλέτη. Παραβλέπεται ότι η προσωρινή εκτελεστότητα δεν είναι κάποιο είδος χάρης προς τον δανειστή, αλλά υποχρέωση του νομοθέτη, που υπαγορεύεται από τους υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες των άρθρων 6 § 1 ΕΣΔΑ, 1 § 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου αυτής της σύμβασης, και 25 § 1 Σ⁶⁴. Η προσωρινή εκτελεστότητα κατοχυρώνεται συνταγματικά στο περιεχόμενο του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας, όπως αυτό προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 20 § 1 Σ (οριστική δικαστική προστασία, προσωρινή δικαστική προστασία και αναγκαστική εκτέλεση). Έτσι, η εγγύηση της παροχής δικαστικής προστασίας περιλαμβάνει και την αξίωση για παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας, στην έκταση που αυτή είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική παροχή της οριστικής δικαστικής προστασίας. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και το ΕΔΔΑ, που ερμηνεύοντας τη ρύθμιση του άρθρ. 6 § 1 ΕΣΔΑ δέχεται, ότι καθένας έχει δημόσιο δικαίωμα για δραστική προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου, κάτι που σημαίνει ότι, αν η διαδικασία για την παροχή οριστικής δικαστικής προστασίας πρόκειται να καθυστερήσει υπέρμετρα, το δημόσιο δικαίωμα δραστικής προσφυγής σε δικαστήριο έχει το νόημα αξίωσης για παροχή, σε πρώτη φάση, προσωρινής δικαστικής προστασίας.

Η ρύθμιση λοιπόν του άρθρου 909 αριθ. 1 ΚΠολΔ, που απαγορεύει ρητά την προσωρινή εκτελεστότητα κατά του Δημοσίου, των δήμων και των κοινοτήτων, έτσι όπως είναι διατυπωμένη γενικά έρχεται σ' αντίθεση με το κανονιστικό περιεχόμενο του άρθρου 20 § 1 του Συντάγματος, αφού περιορίζει την παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας, όταν οφειλέτης είναι τα νομικά αυτά πρόσωπα, κάτι που έγινε δεκτό και από τη νομολογία, η οποία με σειρά αποφάσεων δέχθηκε ότι η αποτελεσματική παροχής δικαστικής προστασίας και η πραγματική ικανοποίηση του

⁶⁴ Κ.Μπέης, «Η σύγχρονη προβληματική της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006

επίδικου δικαιώματος, καλύπτουν και το στάδιο της προσωρινής εκτελεστότητας με οριστική δικαστική απόφαση.

Επιπλέον ο Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας, φαίνεται να γνωρίζει τον θεσμό προσωρινής εκτελεστότητας, καθώς στο αρ. 80 παρ. 3 αναγνωρίζεται η ανάγκη για παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας και ορίζεται ότι «το πρωτοβάθμιο δικαστήριο μπορεί, ύστερα από αίτηση διαδίκου, να κηρύξει την απόφασή του εν όλω ή εν μέρει προσωρινώς εκτελεστή αν συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι που συνηγορούν προς τούτο ή αν η επιβράδυνση της εκτέλεσης θα επιφέρει ανεπανόρθωτη βλάβη στο διάδικο που νίκησε. Στις προσωρινώς εκτελεστές αποφάσεις, η προθεσμία, καθώς και η παραδεκτή άσκηση της έφεσης δεν αναστέλλουν την εκτέλεση, εκτός αν αυτή πρόκειται να γίνει κατά τρίτου». Στην ίδια κατεύθυνση βρίσκεται και η διάταξη του άρθρου 199 ΚΔιοικΔ, η οποία ορίζει, ότι εκτελεστό τίτλο κατά το άρθρο 904 ΚΠολΔ αποτελούν «οι τελεσίδικες, οι ανέκκλητες και οι προσωρινώς εκτελεστές καταψηφιστικές αποφάσεις, οι οποίες εκδίδονται για διαφορές που άγονται προς επίλυση με την άσκηση αγωγής». Οι διατάξεις των άρθρων 80 § 3 και 199 ΚΔιοικΔ, σ' ότι αφορά τις διοικητικές διαφορές, ως νεότερες και ειδικές διατάξεις υπερισχύουν εκείνης του άρθρου 909 αριθ. ΚΠολΔ, που είναι παλαιότερη και γενική. Εκτός των ανωτέρω διατάξεων μάλιστα, η προσωρινή δικαστική προστασία με τη μορφή της προσωρινής εκτελεστότητας εναντίον του ελληνικού Δημοσίου είναι γνωστή και μέσα από μια άλλη ρύθμιση της λήψεως ασφαλιστικών μέτρων με τη μορφή της προσωρινής επιδίκασης απαιτήσεων κατ'αρθ. 211 επ. ΚΔΔ.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι στην περίπτωση έκδοσης καταψηφιστικών αποφάσεων στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας των διοικητικών δικαστηρίων είναι δυνατή η κήρυξη δικαστικής απόφασης ως προσωρινά εκτελεστής, σε αντίθεση με τις καταψηφιστικές αποφάσεις σε βάρος του δημοσίου που εκδίδουν οι πολιτικοί δικαστές⁶⁵.

Βέβαια όπως προαναφέρθηκε τόσο στη θεωρία, όσο και μέρος της νομολογίας των πολιτικών δικαστηρίων αποφαίνεται ότι η διάταξη του αρ. 909 ΚΠολΔ αντίκειται στο Σ και ως εκ τούτου είναι μη εφαρμοστέα.

⁶⁵ Σ.Μαυρίδη – Α.Κουτουλίδου «Η υποχρέωση συμμόρφωσης των Ο.Τ.Α. Α' Βαθμού και των Νομικών τους Προσώπων και η υποχρέωση για εξόφληση απαιτήσεων που επιδικάσθηκαν με καταψηφιστικές δικαστικές αποφάσεις που έχουν κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστές ή έχουν καταστεί τελεσίδικες», Αρμενόπουλος 2017, σελ. 24

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί η διάταξη του αρθ. 213 § 2 στοιχ. α', στο οποίο ορίζεται ότι «η προσωρινή επιδίκαση της απαίτησης αποκλείεται αν προσκρούει στο δημόσιο συμφέρον», εκ του οποίου συνάγεται ότι θα λαμβάνει χώρα σε κάθε περίπτωση στάθμιση των εκατέρωθεν συγκρουόμενων συμφερόντων. Η διάταξη πάντως αυτή θα πρέπει να εφαρμόζεται από τις δικαστικές αρχές, στην περίπτωση της αναγκαστικής εκτέλεσης με την επίγνωση ότι πρόκειται για την ικανοποίηση ιδιωτικών δικαιωμάτων και όχι για την περιστολή της κρατικής εξουσίας. Ως εκ τούτου, ορθώς, σε τόσο πρώιμο μάλιστα στάδιο, το ΜονΠρωτΑθηνών με την προαναφερόμενη απόφαση του 3684/1998, προχώρησε σε στάθμιση του δημοσίου συμφέροντος του Δημοσίου με τα συμφέροντα των εναγόντων – εργαζομένων να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για τη στοιχειώδη δική τους διαβίωση και των οικογενειών τους, μιας και απώλεσαν την εργασία τους χωρίς δική τους υπαιτιότητα, έκρινε ότι το τελευταίο υπερτερεί.

Τέλος, με το άρθρ. 326 παρ.5 Ν. 4072/2012 προστέθηκαν στο τέλος του άρθρου 4 παρ.1 του Ν3068/2002 διατάξεις που όρισαν ότι «*Η εκτέλεση άλλων εκτελεστών τίτλων που υπόκεινται σε ένδικα βοηθήματα και από τους οποίους απορρέει χρηματική υποχρέωση του Δημοσίου διενεργείται ύστερα από προσκόμιση εκ μέρους του δικαιούχου ισόποσης εγγυητικής επιστολής Τραπέζης...*», ενώ στις λοιπές διατάξεις προβλέπεται η δυνατότητα μείωσης του ύψους του ποσού της εγγυητικής επιστολής υπό προϋποθέσεις έως και στο μισό Σε κάθε περίπτωση αν το ένδικο βοήθημα δεν υπόκειται σε προθεσμία, η εκτέλεση μπορεί να αρχίσει μετά την πάροδο 90 ημερών από την επίδοση του εκτελεστού τίτλου, χωρίς εγγύηση (νέο άρθρο 4 παρ.1 εδ.ε).

Από τη διατύπωση της ανωτέρω διάταξης προκύπτει ότι αυτή αφορά μόνο χρηματικές υποχρεώσεις του Δημοσίου, ωστόσο ανακύπτουν προβληματισμοί οι οποίοι χρήζουν ερμηνείας, όπως αν η υποχρέωση προσκομίσεως εγγυητικής επιστολής που επιτάσσει απαιτείται και κατά την αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος Ν.Π.Δ.Δ..

Με την **ΑΠ 335/2017** απόφαση, που αφορά περίπτωση κατάσχεσης εις χείρας ανώνυμης τραπεζικής εταιρίας, ως τρίτης, στην οποία προέβη ο επισπεύδων δανειστής σε βάρος Νοσοκομείου (Ν.Π.Δ.Δ.), κρίθηκε από τον ΑΠ ότιη διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 326 του Ν. 4072/2012, δυνάμει της οποίας προστέθηκε εδάφιο στο τέλος της παρ. 1 του άρθρου 4 του Ν. 3068/2002 με το ακόλουθο περιεχόμενο: "*Η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ή άλλων εκτελεστών τίτλων που υπόκεινται σε ένδικα μέσα ή*

βοηθήματα και από τους οποίους απορρέει χρηματική υποχρέωση του Δημοσίου, διενεργείται ύστερα από προσκόμιση εκ μέρους του δικαιούχου ισόποσης εγγυητικής επιστολής Τραπεζής» ενόψει του εξαιρετικού της χαρακτήρα, όπως αυτός αποτυπώνεται και στην σχετική αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4072/2012, πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Και ειδικότερα, στην αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότιη εν λόγω διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 326, αποβλέπει στη προστασία του Δημοσίου, καθώς δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο, όταν μετά από ικανό διάστημα εκδικάζεται αμετακλήτως υπόθεση, το Δημόσιο να αδυνατεί να εισπράξει τα επιδικασθέντα ποσά, λόγω του ότι ο υπόχρεος προς επιστροφή είναι αναξιόχρεος ή παύει να υφίσταται (θάνατος φυσικού προσώπου, παύση λειτουργίας νομικού προσώπου κλπ) γεγονός που καθιστά άκρως δυσχερή ή και αδύνατη την καταβολή αυτών, ενώ η κατάθεση εγγυητικής επιστολής αποτρέπει την παρέλκυση της δίκης από πλευράς του αντιδίκου του Δημοσίου με καταχρηστικά αιτήματα αναβολών στον αναιρετικό βαθμό κλπ, προκειμένου να απομακρύνει το ενδεχόμενο ανατροπής της απόφασης που εκτελέσθηκε..... Ως εκ τούτου, καταλήγει ότι ο νομοθέτης προέβη στη θέσπιση της σχετικής ρύθμισης για την προστασία του Δημοσίου και όχι γενικότερα για την προστασία της δημόσιας περιουσίας ή της περιουσίας φορέων του στενού δημόσιου τομέα και έτσι η ανωτέρω διάταξη δεν καταλαμβάνει στο πεδίο εφαρμογής της και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), τα οποία έχουν χωριστή νομική προσωπικότητα και απολαύουν οικονομικής αυτοτέλειας έναντι του Ελληνικού Δημοσίου, εφαρμόζουν δε ίδιο το καθένα προϋπολογισμό. Η ερμηνευτική αυτή εκδοχή άλλωστε συνάδει και με τη ρύθμιση του άρθρου 909 αριθ. 1 του ΚΠολΔ που αποκλείει τη κήρυξη προσωρινά εκτελεστής δικαστικής απόφασης σε βάρος του δημοσίου και των δήμων και κοινοτήτων, όχι όμως και σε βάρος των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, με την επιφύλαξη της περίπτωσης που αυτά με βάση τον ιδρυτικό τους ή άλλο νόμο απολαύουν των δικονομικών προνομίων του Ελληνικού Δημοσίου.

Κατά την εξέταση των ανωτέρω διατάξεων που περιορίζουν το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας, με τη μορφή της προσωρινής δικαστικής προστασίας, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας και την πραγματικότητα, που έχει καταδείξει ότι αποτελεί κοινό τόπο για το Ελληνικό Δημόσιο και τους Ο.Τ.Α., η συστηματική άσκηση έφεσης και αναίρεσης, η οποία σε κάποιες περιπτώσεις προβλέπεται και νομοθετικά, με κύριο

στόχο την κακόπιστη παρέλκυση της ικανοποίησης του δανειστή⁶⁶. Η τακτική αυτή είναι τριπλά αντίθετη με τις αρχές του κράτους δικαίου, καθώς κατ'αυτό τον τρόπο το δημόσιο κακόπιστα παραβιάζει τον δανειστή από την αξίωσή του για παροχή δραστικής δικαστικής προστασίας μέσα σ' εύλογο χρόνο (ΕΣΔΑ 6 § 1), από την αξίωσή του για αδιακώλυτη απόλαυση της περιουσίας του, περιλαμβανομένων και των ενοχικών αξιώσεών του, που αθεμίτως κωλυσιεργεί το Δημόσιο να πληρώσει (1 § 1 Π.Π.Π. ΕΣΔΑ), ενώ επιπλέον προσβάλλει τα χρηστά ήθη, κάτι που εντάσσεται στον σκληρό πυρήνα και της ελληνικής δημόσιας τάξης⁶⁷.

Καθίσταται εμφανές ότι η υποχρέωση προσκόμισης εγγυητικής στοχεύει στην εξασφάλιση τυχόν απαίτησης του δημοσίου, για επιστροφή των χρημάτων που κατέβαλε αχρεωστήτως με βάση δικαστική απόφαση που ανετράπη εκ των υστέρων, μετά από ευδοκίμηση ενδίκου μέσου/βοηθήματος. Πάντως σε κάθε περίπτωση η νέα αυτή ρύθμιση, που εξαρτά το επιτρεπτό της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του δημοσίου από την υποχρέωση προσκόμισης εγγυητικής επιστολής, παρουσιάζει προβλήματα συνταγματικότητας και συμβατότητας με την ΕΣΔΑ, καθόσον θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτή συνιστά κατ'ουσίαν έμμεση απαγόρευση της εκτέλεσης σε βάρος του δημοσίου, δεδομένου ότι η έκδοση ισόποσης εγγυητικής προς την εκτελούμενη απαίτηση καθιστά την δ/σία αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α., οικονομικά δυσβάσταχτη έως και απρόσιτη για τον δανειστή ιδιώτη. Ως εκ τούτου εγείρονται σοβαρά ζητήματα συνταγματικότητας και συμβατότητας της ρύθμισης προς το εθνικό και διεθνές δίκαιο. Θα μπορούσε μάλιστα να ειπωθεί ότι η ανωτέρω διάταξη αποτελεί ξεκάθαρο παράδειγμα νομοθετικής επέμβασης προς εξασφάλιση του ταμειακού συμφέροντος του δημοσίου, όπως ρητά αναφέρεται και στην εισηγητική του Νόμου έκθεση.

Κεφ. 6ο Το ζήτημα του αντικειμένου της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου –Πράγματα και απαιτήσεις εκτός συναλλαγής

Η αρχή του επιτρεπτού της αναγκαστικής εκτέλεσης της ιδιωτικής (μόνο) περιουσίας του δημοσίου των Ο.Τ.Α. και των Ν.Π.Δ.Δ., όπως προβλέπεται στο εδ. α΄

⁶⁶ Κ.Μπέης, «Η σύγχρονη προβληματική της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006

⁶⁷ Κ.Μπέης, «Η σύγχρονη προβληματική της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006

της § 1 του άρθρου 4 ν. 3068/2002, αποκλείοντας κατ'αυτό τον τρόπο την εκτέλεση σε βάρος της δημόσιας περιουσίας των ανωτέρω, που συνάγεται και από σειρά άλλων διατάξεων της κοινής νομοθεσίας, όπως τα αρθ. 966 – 967 ΑΚ και 951 ΚΠολΔ, συνιστά κατά τον Χρυσόγονο, δραστικό περιορισμό του συνταγματικού δικαιώματος εκτέλεσης κατά του δημοσίου, αφού είναι προφανές ότι το μεγαλύτερο μέρος, αν μη το σύνολο, της περιουσίας του τελευταίου θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι αφιερωμένο στην εξυπηρέτηση δημόσιων σκοπών⁶⁸. Έτσι η οριοθέτηση μεταξύ περιουσίας δεκτικής εκτέλεσης και μη δεν μπορεί να μείνει αποκλειστικά προσδεδεμένη στην παραδοσιακή διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας του δημοσίου, όπου η δημόσια περιουσία περιλαμβάνει τα πράγματα που υπηρετούν αυτούσια δημόσιους σκοπούς και είναι αμέσως απαραίτητα, για την εκπλήρωση των λειτουργιών του Κράτους, ενώ αντίθετα, η ιδιωτική περιουσία αποτελείται από πράγματα και λοιπά περιουσιακά στοιχεία, τα οποία συμβάλλουν στην εκπλήρωση δημοσίων σκοπών, όχι αυτούσια και άμεσα, αλλά έμμεσα, με τις προσόδους και την αξία τους, αλλά αντίθετα πρέπει να λαμβάνονται πάντοτε υπόψη οι «περιορισμοί των περιορισμών» ώστε το δικαίωμα αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του δημοσίου να είναι πρακτικά αποτελεσματικό και παράλληλα να μη θίγεται υπέρμετρα η δυνατότητα εκπλήρωσης των συνταγματικών αποστολών του κράτους.

Το ζήτημα της διακρίσεως της περιουσίας του Κράτους, σε δημόσια και ιδιωτική αποτέλεσε αντικείμενο ζωηρότατης επιστημονικής συζητήσεως, η οποία εξακολουθεί να συνεχίζεται. Κατά την κρατούσα στη θεωρία άποψη δημόσια πράγματα, εκτός από τα κοινόχρηστα, είναι κυρίως α) τα μέσα παροχικής διοίκησης (εκπαιδευτήρια, θέατρα, μουσεία, νοσοκομεία, γυμναστήρια, μεταφορικά μέσα, μέσα παροχής ύδατος, ηλεκτρισμού, φωταερίου κ.ο.κ.), β) τα μέσα ασφάλειας και τάξης (οπλισμός και πυρομαχικά, πλοία ή αεροσκάφη, οχήματα, εγκαταστάσεις) και γ) τα μέσα στέγασης και λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών (κτίρια, οχήματα, μηχανές, έπιπλα κ.ο.κ.). Περαιτέρω υποστηρίζεται ότι στη δημόσια περιουσία πρέπει «να κατατάξουμε και τα συναλλαγματικά αποθέματα, τις τραπεζικές καταθέσεις και τις φορολογικές αξιώσεις του κράτους και άλλων δημόσιων οργανισμών, καθώς και τις εκκαθαρισμένες και αποδεικνυόμενες χρηματικές αξιώσεις του δημοσίου που βασίζονται ή ανάγονται σε διεθνείς ή διοικητικές συμβάσεις». Το ίδιο υποστηρίζεται και για τα κατατεθειμένα σε

⁶⁸ Χρυσόγονος Κ, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με το Ν.3068/02, Δίκη 2004, σελ. 35

ειδικό λογαριασμό στην Τράπεζα της Ελλάδος χρηματικά διαθέσιμα του δημοσίου, επειδή έχουν αφιερωθεί στην εκπλήρωση δημόσιων σκοπών με βάση τον ετήσιο κρατικό προϋπολογισμό. Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω κρίσιμο στοιχείο για την οριοθέτηση της δημόσιας περιουσίας αποτελεί η έννοια του δημόσιου συμφέροντος, έννοια γενική και αόριστη, κατά της οποίας προβάλλονται αντιρρήσεις, δεδομένου ότι η ικανοποίηση του δημόσιου συμφέροντος δεν επιτρέπεται να επιδιώκεται κατά τρόπο ισοπεδωτικό των ατομικών συμφερόντων και δικαιωμάτων, ενώ εξάλλου η αναγωγή του ταμειακού συμφέροντος του δημοσίου, ως τέτοιου, σε δημόσιο συμφέρον παραβιάζει πάντως και την ισότητα στα δημόσια βάρη. Η απαρίθμηση των δημόσιων πραγμάτων και λοιπών στοιχείων της δημόσιας κτήσης, παρατηρεί εύλογα κανείς ότι είναι ιδιαίτερα ευρεία, με αποτέλεσμα αν προσπαθήσει να την ακολουθήσει κανείς πιστά, να καθίσταται αμφίβολη η πρακτική αποτελεσματικότητα της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του δημοσίου⁶⁹.

Από την άλλη, αναφορικά με το περιεχόμενο της έννοιας της κατασχετής ιδιωτικής περιουσίας δεν υπάρχει πλήρης συμφωνία στην επιστήμη. Γενικά, η ιδιωτική περιουσία αποτελείται από τα πράγματα και τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία, τα οποία βρίσκονται εντός συναλλαγής (πρβλ 966 ΑΚ) και συμβάλλουν στην εκπλήρωση δημόσιων σκοπών, όχι αυτούσια και άμεσα αλλά έμμεσα με τις προσόδους και την αξία τους (πχ. αναξιοποίητα ή εκμισθωμένα σε ιδιώτες ακίνητα). Βέβαια, η ιδιωτική περιουσία του κράτους μπορεί να υπόκειται βεβαίως σε ειδικούς κανόνες ως προς τη διαχείριση, γενικά όμως δεν διαφέρει από την περιουσία οποιουδήποτε ιδιώτη.

Επιπλέον από τη γραμματική διατύπωση του β' εδαφίου της παρ. 1 του αρ. 4 Ν.3068/2002, προκύπτει ότι *...απαγορεύεται και η κατάσχεση απαιτήσεων από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου ή απαιτήσεων χρηματικού ή μη αντικειμένου που έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση ειδικού δημόσιου σκοπού...*, έστω δηλαδή και αν οι απαιτήσεις αυτές προέρχονται από έννομη σχέση ιδιωτικού δικαίου. Η ανωτέρω διάταξη δημιουργεί ερμηνευτικά προβλήματα, καθώς αφενός ο πολίτης θα πρέπει να ελέγξει από πού προέρχονται τα χρήματα που βρίσκονται στο δημόσιο ταμείο, για να εξετάσει αν αυτά είναι κατασχετά ή ακατάσχετα.

Κρίσιμη για το ζήτημα της εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α. ήταν η απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου ΟΛΑΠ 17/2002, η οποία επιχείρησε τη διάκριση

⁶⁹ Χρυσόγονος Κ, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με το Ν.3068/02, Δίκη 2004

ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας και ειδικότερα οριοθέτησε την περιουσία ειδικού δημόσιου σκοπού, καταδεικνύοντας ότι η εν λόγω διάκριση εμφανίζει σοβαρές δυσχέρειες. Και ειδικότερα η ανωτέρω απόφαση, δέχεται ότι είναι θεμιτή η κατάσχεση εις χείρας τρίτου (δηλ. του φορολογουμένου) απαιτήσεων από δημοτικούς φόρους, επειδή ανήκουν στην ιδιωτική περιουσία του Δήμου, καθώς με αυτούς απλώς παρέχονται στον τελευταίο οικονομικά μέσα για την αντιμετώπιση των εν γένει αναγκών του (ενώ στη δημόσια περιουσία του Δήμου ανήκουν μόνο ενσώματα αντικείμενα προορισμένα να εξυπηρετούν με τη χρήση τους δημοτικούς σκοπούς). Αντίθετα δεν θεωρήθηκε θεμιτή η κατάσχεση απαιτήσεων από ανταποδοτικά δημοτικά τέλη (καθαριότητας, φωτισμού και απορριμμάτων), επειδή πρόκειται για απαιτήσεις εξαρτώμενες από αντιπαροχή και άρα αυτά, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 982 § 1 περίπτ. α' ΚΠολΔ, καθίστανται ακατάσχετα⁷⁰.

Όπως παρατηρούμε η εν λόγω απόφαση ερμήνευσε διευρυμένα την έννοια της ιδιωτικής περιουσίας των ΟΤΑ, ώστε να συμπεριλάβει σ' αυτήν μεταξύ άλλων και τους φόρους και τα μη ανταποδοτικά τέλη, όχι όμως και στα ανταποδοτικά. Και συνεπώς να επιτρέψει την κατάσχεσή τους. Όπως αναφέρεται «...Στην "ιδιωτική περιουσία" των Ο.Τ.Α. περιλαμβάνονται όλες οι απαιτήσεις, άσχετα από την αιτία γέννησής τους, είτε δηλαδή ανάγεται στο ιδιωτικό είτε στο δημόσιο δίκαιο. Τα χρηματικά ποσά (έσοδα) από τις απαιτήσεις αυτές εγγράφονται στον προϋπολογισμό των ΟΤΑ, οι οποίοι και έχουν την ευχέρεια να τα αυξάνουν μονομερώς, προκειμένου να επαρκούν για τις χρηματικές ανάγκες τους. Αυτή είναι και η βασική διαφορά από τη "δημόσια περιουσία", διότι τα πράγματα που περιλαμβάνονται σ' αυτήν είναι ατομικώς προσδιορισμένα, εξυπηρετούν το δημοτικό ή κοινοτικό σκοπό με τη "χρήση" τους και δεν είναι δεκτικά μονομερούς επαύξησης. Τυχόν αποστέρηση των ΟΤΑ από τη δυνατότητα χρήσης των πραγμάτων που απαρτίζουν τη δημόσια περιουσία τους θα διατάρασσε την ομαλή λειτουργία της δημοτικής ή κοινοτικής υπηρεσίας, γι' αυτό δε το λόγο ο νόμος κατέστησε τα πράγματα αυτά "εκτός συναλλαγής", με συνέπεια να απαγορεύεται, λόγω αυτής της ιδιότητάς τους, η αναγκαστική κατάσχεσή τους. Δεν συντρέχουν όμως οι λόγοι αυτοί ώστε να χωρήσει αναλογική εφαρμογή του άρθρου 966 ΑΚ, στις απαιτήσεις των ΟΤΑ, έστω κι αν αυτές προέρχονται από φόρους ή τέλη, διότι δεν πρόκειται για ορισμένα ατομικώς προσδιορισμένα "πράγματα", αλλά για

⁷⁰ Χρυσόγονος Κ, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με το Ν.3068/02, Δίκη 2004

έσοδα, τα οποία περιέρχονται στους ΟΤΑ αορίστως, χωρίς αντιστοιχία συγκεκριμένων εσόδων προς συγκεκριμένες δαπάνες, υπέρ των εν γένει σκοπών των ΟΤΑ, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η εξόφληση των προς τρίτους οφειλών των ΟΤΑ από οποιαδήποτε αιτία. Τα έσοδα δε των ΟΤΑ από φόρους και τέλη αποτελούν το μέγιστο τμήμα των εν γένει εσόδων τους. Επομένως αν αυτά ήταν ακατάσχετα, η δυνατότητα αναγκαστικής εκτέλεσης κατά των ΟΤΑ θα απέβαλλε κάθε σχεδόν περιεχόμενο⁷¹»

Βέβαια, όπως διατυπώθηκε στη θεωρία, είναι αμφίβολη η εφαρμογή του ίδιου κριτηρίου διάκρισης στην εκτέλεση κατά του δημοσίου, καθώς θα μπορούσε να προσκρούσει στην ένσταση ότι ο προϋπολογισμός του τελευταίου είναι συνταγματικά κατοχυρωμένος θεσμός (άρθρο 79 § 2 Συντ.) και άρα δεν επιτρέπεται η αλλοίωσή του μέσω της κατάσχεσης κρατικών – αντίθετα με τους δημοτικούς – φόρων στα χέρια τρίτων⁷².

Κρίνεται αναγκαίο στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι η ανωτέρω «πρωτοποριακή» για τα δεδομένα της εποχής απόφαση, παρά τις όποιες αστοχίες, δημιούργησε ένα κλίμα φόβου σχετικό με τη δυνατότητα κατάσχεσης των φόρων και έτσι ο νομοθέτης με την ψήφιση του Ν. 3068/2002, όρισε ρητά στο β' εδάφιο της παρ. 1 του αρθ. 4, την απαγόρευση κατάσχεσης απαιτήσεων που πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου ή απαιτήσεων χρηματικού ή μη αντικειμένου που έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση δημοσίου σκοπού. Ως εκ τούτου κατέστη σαφές ότι απαγορεύεται η κατάσχεση φορολογικών απαιτήσεων. Έτσι προστέθηκε ένα ακόμα προνόμιο στη λίστα των προνομίων του δημοσίου, με πρόσχημα πάντα το δημόσιο συμφέρον.

Ως εκ τούτου καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι αντικείμενο εκτέλεσης δεν μπορούν να καταστούν, εκτός από τα κοινά σε όλους και τα κοινόχρηστα, ούτε και τα πράγματα και λοιπά περιουσιακά στοιχεία που είναι προορισμένα για την εξυπηρέτηση δημόσιων σκοπών, υπό την προϋπόθεση ότι ο δημόσιος σκοπός δεν ανάγεται γενικά και αόριστα στην εξυπηρέτηση ενός λιγότερο ή περισσότερο νεφελώδους δημόσιου συμφέροντος, αλλά προκύπτει μέσα από διατάξεις του Συντάγματος, οι οποίες είτε καθορίζουν ρητά είτε πάντως υπονοούν συγκεκριμένες

⁷¹ ΟΛΑΠ 17/2002

⁷² Χρυσόγονος Κ, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με το Ν.3068/02, Δίκη 2004

αποστολές του κράτους⁷³, ότι το δημόσιο πράγμα ή περιουσιακό στοιχείο είναι κατάλληλο αλλά και αναγκαίο για την άμεση εξυπηρέτηση του δημόσιου σκοπού και ότι το δημόσιο πράγμα έχει χαρακτηριστεί ως τέτοιο με νόμο και έχει διατεθεί στην πράξη σε κοινή χρήση ή σε ιδιόχρηση της διοίκησης, ώστε να συντρέχει η «καθιέρωσή» του ως δημόσιου πράγματος και να καθίσταται ακατάσχετο, ενώ οι ιδιότητές του αυτές παύουν με τον αποχαρακτηρισμό και την αποδιάθεσή του⁷⁴.

Αναφορικά με το ζήτημα του κατασχετού ή μη των χρηματικών διαθεσίμων του δημοσίου (σε δημόσια ταμεία ή στην Τράπεζα της Ελλάδος), καθώς και των αξιώσεων του από φόρους ή τέλη (στα χέρια τρίτων), όπως υποστηρίζεται, θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι αυτά, ανεξάρτητα από κάθε σχετική νομοθετική πρόβλεψη, καθίστανται ακατάσχετα λόγω της συνταγματικής πρόβλεψης για αναγραφή όλων των εξόδων του κράτους στον ετήσιο προϋπολογισμό και απολογισμό (άρθρο 79 § 2 Συντ.), εκτός αν μπορεί να γίνει εκτέλεση έως το ύψος της προβλεπόμενης στον προϋπολογισμό πίστωσης για την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων σε βάρος του δημοσίου ή έως το ύψος του αποθεματικού του προϋπολογισμού, αφού αυτό δεν προορίζεται για την κάλυψη εξόδων καθορισμένων εκ των προτέρων και άρα δεν είναι «αναγκαίο», με βάση την αρχή της αναλογικότητας, για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων δημόσιων σκοπών. Η ανωτέρω βέβαια άποψη έρχεται σε αντίθεση με τη διάταξη του εδ. β' της § 1 του άρθρου 4 ν. 3068/2002 που αποκλείει γενικά την κατάσχεση φόρων και ανταποδοτικών τελών είτε κρατικών είτε δημοτικών.

Όπως προκύπτει από τα προεκτεθέντα, το ζήτημα των κρατικών φόρων δεν έχει επιλυθεί, με κάποιους να υποστηρίζουν το δικαίωμα εκτέλεσης του δανειστή και άλλους το ακατάσχετο των κρατικών φόρων, ενόψει της αναγραφής και προστασίας τους στον κρατικό προϋπολογισμό.

Πάντως κατέστη ξεκάθαρο ότι η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας είναι πλέον παρωχημένη, με επίκεντρο του προβληματισμού την ταυτόχρονη προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του επισπεύδοντος ιδιώτη και την διασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας των κρατικών λειτουργιών. Καθοριστικό

⁷³ Έτσι τα δημόσια εκπαιδευτήρια όλων των βαθμίδων είναι ακατάσχετα, επειδή με αυτά υλοποιείται η υποχρέωση του κράτους για παροχή παιδείας (άρθρο 16 § 2 και 4 Συντ.). Εξίσου είναι όμως ακατάσχετα και τα σωφρονιστικά καταστήματα, αφού η ποινική καταστολή βρίσκει κι αυτή, έμμεσα τουλάχιστον, έρεισμα στα άρθρα 5 § 3, 6 και 7 Συντ., στο πλαίσιο της αποστολής του κράτους να εγγυάται τη δημόσια ασφάλεια.

⁷⁴ Χρυσόγονος Κ, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με το Ν.3068/02, Δίκη 2004

μάλιστα ρόλο στην προσπάθεια στάθμισης και ισορρόπησης των αντίρροπων αναγκαιοτήτων διαδραματίζει η αρχή της αναλογικότητας. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας στάθμισης βέβαια δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να φθάνει μέχρι το σημείο του υπέρμετρου περιορισμού του δικαιώματος αναγκαστικής εκτέλεσης.

Ενόψει των ανωτέρω σημαντική είναι η **ΣΤΕ 819/2015**, που διαφορά, που ανέκυψε μετά από αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου για την ικανοποίηση χρηματικής απαιτήσεως του αναιρεσιβλήτου, όπου το ΣτΕ δέχθηκε ότι «... η υποκείμενη σχέση, στην οποία στηρίζεται ο (εκτελεστός) τίτλος..., εξετάζεται για τον καθορισμό της δικαιοδοσίας και στην περίπτωση που ιδιώτης επιδιώκει την ικανοποίηση απαιτήσής του από καταψηφιστική απόφαση διοικητικού δικαστηρίου εις βάρος του Δημοσίου ή νπδδ. Κατά συνέπεια, εκτός από τις σχετικές με τη διοικητική εκτέλεση διαφορές (άρθρο 217 ΚΔΔ), και οι περί την αναγκαστική εκτέλεση διαφορές, όταν η εκτέλεση επισπεύδεται από ιδιώτη σε βάρος του Δημοσίου ή νπδδ, με βάση τις κατά την παρ. 1 του άρθρου 199 ΚΔΔ καταψηφιστικές αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων που αποτελούν τίτλο εκτελεστό, εμπίπτουν, ως διοικητικές διαφορές ουσίας, στην κατά τα άρθρα 94 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 παρ. 1 του ν. 1406/1983 δικαιοδοσία των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, τα οποία εφαρμόζουν αναλόγως, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 199 ΚΔΔ, τις διατάξεις του Κ.Πολ.Δ. για την αναγκαστική εκτέλεση των καταψηφιστικών αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων.»

Ενώ επιπλέον, δέχθηκε την δυνατότητα, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του δημοσίου προς τις δικαστικές αποφάσεις, ικανοποίησης της απαιτήσεως του επισπεύδοντος δανειστή, συνιστάμενης σε καταβολή χρηματικού ποσού, με αναγκαστική κατάσχεση των ταμειακών διαθεσίμων χρημάτων του Δημοσίου από οικονομική υπηρεσία, με το ακόλουθο σκεπτικό: «Και τούτο, διότι στην ιδιωτική, σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 3068/2002, περιουσία του Δημοσίου, στην οποία και μόνον επιτρέπεται να γίνει αναγκαστική κατάσχεση, περιλαμβάνονται και τα χρηματικά διαθέσιμα του Δημοσίου, ανεξάρτητα από την πηγή από την οποία προέρχονται, η οποία, άλλωστε, είναι αδύνατον να διαγνωσθεί. Δεν συνιστά δε πρόσφορο, εν προκειμένω, κριτήριο διαφοροποίησης των χρηματικών διαθεσίμων του Δημοσίου σε κατασχετά ή μη, η καθ' ύλην ή κατά τόπο αρμοδιότητα των οικείων οικονομικών υπηρεσιών του ή ο κωδικός εσόδου, με τον οποίο καταχωρίζονται τα εισπραττόμενα από το Δημόσιο ποσά, διότι, τα στοιχεία αυτά ανάγονται σε ζητήματα

εσωτερικής οργανώσεως των υπηρεσιών του Δημοσίου, μη κρίσιμα εν προκειμένω, ούτε δυνάμενα να παρακωλύσουν την τήρηση των εν λόγω υποχρεώσεων του, που απορρέουν από το Σύνταγμα. Αντίθετο επιχείρημα δεν δύναται να αντιταχθεί από την διάταξη του άρθρου 79 περ. 2 του Συντάγματος, διότι, πάντως, τα σχετικά χρηματικά ποσά έχουν εισαχθεί, αδιακρίτως της προελεύσεώς τους, στον προϋπολογισμό προς κάλυψη των υποχρεώσεων του Δημοσίου και εκπλήρωση των δημοσίων σκοπών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η συνταγματικώς κατοχυρωμένη υποχρέωση συμμορφώσεως του Κράτους προς τις δικαστικές αποφάσεις.»

Ενώ τέλος επισημαίνεται ότι «...ο προορισμός των χρημάτων αυτών, διά μέσου του κρατικού προϋπολογισμού, δεδομένου ότι γίνεται για την κάλυψη αδιακρίτως οποιασδήποτε δημόσιας δαπάνης, δεν αρκεί για να καταστούν ακατάσχετα στο σύνολο τους τα χρηματικά διαθέσιμα του Δημοσίου που βρίσκονται στα ταμεία των ΔΟΥ, αλλά, ενόψει του ότι η επίσπευση της αναγκαστικής εκτέλεσης υπηρετεί το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα δικαστικής προστασίας, απαιτείται επιπλέον να δημιουργείται κίνδυνος ανατροπής της εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού ως προς την εκπλήρωση των δαπανών, ισχυρισμό που, εν προκειμένω, το Δημόσιο δεν προέβαλε.»

Τελικές Επισημάνσεις και συμπεράσματα

Αναμφισβήτητα το δημόσιο δεν είναι ένας οποιοσδήποτε οφειλέτης, ούτε μπορεί κανείς να ξεπεράσει την φύσει γραφειοκρατική του δομή και συγκρότηση και την περιπλοκότητα που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες συναλλαγές. Ως εκ τούτου δικαιολογούνταν έως ένα βαθμό η θέσπιση δικονομικών προνομίων, με αποκλειστικό και μόνο σκοπό την προάσπιση του δημοσίου συμφέροντος, όταν αυτό ταυτίζεται με το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου. Η κατάσταση όμως συνεχούς ανομίας του δημοσίου, όπως απέδειξε η πραγματικότητα, υπό την ασπίδα του νομοθέτη και με την ανοχή της νομολογίας, οδήγησε σε μία δικαιιοπολιτικά ανεπίτρεπτη κατάσταση, η οποία απαιτούσε επιτακτικά αλλαγή. Η επίκληση της φερεγγυότητας και της καλοπιστίας του δημοσίου, όταν την ίδια στιγμή επεδείκνυε το πρόσωπο ενός δύστροπου κακοπληρωτή, δεν ήταν διόλου πειστική και ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τις αρχές του κράτους δικαίου και τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών. Ως εκ τούτου η νομοθετική και νομολογιακή μεταστροφή ήταν επιβεβλημένη.

Ωστόσο ακόμα και μετά την ρητή συνταγματική πρόβλεψη της δυνατότητας αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του δημοσίου, για την οποία χρειάστηκε να προηγηθούν αντιπαραθέσεις είκοσι πέντε χρόνων ανάμεσα στον προοδευτικό θεωρητικό στοχασμό και στη δύσπιστη όσο κι απρόθυμη για εξελικτικά ανοίγματα νομολογία των δικαστηρίων του τόπου μας, δεν μπορούμε να μιλάμε για νίκη των συναλλασσόμενων με το δημόσιο ιδιωτών, οι οποίοι ήταν ως επί το πλείστον οι επιχειρηματίες, διότι με τις κατ'έξουσιοδότηση του αρθ. 94 Σ εκτελεστικές διατάξεις τέθηκαν εκ νέου προσκόμματα στο δικαίωμα δικαστικής προστασίας των ιδιωτών με την μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης, στα οποία δόθηκαν λύσεις πολύ αργότερα παρά την ισχυρή νομολογιακή και νομοθετική αντίσταση. Και όλα αυτά όταν στον αντίποδα, ενόψει της οικονομικής κρίσης και της συνακόλουθης δημοσιονομικής πολιτικής, το Δημόσιο έχει δείξει ένα ιδιαίτερα σκληρό πρόσωπο, στην περίπτωση που εκείνο επιδιώκει την είσπραξη απαιτήσεων, με μπαραζ ηλεκτρονικών κατασχέσεων τραπεζικών λογαριασμών αλλά και ακινήτων, προκειμένου να εισπράξει τα ληξιπρόθεσμα που δημιουργούνται από την δυσβάσταχτη φορολογία των εισοδημάτων και της ακίνητης περιουσίας, επιδεικνύοντας, ίσως αδυνατώντας να κάνει και αλλιώς, αναληψία μπροστά στην φτωχοποίηση του λαού.

Δυστυχώς, η ικανοποίηση του δικαιώματος του δανειστή να εισπράξει τα οφειλόμενα από το Δημόσιο φαντάζει ακόμα και σήμερα δύσκολη και περίπλοκη. Από τις σχετικές διατάξεις διαφαίνεται πώς ακόμα και στις περιπτώσεις που έλαβαν χώρα σημαντικές προσπάθειες για την αποτελεσματική προστασία του δανειστή του δημοσίου, αυτή πάντα υποχωρούσε μπροστά στην προστασία του δημόσιου – ταμειακού συμφέροντος.

Όμως δεν μπορεί να παραβλεφθεί ότι ο σήμερα Έλληνας δικαστής διαθέτει πλέον ένα πολύ αποτελεσματικό οπλοστάσιο, αφού μπορεί να αντλεί επιχειρήματα όχι μόνον από το Σύνταγμα αλλά και από κείμενα υπερνομοθετικής ισχύος, όπως η ΕΣΔΑ(ιδίως άρθρ. 6 παρ. 1) και το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (κυρωτ. Ν. 2462/1997) και είναι παρήγορο ότι τα Ελληνικά δικαστήρια συντάσσονται με τις θέσεις της θεωρίας, η οποία κατά κανόνα εκφράζει την αντίθεσή της σε διατάξεις όπως αυτή του άρθρ. 20 ν 3301/2004. Προσμένοντας έτσι ότι νομολογία και θεωρία θα αντανακλαθούν με τον ίδιο τρόπο σε κάθε διενεργούμενη προσπάθεια του κοινού νομοθέτη να απομακρύνει τον στόχο της επιτεύξεως της ισοτιμίας μεταξύ

Δημοσίου και ιδιώτη ως διαδίκων με την καθιέρωση διάφορων προνομίων υπέρ του Δημοσίου, τα οποία δεν μπορούν να δικαιολογηθούν με βάση το δημόσιο συμφέρον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Σταματόπουλος Σ., Αναγκαστική Εκτέλεση εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, Θρακικές Νομικές Μελέτες, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2000
2. Γ.Νικολόπουλος, Αναγκαστική Εκτέλεση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 2002
3. Γέσιου- Φαλσή Π. – ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ
4. Α.Ι.Τάχος – ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
5. ΑΠ (Ολομ.) 108/1971, δημοσιευμένη σε Δ 1971, σελ. 303 επ. Με παρατηρήσεις Μπέη
6. Κ.Μπέης, Περιοδικό Δίκη, Τόμος 1998, Νομολογία, «Μη περαιτέρω ισχύς του άρθρου 8 ν. 2097/1952 για το ακατάσχετο κατά του ελληνικού Δημοσίου», Ολ.ΕΣ (14η Γ.Σ. της 25.05.1998), με παρατηρήσεις Κ.Μπέη
7. Το κατασχετό της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου, των ΟΤΑ και ΝΠΔΔ μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος/2001, Ιωάννης Καστριώτης ΔρΝ ΔΠΘ
8. Σκαρίπας Δ., Οι περιορισμοί της δυνατότητας επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου, ΔΕΕ 3/2006 (Έτος 12^ο), σελ. 271
9. Καλλικάκη Κ. Μελέτη «Η Διαταγή Πληρωμής στη διοικητική δίκη – Μία πρώτη αποτίμηση»
10. Διαταγή πληρωμής κατά του Δημοσίου και ΝΠΔΔ. Νομοθετικές εξελίξεις (Νόμος 4329/2015 και προηγούμενη νομολογία ΑΕΔ και ΑΠ. Διοικητικό Οικονομικό Δίκαιο), Μελέτη της Πρεβεδούρου, ιστοσελίδα www.prevedourou.gr
11. Κ. Χρυσόγονος, Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002, Περιοδικό Δίκη, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβ 2004
12. Χ.Χρυσανθάκης, Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, Δίκη 2006, Τεύχος Απριλίου-Μαΐου 2006
13. Π. Λαζαράτος, Αν. Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, «Σκέψεις με αφορμή την ΑΕΔ 18/2005 για την δικαιοδοσία εκδόσεως διαταγής πληρωμής», Δίκη 2006
14. Κώστας Ε. Μπέης, «Σύνοψη της προβληματικής για τη διαταγή πληρωμής αξιώσεων απο σχέσεις δημόσιου δικαίου», Δίκη 2006
15. Αναστάσιος Ε. Ταμαμίδης Δ.Ν. Δικηγόρος, Αρμ. 2006
16. Σ. Σταματόπουλος, «Η προσωρινή εκτελεστότητα εναντίον του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006
17. Κ.Μπέης, «Η σύγχρονη προβληματική της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του ελληνικού Δημοσίου», Δίκη 2006
18. Σ.Μαυρίδη – Α.Κουτουλίδου «Η υποχρέωση συμμόρφωσης των Ο.Τ.Α. Α΄ Βαθμού και των Νομικών τους Προσώπων και η υποχρέωση για εξόφληση απαιτήσεων που επιδικάσθηκαν με καταψηφιστικές δικαστικές αποφάσεις που έχουν κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστές ή έχουν καταστεί τελεσίδικες», Αρμενόπουλος 2017
19. Κασιμάτης Γ, Τα συνταγματικά όρια της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού δημοσίου (μια κριτική θεώρηση της μεταβολής), Δ 34(2003)
20. Σταματόπουλος Σ., Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους, 2005
21. Οι αποφάσεις βρίσκονται δημοσιευμένες στην Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ (<https://lawdb.intrasoftnet.com/>, διαθέσιμη μόνο για συνδρομητές)